

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1929.

Andra kammaren.

Nr 30.

Tisdagen den 23 april.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 16 och den 17 innevarande april.

§ 2.

Herr *Paulsens* på kammarens bord vilande motion, nr 446, som nu föredrogs, hänvisades till bankoutskottet.

§ 3.

Vidare föredrogs herr *Sävströms* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa spörsmål i anledning av gjorda eller förväntade framställningar om återinförande av katekesutanläsningen inom folkskolan; och blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 4.

Härefter föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 61—70, bevillningsutskottets betänkande nr 20, jordbruksutskottets utlåtanden nr 39—42 och andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7.

§ 5.

Vid härpå skedd föredragning av andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts memorial, nr 8, angående ifrågasatt remiss till annat utskott av motionen II: 334, angående beredande av förmånligare ersättning åt vissa arbetare, som avskedats eller komma att avskedas av aktiebolaget svenska tobaksmonopolet biföll kammaren utskottets hemställan samt beslöt överlämna ifrågavarande motion till bevillningsutskottet.

§ 6.

Ordet lämnades härpå till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag hemställer att kammaren måtte besluta att bland två gånger bordlagda ärenden måtte på morgondagens föredragningslista främst uppföras bevillningsutskottets betänkande, nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tulltaxeförordning ävensom i ämnet väckta motioner.

Denna hemställan bifölles.

Andra kammarens protokoll 1929. Nr 30.

§ 7.

Avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 229, angående beredande av stöd åt insättare i vissa sparbanker, m. m., nämligen:

nr 447 av herr *Olsson* i Mora;

nr 448 av herr *Wigforss m. fl.*; samt

nr 449 av herrar *Höglund* i Göteborg och *Andersson* i Katrineholm.

Nämnda motioner bordlades.

§ 8.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 422, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion, I: 204, om undersökning för avhjälpande av de olägenheter, som föranledas av det s. k. ålbottengarnsfisket; och beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt femte tillfälliga utskott.

§ 9.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets

utlåtande, nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmänt resereglemente jämte i ämnet väckta motioner; och

memorial, nr 72, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens för budgetåret 1929/1930 åttonde huvudtitel;

första lagutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § i lagen om kyrkofond den 9 december 1910 (nr 141 s. 37); samt

jordbruksutskottets memorial:

nr 43, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslaget till assistenter hos lantbruksingenjörer jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 44, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för försök med elektrisk belysning av trädgårdsväxter.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Olson</i> i Göteborg	under 3 dagar fr. o. m. den 24 april,
» <i>Wiklund</i> i Brattfors	» 5 » » » 25 » och
» <i>Persson</i> i Grytterud	» 5 » » » 29 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.43 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 24 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr talmannen meddelade, att plena komme att hållas, bordläggningsplennum tisdagen den 30 innevarande april och arbetsplennum torsdagen den 2 nästkommande maj med början kl. 2 e. m. samt att något sammanträde ej skulle äga rum onsdagen den 1 maj.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsman Anders Henriksson på grund av nerv- och kärlsjukdom är oförmögen att delta i riksdagsarbetet de närmaste 8 dagarna, varder härmed på heder och samvete intygat.

Saltsjöbaden den 23 april 1929.

C. G. von der Burg,
leg. läkare.

§ 3.

Föredrogos var för sig och remitterades till bankoutskottet de på kammarens bord liggande motionerna, nämligen:

nr 447 av herr *Olsson* i Mora;

nr 448 av herr *Wigforss m. fl.*; samt

nr 449 av herrar *Höglund* i Göteborg och *Andersson* i Katrineholm.

§ 4.

Statsutskottets härfpå föredragna utlåtande nr 71 bordlades åter.

§ 5.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets memorial, nr 72, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens för budgetåret 1929/1930 åttonde huvudtitel godkändes de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna.

§ 6.

Härefter föredrogos men blev ånyo bordlagt första lagutskottets utlåtande nr 27.

§ 7.

Vidare föredrogos vart för sig jordbruksutskottets memorial:

nr 43, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslaget till assistenter hos lantbruksingenjörer jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 44, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för försök med elektrisk belysning av trädgårdsväxter.

Kammaren godkände de i nämnda memorial föreslagna voteringspropositionerna.

§ 8.

Ang. tulltaxeförordning. Till avgörande företogs bevillningsutskottets betänkande, nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tulltaxeförordning ävensom i ämnet väckta motioner.

I en den 8 februari 1929 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 65, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga propositionen bilagt förslag till tulltaxeförordning jämte därvid fogade tulltaxa och taratariff.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 230 av herr *Boman*,
nr 231 av herr *Sundberg*,
nr 235 av herr *Dahl*,
nr 236 av herr *Österström m. fl.* och
nr 237 av herr *Kropp*; samt

inom andra kammaren:

nr 351 av herr *Lithander*,
nr 357 av herr *Mogård m. fl.*,
nr 358 av herr *Nylander*,
nr 359—361 av herr *Weibull*; och
nr 363 av herr *Holmström m. fl.*;

dels ock en före den ordinarie motionstidens utgång inom andra kammaren av herr *Nylander* väckt motion, nr 26, rörande vilken motion utskottet redan tidigare i sitt betänkande, nr 13, i anledning av åtskilliga motioner, avseende ändringar i gällande tulltaxa, avgivit visst yttrande.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Björklund**, som yttrade: Herr talman! I fråga om föredragningen av bevillningsutskottets betänkande nr 20 hemställer jag,

att betänkandet måtte föredragas punktvis,

att vid behandlingen av punkten 1) överläggningen må omfatta betänkandet i dess helhet, samt

att, därest en eller annan del av i betänkandet behandlade förslag återremitteras till bevillningsutskottet, detta må äga befogenhet att även föreslå de ändringar i ej återremitterade delar, som kunna äga sammanhang med eller anses vara en följd av återremissen.

Denna hemställan bifölls.

Härefter anförde herr **talmannen**: Jag fäster uppmärksamheten vid att utskottets hemställan är avfattad så, att den som vill framställa yrkande rörande ändring i något tulltaxenummer, som utskottet icke särskilt upptagit i någon punkt av sin hemställan, har att göra sådant yrkande vid punkten 17.

*Punkten 1.**Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)*

I denna punkt hemställde utskottet, att Kungl Maj:ts med förevarande proposition framlagda förslag till tulltaxeförordning måtte av riksdagen antagas.

Uti en vid betänkandet fogad reservation hade herrar *Bergman, K. Oscar Ericson, Leander, Hamrin, Nilsson* i Hörby och *Heiding* förklarat sig anse att utskottet bort hemställa, att förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Wohlin**: Herr talman, mina herrar! Den utförliga motivering för detta tulltaxeförslag, som är förebragt i propositionen, och bevillningsutskottets ingående redogörelse för sina skäl att tillstyrka propositionen gör att jag vid detta tillfälle icke behöver taga kammarens tid i anspråk så länge, som eljest möjligen hade blivit nödvändigt. Då emellertid representanterna för två inflytelserika partier inom riksdagen i avgiven reservation hemställt om avslag å propositionen, föranledes jag till några anmärkningar redan i debattens början.

Jag behöver icke erinra kammarens ledamöter om att den nuvarande tulltaxeförordningen är av ganska gammalt datum och att den nuvarande tulltaxan är nära 20 år gammal. Det säger sig självt, att med den raska utveckling på näringslivets område, som sedan dess ägt rum, denna tulltaxa i åtskilliga hänseenden måste framstå såsom föråldrad och att det är ett önskemål ur såväl tullverkets som den trafikerande allmänhetens synpunkt att få denna taxa i åtskilliga hänseenden omarbetad efter nutidens krav. Vad angår tulltaxeförordningen, innebär det nuvarande förslaget en väsentligen formell överarbetning av gällande bestämmelser, utan att några reella ändringar av betydelse gjorts i de gällande föreskrifterna. Man har för vinnande av överskådlighet sammanfört likartade bestämmelser, och den gamla ofta antikvade formuleringen har blivit moderniserad. De bestämmelser, som finnas i tulltaxeunderrättelserna, har man sammanfört med bestämmelser i tulltaxeförordningen, och man har undanskjutit vissa speciella detaljföreskrifter från författningen för att intaga dem i en särskild tillämpningsförfattning, utfärdad — som man tänkt sig — i administrativ ordning. Jag tror, att om man genomläser det förslag till tulltaxeförordning, som nu ligger på kammarens bord, och jämför det med den gällande tulltaxeförordningen och de gällande tulltaxeunderrättelserna, så skall man finna, att i formellt hänseende en avsevärd förbättring skett till nytta för tulltjänstemännen och till nytta för den trafikerande allmänheten.

Vad angår tulltaxans allmänna uppställning, har i den föreliggande propositionen en förändrad gruppindelning genomförts. Med avseende å antalet övergrupper och även i fråga om undergrupper har man till grund för uppställningen lagt ett av Nationernas förbunds ekonomiska kommitté utarbetat förslag till internationell tulltaxeuppställning, vilket förslag sedermera godkänts av Nationernas förbunds råd och efter omprövning i finansdepartementet befunnits vara i olika hänseenden rationellt och ändamålsenligt. Såsom exempel på skillnaden mellan den nu gällande uppdelningen och den i propositionen föreslagna skall jag be att få nämna oljor, som för närvarande uppställas under överrubriken XIV men i förslaget komma i sitt mera naturliga sammanhang efter vegetabiliska och animaliska produkter under överrubriken III; vidare hudar, som i den nuvarande tulltaxan stå närmast efter trävaror som nummer V, men nu komma som nummer VII i ett mera naturligt sam-

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

manhang: slutligen att åtskilliga uppdelningar ha gjorts, som äro ägnade att för den stora allmänheten underlätta överskådligheten av tulltaxan samt att göra det lättare att finna de olika artiklar man söker. Härtill kommer naturligtvis den stora fördelen, att tulltaxan genom den nya omgrupperingen blir bättre jämförbar med flertalet andra länders tulltaxor, sådana de komma att omarbetas efter Nationernas förbunds anvisningar.

Med avseende å positionernas antal är vår nuvarande tulltaxa som bekant ytterligt specialiserad. Vid dess utarbetande tog man såsom mönster den dåtida tyska tulltaxan, som på den tiden var bland de mest specialiserade i världen. Denna starka specialisering av tulltaxan medför olägenheter i skilda avseenden och kan icke i allo anses såsom uttryck för en sund protektionism. Strävandena ha nu gått ut på att utan rubbning av tullskyddets art och omfattning sammanföra tulltaxepositionerna till ett mindre antal, och arbetet har resulterat i att de nuvarande 1.387 tulltaxepositionerna reducerats till 1.157, d. v. s. med 230 rubriker. Denna koncentration av tulltaxepositionerna har haft till syfte att utöver den åtrådda enkelheten vinna fördelar vid tullbehandlingen, i det att åtskilliga svårigheter visat sig råda vid tillämpningen av den nu gällande tulltaxan. För att nämna ett exempel på sådana svårigheter kan jag anföra, att maskindelar nu skola tullbehandlas såsom arbeten av det ämne, varav de bestå, vilket medför att maskindelar av järn måste uppdelas i viktclasser, varigenom vid tullbehandlingen tidsutdräkt uppstår. Nu har i det föreliggande förslaget införts en generell tullsats av 10 procent av värdet för alla icke särskilt nämnda maskindelar, vilket för tullbehandlingen måste innebära en avsevärd fördel. Såsom ett ytterligare exempel — liksom det föregående plockat ur högen — kan jag nämna, att hattflätor, som i den nuvarande tulltaxan äro fördelade på en mångfald olika rubriker, allt efter materialets beskaffenhet, i förslaget upptagas under allenast två rubriker, med därav följande betydande förenkling vid tullbehandlingen. Genom en sådan koncentration av tulltaxepositionernas antal, som jag här angivit, vinner man alltså betydande fördelar, utan att därmed några som helst nackdelar äro förknippade. Man har vidare vid den tekniska reduktion, om vilken jag nu talar, sökt att i viss utsträckning övergå från bruttoförtullning till nettoförtullning. Det har sedan gammalt klagats över, att den nuvarande svenska tulltaxan i alltför stor utsträckning stadgar bruttoförtullning med därav följande olägenheter. Såsom exempel härpå må anföras dyrbara vävnader, som måste rullas upp på vickelbräder eller papprullar. Nu har man i viss omfattning föreslagit övergång till nettoförtullning, men — tillfogar jag — i försiktig omfattning, så att övergången till nettoförtullning icke skall komma att medföra någon avsevärd rubbning av bestående tullskydd. På de punkter, där de sakkunniga, som utarbetat det första förslaget till revision av tulltaxan, föreslagit övergång till nettoförtullning, som komme att medföra någon sådan mera avsevärd ändring i tullskyddet, har jag efter kommerskollegii anvisningar och i övrigt efter överarbetning i departementet bibehållit den gamla bruttoförtullningen. Emellertid har man här ett led i revisionsarbetet, som enligt min uppfattning gått i rätt riktning. Ytterligare må framhållas, att uppställningen av rubrikerna i den nuvarande tulltaxan i en mängd fall innebär en tyngande exemplifiering, som egentligen borde ha blivit avlägsnad, när 1912 års varuförteckning infördes. Denna exemplifiering är alldeles onödig, när man har tillgång till varuförteckningen, och den föreslås nu väsentligt inskränkt. Och det förutsättes, såsom man finner av bevillningsutskottets betänkande, att den nya tulltaxan, skall åtföljas av en ny varuförteckning, moderniserad efter tidens krav. Den nuvarande varuförteckningen av år 1912 är ett kvalificerat arbete, men den fyller självfallet icke nutidens fordringar; och det är icke minst önskligt, att

de många prejudikat, som under årens lopp tillkommit genom generaltullstyrelsens beslut, komma till uttryck i en reviderad varuförteckning. Meningen är att, om riksdagen godkänner denna tulltaxa, arbetet med den nya varuförteckningen omedelbart skall begynna, så att en sådan varuförteckning föreligger färdig vid nästa års ingång samtidigt med att den nya tulltaxan träder i kraft. För att lugna den som eventuellt tror, att denna varuförteckning skall komma att draga avskräckande stora kostnader, får jag nämna, att kostnaderna för den nya varuförteckningen komma att hållas inom skäliga gränser. Emballagebestämmelserna slutligen äro för närvarande knutna till hela varugrupper i form av en anmärkning, gällande för hela gruppen, och det är understundom svårt för den trafikerande allmänheten att finna den anmärkning, som hänför sig till en viss artikel. Nu föreslås i stället en för-enklad och mera översiktlig anordning, varigenom man i fråga om emballagebestämmelserna för varje särskild position genom en bokstav anger, huruvida bruttoförtullning skall äga rum, huruvida legal tara skall tillämpas eller huruvida visst emballage skall inräknas, och denna bokstavs-beteckning är ägnad att väsentligt underlätta översiktligheten av de i fråga om emballage gällande bestämmelserna.

Nu har från åtskilliga reservanternas sida gjorts gällande, att den revision av tulltaxan, vars huvudgrunder jag här angivit, skulle »gå långt utöver gränserna för en rent teknisk revision» och sålunda omfatta, såsom reservanternas tyckas föreställa sig, även tullpolitiska omstridda spörsmål av större eller mindre betydelse. Jag vill om detta uttalande säga, att det omöjligen kan anses vara riktigt. Det är visserligen icke möjligt att göra någon ens approximativ uppskattning av den ökning, respektive minskning i tullinkomsterna, som genom den nya tulltaxans antagande skulle komma att inträda, jämfört med tullinkomsterna vid nu gällande taxa. Men man kan utan minsta tvekan uttala, att det här rör sig om en mycket ringa bråkdel av den sammanlagda tullinkomsten, en mycket ringa bråkdel av de 160 miljoner kronor, vartill tullinkomsten, under förutsättning av oförändrade tullsats, uppskattats för nästkommande budgetår. Det är också alldeles uppenbart, att en teknisk revision, som icke i allra ringaste mån icke ens i den mest obetydliga utsträckning, för-anledde jämkningar i en del tullsats, helt enkelt vore omöjlig att genomföra. En teknisk revision, som innebär en sammanslagning av flera hundra tulltaxepositioner och som i övrigt innefattar de förändringar, jag här påpekat, måste naturligtvis medföra små jämkningar i en del tullsats, ibland något litet uppåt, ibland något litet nedåt, men det rör sig här i övervägande grad om sådana bagateller, att man alldeles icke kan göra gällande, att det är fråga om tullpolitiska spörsmål och om tullpolitiska meningsskiljaktigheter i vanlig mening. Det är det faktiskt icke. Och ett yttre tecken på att så icke är fallet är väl den omständigheten, att det svenska näringslivet — både industri och lantbruk — ställt sig i hög grad passivt inför denna tekniska revision, i vad gäller tullsatsernas höjd. Några klagomål av större tyngd ha icke framkommit utöver dem, som kommerskollegium fick mottaga och vilka i stor utsträckning blivit beaktade i den kungl. propositionen. Någon oro i landet med anledning av denna tulltaxeposition har överhuvud ingalunda förspotts. Så lyhört som det svenska näringslivet är för förändringar i tullsatserna, så ytterligt känsligt det är för en liten förskjutning nedåt i en för näringslivet gällande tullsats, skulle man självfallet — om denna proposition, som reservanternas göra gällande, gått vida över gränserna för en teknisk revision — fått mottaga en störtflod av anmärkningar och protester mot förslaget. De ha, fränsett en och annan enstaka punkt, så gott som helt uteblivit. Motionernas antal med anledning av propositionen reducerar sig till sju eller åtta stycken och gälla några detaljpunkter, av vilka visserligen någon

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

enstaka kan ha en viss betydelse, men varibland de flesta ha en ringa vikt. Detta är väl om något ett tecken på att det här är fråga om en teknisk revision i ordets egentliga bemärkelse. Den omständigheten slutligen, att kring detta förslag anslutit sig två stora partier inom riksdagen, som i tullpolitiska spörsmål under de gångna åren företrätt mycket avvikande uppfattningar, är väl också ett bevis för att jag lyckats ganska väl i avsikten att förelägga riksdagen förslag till en övervägande teknisk revision och icke till en tullpolitisk revision.

Till sist skall jag be att få påpeka, hurusom reservanternas ytterligare gjort gällande ett andra huvudmotiv för sin avslagsståndpunkt: 1928 års tullkommittés arbete. Denna kommitté är tillkommen på framställning av riksdagen närmast för att undersöka, huruvida en riktig jämvikt består mellan jordbrukets och industriens tullskydd och överhuvud taget för att genomföra en revision av vår tulltaxa ur saklig synpunkt. Nu ha reservanternas trott, att 1928 års tullkommittés arbete på något sätt skulle föregripas genom den tekniska revision, som är föreslagen i den föreliggande propositionen. De uttrycka i sin reservation en påtaglig oro för att ett sådant föregripande skall medföra, att den nu föreslagna tulltaxan blir allenast ett kortvarigt provisorium, och att den skall störa lugnet för näringslivet. Jag har självfallet vid övervägande i höstas av denna fråga ansett den vara så betydelsefull, att jag velat underställa densamma 1928 års tullkommitté själv. Som herrarna finna i propositionen och även i bevillningsutskottets betänkande, har kommittén också efter remiss av frågan yttrat sig härom och förklarat följande: »Därest det befinnes, att nu gällande tulltaxas brister i tekniskt hänseende äro av den art, att den revision av taxan, som är ägnad att undanröja dessa brister, icke lämpligen böra uppskjutas, får kommittén för sin del förklara, att en sådan revision torde kunna företagas, utan att kommitténs arbete därigenom förryckes.» Kommittén, som inrymmer de mest skilda tullpolitiska åskådningar, har varit enhällig i detta uttalande. Jag tycker verkligen, att detta uttalande av kommittén själv väger mer än vad reservanternas anföra. Det förhåller sig uppenbarligen så, att oavsett vid vilken tidpunkt ifrågavarande kommitté kan bli färdig med sitt arbete och oavsett den tidpunkt, då kommitténs resultat efter vederbörliga remisser en gång kan bli framlagt på riksdagens bord för avgörande, så är den tekniska revision, som här är föreslagen, ett önskvärt och välbehövt led i reformarbetet. Det är, som kommerskollegium i sitt yttrande anför, ofta så, att de partiella reformernas väg är att föredraga, liksom det också ofta är så, att de partiella reformernas väg är den enda, som leder till målet. Därtill kommer ytterligare, att den i sin yttre uppställning och i tekniskt avseende omarbetade tulltaxa, som här föreligger, mycket väl, ja, med fördel torde kunna läggas till grund för 1928 års tullkommittés arbete. Här föreslås inga ändringar av nämndvärd betydelse i gällande tullsatser. Den på basis av det nu slutförda arbetet byggda tulltaxan kan utgöra en förbättrad grund för den sittande tullkommittén att bygga sina utredningar och sitt slutliga ståndpunktstagande på. Jag finner sålunda för min del, att ej heller denna andra invändning har någon bärkraft.

Med hänsyn till vad jag nu anfört får jag uttala den förhoppningen, att kammaren måtte finna övervägande skäl tala för att bifalla den kungl. propositionen.

Herr Heiding: Herr talman! Eftersom jag står antecknad som reservant till föreliggande utskottsbetänkande, skall jag be att få redogöra för den ställning därtill, som jag intagit.

Det föreliggande förslaget till revision av tulltaxan går betydligt längre, än vad från början varit avsett. Genomgripande förändringar ha vidtagits i ett

flertal fall, såsom genom övergång från brutto- till nettoföretullning och genom övergång från vikt- till värdetull. De sakkunnigas uppdrag begränsades visserligen icke till en teknisk revision, ehuru väl den tekniska revisionen skulle vara huvudsaken, utan skulle även omfatta en överarbetning till förekommande av vissa oformligheter i tullbeskattningen, som icke varit förutsedda.

De sakkunniga ha å sidan 158 i sitt betänkande anført: »De sakkunniga skulle sålunda bland annat hava att undersöka, huruvida och i vad mån tulltaxans varuspecifikation och tullsatser på grund av inträffade förändringar inom vissa näringslivets områden kunde vara i behov av komplettering och ändring. Emellertid har, enligt de närmare anvisningar departementschefen meddelat, avsikten därvid icke varit att pröva, i vad mån frågan om behovet av tullskydd för den inhemska industrien till följd av ändrade produktionsförhållanden kommit i nytt läge, utan fastmer att undersöka, vilka jämkningar i tulltaxan härav kunna anses påkallade med hänsyn till tulltekniska och andra allmänna intressen. Huruvida sådana jämkningar skulle genomföras utan hinder därav, att de i viss mån återverkade på det nuvarande tullskyddet, borde prövas i varje särskilt fall.»

I stort sett hava tullförhöjningar och tullsänkningar föreslagits i cirka 150 fall, men man kan icke utan en ingående granskning av de berörda tarifferna och importsiffrorna för dessa förutsäga den statsfinansiella betydelsen härav. Jag anser det vara en stor brist i detta förslag, att här saknas en ekonomisk beräkning efter de senaste årens importsiffror. Vill riksdagen gå med på ett förslag, som vilar på så lösa grunder? För min del har jag ansett det vara omöjligt att så göra.

För närvarande pågår emellertid en utredning i syfte att närmare undersöka tullsatsernas avvägning. Den verkställes av 1928 års tullkommitté, vilken tillkom vid den tidpunkt, då 1925 års tulltaxarevision i det närmaste var färdig med sitt förslag. Man har alltså att inom en ej alltför avlägsen framtid återigen emotse ett förslag till tulltaxa. Det nu föreliggande förslaget skulle alltså komma att få en ganska kort livslängd. Man måste då fråga, om icke det nu framlagda förslaget, som otvivelaktigt har ett visst värde för den pågående utredningen, i viss mån skulle få karaktären av ett provisorium, för att begagna kommerskollegii egna ord, och i praktiken komma att medföra olägenheter, som näppeligen uppvägas av de åtrådda fördelarna. Ty en övergång till en ny tulltaxa är förenad med besvärligheter av skilda slag. Dessutom uppstå därvid betydande utgifter för statsverket för tryckning av den nya taxan och statistiska varuförteckningen, utarbetande och utgivning av nya varuhandböcker o. d.

Då jag nu övergår till att beröra några av de tulltaxerubriker, där förändring i tullsatsen blivit vidtagen, så skall jag icke, utom i ett par fall, ingå på sådana, där motionärer haft en annan åsikt. Jag antager, att motionärerna skola, där deras önskemål gått i motsatt riktning, bevaka sina intressen.

Jag skall då först be att få nämna något om den stora tullnedsättning, som här enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle tillkomma, jag menar då tullen å kryssfaner eller plywood. Enligt Kungl. Maj:ts förslag, som av utskottet tillstyrks, skulle tullen på kryssfaner eller plywood av furu nedsättas från 10 till 5 öre för kilogram. Jag kan inte förstå annat, än att denna tullnedsättning har tillkommit i anledning av en skrivelse till chefen för finansdepartementet från styrelsen för Sveriges snickeri-exportförening, vari hemställts om denna nedsättning. Man har ansett, att detta skulle ha stor betydelse, ty man skulle då få denna vara betydligt billigare. En tull på plywood av 10 öre för kilogram betydde, om den helt utnyttjades, en extra kostnad av 30 öre till omkring en krona för varje dörr, som skulle tillverkas i snickerifabrikerna. I första kammaren har avgivits en motion av herr Österström m. fl. och i denna kammare av

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

herr Holmström m. fl., vari hemställes, att den nu gällande tullsatsen 10 öre skulle fortfarande få äga bestånd. Motionärerna hava framhållit, att det tillkommit en hel del större plywoodfabriker under de senare åren, och dessa hava tillkommit med stöd av det gällande skyddet, som man trott skulle få gälla i fortsättningen. Man har sålunda byggt upp denna stora industri på detta tullskydd. Att då vidtaga en så stor förändring som att sänka tullen från 10 till 5 öre, det kan jag inte förstå, hur man kan beteckna som en teknisk tullrevision. Det har visat sig, att införseln hit till landet av denna vara i alla fall har stigit från 160 ton år 1925 till 548 ton år 1928. Utförseln har stigit avsevärt, från 653 ton år 1925 till 2,166 ton år 1928. Vid dessa fabriker sysselsättas för närvarande omkring 800 arbetare. Vilken stor fråga ville man inte göra det till, när det var fråga om motorspriten, och det gällde 200 arbetare, som hade sysselsättning i den industrien. Nu gäller det 800 arbetare, som ha sysselsättning i dessa fabriker, vilka skulle kunna bli tvungna att nedläggas. Skulle inte ett sådant nedläggande komma att öka arbetslösheten? Jag tror icke, att det kan vara skäl i att vidtaga denna sänkning, i all synnerhet som det här gäller blott en teknisk revision.

Jag antager, som jag sade i början av mitt anförande, att motionärerna komma senare att framföra vissa synpunkter i denna fråga, och jag skall därför icke uppehålla mig mer vid densamma, utan jag ber att få övergå till en annan fråga, som dock har mindre betydelse, nämligen frågan om den tullsänkning som föreslagits för hundbröd.

I nu gällande taxa finnes under rubrik 149 hundbröd upptaget med en tullsats av 25 öre för kilogram. Kungl. Maj:t har föreslagit, att denna rubrik skulle utgå. På grund av motion av herr Mogård m. fl. har emellertid utskottet ansett densamma böra bibehållas. Tullen enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle ha utgått med 6.5 öre eller såsom för vanliga grövre brödsorter.

Vid utskottsbetänkandet är fogad en reservation från socialdemokratiskt håll för bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Den ärade motionären kan således se, att ledamöter från hans eget parti yrka avslag på motionen och att regeringspartiets representanter i bevillningsutskottet gått emot Kungl. Maj:t i denna fråga. Det har ju ingen stor betydelse detta, men i alla fall kan man se, att meningarna äro delade.

Herr finansministern berörde icke i sitt anförande en fråga, som jag anser ha mycket stor betydelse i det förslag till ändringar, som här föreligger. Det gäller strumpstolsarbeten med instickade ränder av silke. Där har en tullsänkning föreslagits från 20 kronor till 1 kr. 90 öre å 2 kronor pr kg. Det har gjorts en anmärkning till rubriken 555, där det står: »Vid tulltaxeringen av strumpstolsarbeten fästes icke avseende vid enstaka ränder, smärre figurer o. dyl. av silke.» De sakkunniga ha anfört: »Med tulltaxans nuvarande lydelse måste strumpstolsarbeten, bestående av annat ämne än silke men försedda med en eller annan, i samband med tillverkningen anbragt rand, figur e. dyl. av silke, tullbehandlas såsom silkesstrumpstolsarbeten, med tull av 20 kr. för kg. På detta sätt tullbehandlas exempelvis bomullsstrumpor med instickade silkesränder. Å andra sidan inverkar ej bland annat broderi på tullbehandlingen av ifrågavarande artiklar, varför exempelvis bomullsstrumpor med efter tillverkningen påstickade ränder av silke draga tull av endast 1 kr. 90 öre för kg. Det har också ofta mött svårigheter att vid tullbehandlingen avgöra, huruvida silket ingår i varan som en beståndsdel eller endast utgör ett broderi.

I syfte att dels åstadkomma en rättvisare tullbeskattnings av ifrågavarande artiklar, dels ock förenkla tullbehandlingen av desamma har nu föreslagits en bestämmelse i form av en anmärkning under rubrikgruppen för strumpstolsarbeten, enligt vilken vid tullbehandlingen av dylika arbeten avseende icke skall fästas vid enstaka ränder, figurer o. dyl. av silke.»

Angående ändringen av principen för tullbehandling av strumpstolsgoods av ylle eller bomull med instickade silkesränder (vilka varor hittills kostat 20 kronor pr kg. i tull och som nu av billighetsskäl föreslås böra draga en tull av 1 kr. 90 öre å 2 kr. pr kg.) kan med skäl ifrågasättas, om herr finansministern gjort klart för sig, vad det innebär i minskade statsinkomster. Har hittills gällande tullbeskattnings från 1911 (då nuvarande taxa trädde i kraft) i 18 år kunnat tillämpas utan anmärkning, vare sig från handels eller tullverkets målsmän, bör denna tullbeskattnings kunna gälla, tills 1928 års tullkommitté fått taga ställning till denna fråga.

Ang. tullbeskattnings-
förordning.
Forts.)

Då i nu gällande taxa för kläder och sömnadsarbeten finnas fasta tullsatsen efter persedlarnas vikt, men man i propositionen övergått till att beräkna tullen å sömnadsarbeten efter tull å spånadsvaror med vissa procents tillägg, kommer därigenom en ny princip att tillämpas, vars verkningar synas svåra att överblicka, varför en dylik omläggning lämpligen för vidare utredning även borde hänskjutas till 1928 års tullkommitté.

Anmärkning 4 till avd. XI, senare delen, upptar bestämmelsen, att till fälb-, plysch- och sammetsvävnader samt fälb-, plysch- och sammetsband och därmed likställda vävnader och band hänföres endast sådana, i vilka floret (luggen) täcker hela ytan. Enligt nu gällande praxis tullbehandlas dylika varor, där floret endast delvis täcker ytan, såsom plyschvävnader, resp. band. Enligt propositionsförslaget skulle en ändring inträda. Sålunda skulle exempelvis en dylik silkessammetsvävnad med botten av bomull draga en tull av 10 kr. pr kg. såsom halvsidenvävnad mot nuvarande tull av 20 kr. pr kg. Ifrågasättas kan, om en sådan avsevärd tullsänkning varit avsedd eller önskvärd ur statsfinansiell synpunkt.

En annan stor artikel, där det vidtagits en avsevärd nedsättning, är shantung eller råsiden, där tullen blivit sänkt från 20 till 6 kronor. Där ha de sakkunniga anført på sidan 301 i betänkandet: »i en till oss ingiven skrivelse har gjorts framställning om sänkning av tullen å ofärgad eller naturfärgad s. k. shantung. Såsom skäl därför har anförts, att shantung vore ett tungt och billigt sidentyg, som i fråga om värdet kunde jämföras med fina kvaliteter av bomullsvävnad. Shantung kunde icke anses utgöra en lyxvara utan vore en slitstark, av billigt silke framställd produkt, som uteslutande köptes av praktiska skäl.» Här ha alltså de sakkunniga, på grund av att till dem inkommit en skrivelse med begäran av tullsänkning, föreslagit så stor sänkning som från 20 till 6 kronor pr kg. Kan en sådan sänkning verkligen vara befogad?

En annan tullsats, som blivit sänkt avsevärt, är tullsatsen å käppar, där sänkning föreslås från 10 kronor till 2 kr. 70 öre. Där ha de sakkunniga anført som motivering: »Med den moderiktning, som för närvarande gör sig gällande i fråga om damparaplyer och som karakteriseras av tunga, fint arbetade och jämförelsevis dyrbara skaff av ädla träslag, har till de inhemska paraplyfabrikanternas nackdel en avsevärd förskjutning inträtt i förhållandet mellan tullarna å halvfabrikaten och de färdiga artiklarna. Det synes därför vara skäligt, att paraplyfabrikanterna bereddes någon lättnad med avseende å tullen å ifrågavarande halvfabrikat. Desamma tillverkas enligt uppgift endast vid en fabrik inom landet, vilken emellertid knappast torde kunna bli konkurrenskraftig med de utländska specialfabrikerna på detta område.»

Där har man, som sagt, gått ner från 10 kronor till 2 kronor 70 öre endast för att hjälpa en fabrik i landet. Detta är en finanstull, och då finnes intet skäl, som talar för att vidtaga så stor nedsättning, som här är fallet.

Och vad kan anledningen ha varit till att man tagit bort tullen på flöjter och saxofoner? De sakkunniga ha anført: »Blåsinstrument av trä och delar därtill åtnjuta för närvarande tullfrihet. Någon inhemsk tillverkning av sådana instrument förekommer nämligen icke. Från sakkunnigt håll har framhållits

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

önskvärdheten av att tullfriheten utsträcktes till andra blåsinstrument, vilka icke äro föremål för tillverkning inom landet. Detta önskemål avser närmast flöjter och saxofoner. De förstnämnda äro vanligen av trä och sålunda redan nu tullfria. Emellertid förekomma även flöjter av metall, vilka, i likhet med saxofonerna, som alltid lära bestå av metall, tullbehandlas enligt rubrik 1276, med tull av 20 procent av värdet.» Dessa varor ha tullbehandlats med en tull av 20 % av värdet, men nu äro de fria. Är det en teknisk reglering, när man går in på dylika nedsättningar?

Herr finansministern yttrade, att någon nämnvärd rubbning icke uppkommit genom övergång från bruttoförtullning till nettoförtullning. Man skulle kunna anföra flera rubriker, där verkligen en rätt stor rubbning förekommit. Jag skall endast be att få beröra en enda, nämligen där det gäller gåsleverpastej. Där har man övergått från bruttoförtullning till nettoförtullning, och det gör, att nedsättningen är rätt avsevärd. Denna vara införes dels i bakverk och dels i terriner. De sakkunniga ha sagt, att enligt verkställda beräkningar utgör vikten av bakverket omkring 50 % och vikten av terrinerna omkring 75 % av bruttovikten. Då förstår man ju, att det blir en stor nedsättning i tullavgiften, när man nu får tillämpa nettoförtullning gentemot vad som varit fallet förut.

Vid en debatt i denna kammare den 23 februari talade herr statsrådet och chefen för finansdepartementet om en rågångsreglering emellan staten och kommunerna, vilket yttrande jag hört en gång förut från samma håll.

Här har finansministern föreslagit en rågångsreglering emellan industri, handel och jordbruk, men mig synes denna rågångsreglering vara mindre lyckad. De fördelar jordbruket skulle få genom denna tullrevision äro lätt räknade, och det är ju vanligt, att jordbrukets önskemål skola sättas i sista hand.

Från industriens sida ha dess representanter endast haft att vända sig till de sakkunniga, och dessa hava utan vidare föreslagit större eller mindre förändringar av nu gällande tullsatser. Då jordbrukets representanter önska någon förändring, går det icke så lätt, vilket vi hade ett tydligt bevis på i början av riksdagen.

I andra länder vidtager man åtgärder för att hjälpa det betryckta jordbruket, så att dess utöfvere och arbetare kunna få bättre betalt för sitt arbete, men här försöker man genom förslag som detta skära ännu bredare remmar och flytta rågångarna till jordbrukets nackdel.

Här finnes ingenting, som talar för införande av detta provisorium, när inom de närmaste åren en ny utredning måste föreläggas riksdagen. Då 1928 års tullkommitté har en sammansättning av personer, representerande olika näringsgrenar och skilda uppfattningar i tullfrågor, borgar detta för, att hela tullspörsmålet får en saklig och grundlig behandling.

Riksdagen har icke begärt den utredning, som nu föreligger, och därför finnes ingen anledning att föregripa 1928 års utredning genom att antaga detta förslag.

Herr talman! Jag skall ej uppehålla debatten längre utan ber att få yrka bifall till den av herr Bergman m. fl. avgivna reservationen.

Herr Nylander: Herr talman! När man erinrar sig, att den nuvarande tulltaxan tillkom under åren 1906—1911 — den trädde i kraft den 1 december sistnämnda år — och samtidigt reflekterar en smula över den tekniska och ekonomiska utvecklingen både ute i världen och hos oss sedan den tiden, förstår man, att tulltaxan blivit föråldrad, att den måste brista i överskådlighet och bli rätt så tung i användningen. Det har länge från näringslivets sida varit ett önskemål att få den reviderad i tekniskt hänseende, och därför hälsades tillsättandet av 1925 års sakkunniga med tillfredsställelse. Det av dem

utarbetade förslaget har, som av den kungl. propositionen framgår, varit föremål för remisser till näringslivets olika organisationer, och då reservanterna påstå, att detta provisorium — som de nämna det här föreliggande förslaget — ej kan gagna näringslivet, ber jag att gent emot detta reservanternas yttrande få hänvisa till vad som i Kungl. Maj:ts proposition finnes återgivet, exempelvis å sid. 157, där industriförbundet säger, »att det syntes förbundet, att detta förslag vore till gagn för industrien och att förbundet därför hoppades, att den mindre omarbetning, som kunde påkallas av de utav förbundet och andra näringsorganisationer framställda ändringsyrkandena, bleve verkställd i så god tid, att definitiva förslag kunde föreläggas 1929 års riksdag».

På sidan 159 yttrar kommerskollegium, som grundligt och ingående behandlat frågan, »att det vore beklagligt, om förslaget icke kunde leda till ett snart genomförande av en från statsverkets såväl som från näringslivets synpunkt angelägen reform av tulltaxeförordning och tulltaxa».

Vad jordbruket beträffar, är väl lantbruksstyrelsens utsaga en motivering för herrar jordbrukare att gå med på detta förslag. Lantbruksstyrelsen säger, att den »med tillfredsställelse funnit, att en omläggning av tulltaxans uppställning skett i syfte att på ett bättre sätt än hittills sammanföra däri upptagna varor efter deras större eller mindre inbördes samband».

Vi inom utskottsmajoriteten ha efter ingående granskning kommit till det resultatet, att det här föreliggande förslaget är till fördel för näringslivet, oavsett i vilken gren detta utövas, och att det därför bör av riksdagen antagas. Se vi på huvudskälen för reservanternas motförslag, finna vi, att det är särskilt 1928 års tullkommitté, vars arbete på något sätt skulle komma att förtryckas, om det här föreliggande förslaget antoges. Man vill, att vi skola vänta, till dess detta förslag från 1928 års tullkommitté föreligger. Är det någon i denna kammare, som vill tala om för mig när det förslaget kan ligga på kammarens bord? Man kallar det nu föreliggande förslaget, om det antas, för endast ett provisorium. Jag vill erinra om det gamla franska ordspråket, att det endast är provisorier, som vara. Jag är övertygad om att vi komma att länge få vänta, innan det stora problem, som 1928 års tullkommitté har sig förelagt, kommer att lösas, och att därför det verkligen vore att försitta tiden, om vi ej nu ginge in på den föreliggande tulltekniska revisionen.

Nu framhålls av föregående talare, att det ej blott är fråga om en tullteknisk revision, utan att man givit sig in på viktiga justeringar och ändringar i själva tullskyddet. Jag vill mot detta anföra, att det ursprungliga förslaget från de sakkunnigas sida sedermera under den vidare behandlingen undergått avsevärda justeringar till status quo, både från kommerskollegium och även i den föreliggande propositionen, och att jämväl utskottet i vissa fall gjort justeringar.

Herr Heiding åberopade som en särskilt ömtålig punkt tullbestämmelserna enligt propositionen för plywood. Jag vill vid den punkten säga, att jag gått med på den anordning, som föreslagits, bl. a. av den anledningen, att när man studerar Sveriges exportsiffror, visar det sig, att exporten av plywood år 1927 hade ett värde av 1,048,000 kronor, men att den industri, som representeras av våra snickerifabriker och vilken ju använder plywood mer och mer såsom halvfabrikat för framställande av dörrar m. m., hade en exportsiffra på 5½ miljoner kronor av enbart dörrar. När jag jämförde dessa siffror, ansåg jag, att snickeriindustriens intresse borde gå före plywoodindustriens, framför allt som plywoodindustrien numera nått en sådan framskjutande ställning i tekniskt hänseende, att dess produktion näppeligen borde jämföras med eller gå före det rena snickerihantverkets. Vill nu emellertid kammaren göra en justering vid den punkten, skall jag taga detta med fullt jämnmod.

Herr Heiding anförde även andra saker, där justering skett, alla enligt min

Är 7. tulltaxe-
förordning.
Forts.

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

mening utan större betydelse. Det viktigaste han omnämnde, nämligen ändringen beträffande kläder och skor, har justerats tillbaka i den kungl. propositionen, så att där har ingen förändring skett.

Den fråga, som särskilt herr Heiding berörde, nämligen behandlingen av bomullsstrumpor med silke, tror jag ur statsfinansiell synpunkt icke har så stor betydelse, som herr Heiding ville göra gällande. Ty det är något abnormt, att vanliga bomullsstrumpor med silkeinslag, som ofta äro av konstsilke, skola behandlas som rena silkesstrumpor. Jag tror, att den affärsman, som försökt sig på denna import och därvid råkat ut för tullbestämmelserna, han aktar sig visligen för att göra om den affären. Jag vet också, att i många fall har varan returnerats.

Vad gåslevern beträffar, vill jag säga, att förslaget till förändring är motiverat av tulltekniska orsaker. Det är oformligt, att konserverad gåslever, som är lika bra som den färska, skall behandlas som pastej med tull av 50 öre mot 5 kr. för den färska. Jag är övertygad om att kammaren kan med lugn svälja gåslevern, även om det inte sker med bourgogne utan med kritikens kryddor från bondeförbundets och de frisinnares sida.

Man har i reservationen framhållit, att det nu föreliggande förslaget skulle medföra många svårigheter, och det har inom utskottet framhållits, att det särskilt för tjänstemännen skulle bereda många besvärligheter att få taga itu med den här föreslagna tulltaxan, och så snart ånyo en till, när 1928 års tullkommittés förslag kommer att föreligga färdigt. De klagomålen kunde möjligen vara berättigade 1911, då man övergick från bokstavsordning till gruppindelning, men nu bör tvärtom föreliggande förslag bli till avsevärd lättnad för tjänstemännen genom den betydliga förenkling, som över hela linjen genomförts och genom att många prejudikat bortfalla och överskådligheten blir större. Men även om det vore så stort arbete för tjänstemännen att sätta sig in i frågan, får icke det vara av avgörande betydelse för riksdagen; då den har att taga ställning till saken, ty då skulle riksdagen icke kunna stifta några nya lagar, av fruktan för att tjänstemännen skulle få besvär med att sätta sig in i dem. Nu är det för övrigt som sagt så, att införandet av den nya tulltaxan blir till lättnad för tjänstemännen.

Jag ber att få övergå till ett annat skäl från reservanternas sida mot propositionen, nämligen kostnaderna för en ny, som de säga, provisorisk varuförteckning. Om jag icke är fel underrättad, kostade den, som blev färdig 1912, cirka 40,000 kronor. Och jag har anledning att antaga, att den, som, enligt vad herr statsrådet meddelade, skulle bliva färdig till nästa år, icke kommer att gå till mera och knappt detta belopp. Av den siffran kan icke Sveriges riksdag låta sig skrämmas till att avslå den proposition, som från näringslivets sida betraktas såsom tillfredsställande.

Jag kan för övrigt icke förstå vad jordbrukets representanter ha emot förslaget. Herr Heiding sade, att det innebär ett flyttande av rågångarna mellan industrien och jordbruket till jordbrukets förfång, om jag icke fattade honom fel. Men hur har den förskjutningen skett? Jag är den förste att erkänna, att det icke är några större direkta fördelar, som beretts jordbruket genom de nya bestämmelserna. Men om man tittar på förslaget, skall man dock finna, att i ett par fall ha vissa nedsättningar skett, som jag tycker jordbrukarna borde vara tacksamma för, t. ex. tullnedsättning för dinatriumfosfat, tullfrihet för rhenaniafosfat och andra oorganiska fosforsyrengödselmedel, icke särskilt nämnda, för vilka det nu är 15 procents värdetull. Jag erkänner, att fördelarna icke äro stora. Men tittar man på förslaget i övrigt och undersöker, om det är några nackdelar, som beretts jordbruket genom förslaget, finner man, att så ingalunda är förhållandet. Ty även i de punkter, där man teoretiskt — jag säger teoretiskt — skulle kunna tänka sig, att förslaget skulle kunna medföra nackdelar

för jordbruket, har herr statsrådet och chefen för finansdepartementet efter påpekande av lantbruksstyrelsen justerat om förhållandena. Jag erinrar t. ex. om att beträffande vältar och sladdar och tyngre jordbruksredskap ändring var föreslagen, men att denna av finansministern togs bort, oaktat importen till Sverige av dessa maskiner varit så gott som ingen. Liknande skäl gälla beträffande förslag om förändrad tullbehandling av motorer, vilket ej heller upptogs i propositionen, enär lantbruksstyrelsen antog, att jordbruket möjligen kunde bli lidande. Alltså har på allt sätt hänsyn tagits till jordbrukets intressen, och då föreliggande proposition alltså blir, utan att kosta jordbruket något, till fördel för landets övriga näringar, borde jordbrukets representanter icke ha något emot det.

Vad de frisinnaade beträffar, tycker jag även, att de borde tagit någon hänsyn till de skäl, som anförts av herr finansministern, nämligen att detta är ett led i det internationella samarbetet på det ekonomiska området, som förefinnes inom Nationernas förbund. De frisinnaade äro alltid ivriga, icke minst när det gäller avrustning och fredsarbetet för ett internationellt samarbete, och de borde då taga konsekvenserna och göra det även på detta område. Ty här kommer Sverige att, i anslutning till vad som beslutats i Genève, få en ram för en tulltaxa, som kommer att motsvara främmande länders tullförfattningar. Att det enbart är till fördel att få den förenkling vi hoppas på på detta område, det vet var och en, som haft litet att syssla med ett studium av olika tulltaxor och handelsstatistik.

Jag tror, att det för riksdagen, såsom den kommer att te sig, då 1928 års tullkommitté blir färdig, är till fördel, om denna tulltekniska revision är undan-gjord, så att man då kan koncentrera sig på den då viktigaste uppgiften, nämligen en avvägning av de olika tullsatserna.

Jag ber, herr talman, att på här anförda skäl få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Bengtsson* i Kullen.

Herr Hamrin: Herr talman! Jag finner det ganska naturligt, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet är mycket tillfredsställd med den behandling, som utskottet låtit detta ärende undergå. Herr statsrådet har haft glädjen finna, att samtliga representanter för de två stora partierna enhälligt slutit upp kring Kungl. Maj:ts proposition, och därmed är utgången given. Jag finner det vidare naturligt, att då herr statsrådet vid sin inventering i departementet förra året fann denna utredning, som var ett arv från den föregående regeringen och inom den föregående regeringen varit föremål för behandling, han utarbetat propositionen på grundval av denna utredning och framlagt den för riksdagen. Det var i alla fall så, att den nuvarande regeringen hade särskilt i uppdrag av valmännen, såsom regeringen fattat det, att tillgodose näringslivets krav och intressen, och det är känt för oss alla, att man i valstriden gick fram såsom näringslivets speciella målsmän och representanter. Då man sedan fann, att man icke kunde göra något för förverkligandet av det stora program man framlagt, var det ganska naturligt, att man tog fasta på den utredning, som i detta fall förelåg och i viss mån berörde näringslivet, även om frågan icke är av så stor betydelse, som man på vissa håll gör gällande.

Med hänsyn till läget i utskottet och på grund av att man därav kan bedöma läget även i riksdagen har jag icke för avsikt att taga upp någon stor detaljdebatt rörande det förslag, som föreligger. Jag tror icke, jag begär någon undervärdering av vare sig riksdagen i dess helhet eller någon riksdagens ledamots förmåga att bedöma en invecklad fråga, om jag säger, att detta ärende är

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

av det omfång och den natur, att det självfallet är högst få av riksdagens ledamöter, som haft tid och tillfälle att närmare och grundligt studera detsamma. Men jag vill, herr talman, då jag, som jag redan antytt, tidigare haft tillfälle och speciell anledning att syssla med frågan och intagit ståndpunkt i densamma inom förra regeringen, angiva min ställning. Då icke några särskilda omständigheter kommit emellan, som föranleda mig att ändra ståndpunkt, har jag bibehållit detsamma.

De föregående talarna ha, i likhet med vad herr finansministern gjorde i sitt anförande, utgått från den nuvarande tulltaxan vid bedömandet av det nu föreliggande förslaget. Jag tillåter mig då till en början erinra om att 1911 års tulltaxa grundade sig på en utredning, som avlämnats av en stor tullkommitté, jag vill minnas i slutet av år 1909. Denna tullkommitté bestod av sju personer och var sammansatt av representanter för olika delar av näringslivet och statsförvaltningen. Den hade till uppgift dels att tekniskt omformulera den gamla tulltaxan och dels att vidtaga sådana förändringar, som utvecklingen på näringslivets område gjorde nödvändiga. I direktiven hänvisades till utvecklingen på kommunikationsväsendets område och mångahanda olika förhållanden, men samtidigt skulle man gå in för en revidering i sakligt hänseende av den gamla tulltaxan. Det talades redan då om den spänning, som rådde bland olika grupper inom näringslivet, framför allt mellan industrien och jordbruket. Så kom då den tulltaxerevision till stånd, som — jag betonar det ännu en gång — tog sikte på dels en teknisk revision och dels sakliga ändringar. Vi fingo sedermera denna tulltaxa, som antogs av 1911 års riksdag och som sedan undergått ändringar i vissa punkter. På sin tid tillsattes så den stora tull- och traktatkommittén, som fick ett vittomfattande uppdrag. När denna kommitté avlämnade sitt betänkande, föranledde detsamma icke någon framställning till riksdagen. Den då sittande regeringen ansåg emellertid, och framför allt dess finansminister, att, oavsett att denna utredning icke föranledde någon framställning om ändring i tulltaxan, borde man sätta i gång en utredning, i syfte att omforma och förenkla tulltaxan till större överskådlighet och klarhet och undersöka, om och i vad mån korrigeringar i vissa fall kunde vidtagas. Jag understryker, att den utredningen hade till syfte en teknisk, formell omarbetning med bibehållande i huvudsak av i den nuvarande tulltaxan gällande tullsatser. År 1927 kom riksdagens beslut om ny utredning, och i de direktiv, som riksdagen då ganska utförligt angav, ingick dels en teknisk revision och dels en revision i sakligt hänseende.

Jag gör gällande, att när man jämför direktiven för de olika utredningarna, finner man, att den av riksdagen 1927 begärda utredningen tar direkt sikte på två saker, dels en teknisk revision och dels ett sakligt övervägande om tullskyddet är rätt avvägt mellan näringslivets olika grenar och mellan olika industrier inbördes.

Den av riksdagen nyssnämnda är begärda utredningen skulle också taga sikte på och undersöka nettotullskyddet. Jag torde i annat sammanhang återkomma till den saken, men jag vill redan nu erinra därom, att i och med det att man sänker tullsatsen på en industrivara, är det icke sagt, att det innebär mindre skydd för ifrågavarande industri, utan det är många gånger tvärtom. Det är så, att en stor del av våra industrier behöva importera vissa halvfabrikat och vissa förnödenheter, som äro nödvändiga för industrien och tillhöra dess behov. I den mån man sänker tullsatsen å sådana varor, är det klart, att industrien får en bättre ställning, och då är man inne på det förhållandet, som riksdagen särskilt tog sikte på, då den begärde en ny utredning 1927.

Då jag av Kungl. Maj:t erhöi i uppdrag att tillsätta utredningsmännen, använde jag mig i stort sett av samma uttryckssätt, som riksdagen använde när den skrev till Kungl. Maj:t. Jag tillade blott, att man behövde undersöka,

om och i vad mån det nuvarande tullskyddet utnyttjades. Det är denna kommitté, som nu håller på med sin utredning.

Jag har inom utskottet gjort gällande, att det föreliggande förslaget ingriper i många avseenden just på det arbete, som tullkommittén är sysselsatt med. Det måste komma att bli så, om propositionen bifalles, att i vissa fall kommer Kungl. Maj:t och riksdagen att ändra sakligt sett en hel del tullsatser. I andra fall resonerar herr statsrådet och chefen för finansdepartementet på det sättet, att här råder det tvekan om, huruvida utredningen är tillfredsställande, och därför hänskjuter han frågan till tullkommittén. Det är detta övervägande mellan den ena och den andra utvägen: att antingen föreslå ändring eller låta frågan vidare behandlas av tullkommittén, som jag finner alltför schematiskt och innebära ett alltför hastigt ståndpunktstagande.

Herr finansministern gör den invändningen med detsamma mot reservanterna, att här föreligga icke några sakändringar, och man har icke här — det tryckte herr statsrådet gång på gång på — tagit hänsyn till tullpolitiska synpunkter. Jag tillåter mig, herr statsråd, påpeka, hurusom utredningsmännen — de sakkunniga bestodo ju av herr Röing, som tidigare varit ledamot av kammarerna, och byråchefen Alsén — motivera sitt förslag punkt för punkt med tullpolitiska skäl. Det heter t. ex.: »den nuvarande tullen måste anses vara vida högre än som erfordras för den inhemska tillverkningen», eller »den stadgade tullsatsen är orimligt hög», eller »orimliga konsekvenser i beskattningshänseende»; i andra punkter »anses tullen för hög» eller »en förändring skälig». På det sättet kommer man till en annan tullsats, som man tycker vara bättre avpassad för den vara det talas om. Jag frågar, herr talman, om man med sådana motiv för ögonen kan påstå, att det här icke gäller sakändringar, icke tullpolitiska frågor, utan endast en formell prövning och såsom följd därav en formell ändring.

Visserligen är det alldeles riktigt, att herr finansministern vidtagit en del ändringar i de sakkunnigas förslag, som påkallats av myndigheterna. Men det är en hel del andra ändringar vidtagna av de sakkunniga, som stå kvar, fastän de påtalats, och det är dessa, som herr statsrådet hänskjutit till tullkommittén att närmare utreda och bedöma.

Jag har sålunda kommit till den bestämda uppfattningen, att här sker en ändring av vissa industriers tullskydd, och det medges också av de sakkunniga. Föredraganden i bevilningsutskottet, som jämväl underskrivit de sakkunnigas betänkande, har också medgivit det, då han sagt: »Vissa förskjutningar finnas» och han anför som exempel att på maskinområdet äger en höjning otvivelaktigt rum.

En föregående talare, herr Heiding, har kommit till den uppfattningen, att 150 rubriker blivit ändrade i sakligt hänseende. Vid det noggranna studium av denna fråga, som jag tror mig kunna säga, att jag ägnat den, har jag stannat vid ett något lägre antal rubriker, men i varje fall överstiger antalet sakändringar åtskilligt hundratal. För vissa varuslag innebär detta försämringar, varom motionerna vittna, men för andra betydliga förbättringar.

Nu anföres emot detta påstående, att det är ju ändå så, att industrien själv i huvudsak icke har anfört några klagomål utan är synnerligen belåten med vad som här föreslås. Ja, mina herrar, skulle det vara något egendomligt? Skulle man verkligen kunna förvänta, att de industrier, som få ett bättre tullskydd, skulle komma och säga till riksdagen, att vi vilja icke ha dessa förbättringar utan anhålla, att allt får bli vid det gamla? Man får ändå icke begära det rent orimliga från industriens sida. Däremot är det ju så, att t. o. m. organisationer, som representera industrien, ha gått in för rent avslag på det föreliggande förslaget.

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

Det har i detta sammanhang anförts ett mycket belysande exempel. Jag skall också tillåta mig att påpeka det. Det blir ju föremål för diskussion längre fram, ehuru jag för min del icke har för avsikt att deltaga i diskussionen under detaljbehandlingen. Det har emellertid pekats på plywood och på visats, hurusom på denna punkt en väsentlig sakändring har ägt rum. Det har också påpekats av kommerskollegium, ehuru herr statsrådet har lämnat erinringarna utan avseende. Samma anmärkning har från industrihåll framförts inom bevillningsutskottet, men utskottet har icke heller tagit någon hänsyn härtill. Jag är för min del övertygad om, att det kommer att bli åtskilliga industrier, som komma att få kännning av vad som här nu föreslås, och att vi följaktligen under de närmaste åren komma att få framställningar om ändringar, även i det förslag, som man nu går att genomföra.

När man härutinnan återopar myndigheternas i främsta rummet kommerskollegii yttrande, synes det mig i sanningens intresse böra påpekas, att kollegium visserligen tillstyrker förslaget och framhåller dess betydelse i tekniskt, formellt avseende, men ämbetsverket gör också samtidigt en hel mängd erinringar, och kommerskollegium slutar med att säga, att, under förutsättning att Kungl. Maj:t beaktar dessa erinringar, kan kommerskollegium tillstyrka, att en proposition avlämnas. Herr finansministern har i vissa fall visserligen beaktat kommerskollegii framställning, men i vissa fall icke gjort så utan anslutit sig till de sakkunnigas förslag. Slutligen ber jag i detta sammanhang att få särskilt understryka, att det förslag, som här föreligger, har aldrig blivit föremål för någon slutgiltig granskning av kommerskollegium. Ämbetsverket framhåller också, att man beträffande sakändringarna måste gå fram med en långt gående försiktighet.

Icke heller med avseende å generaltullstyrelsens yttrande kan jag finna några starka argument till förmån för förslaget. Det synes mig vara alldeles självfallet, att generaltullstyrelsen i detta fall skulle tillstyrka propositionens framlämnande. Det torde dock icke vara så alldeles helt med anslutningen till den kungl. propositionen från tulltjänstemännens egen sida, alltså från dem, som närmast ha att tillämpa tulltaxan i enlighet med vad som här föreslås. Jag skall visserligen icke tillmäta yttranden från det hållet någon avgörande betydelse, men då det göres gällande, att från tullverkets sida finnes enhällig anslutning till den föreliggande propositionen, skall jag be att få citera bara några ord ur tulltjänstemännens tidskrift, som synas mig vara värda att citeras: »Att en av riksdagen eventuellt stadfäst ny tulltaxa endast komme att få en relativt kort livslängd och att en dylik i praktiken komme att medföra olägenheter, som näppeligen uppvägdes av de åtrådade fördelarna, torde vara höjt över varje tvivel.»

Vidare ber jag få påpeka som stöd för påståendet, att det här rör sig om en hel mängd sakändringar, ett uttalande, som generaltullstyrelsen har gjort. Herr finansministern sade, att den minskning eller utökning i tullinkomsterna, som det föreliggande förslaget skulle medföra, uppginge blott till en ringa bråkdel av de många miljoner, som statsverket får in i form av tullinkomster. Ja, jag höll på att säga, det skulle väl vara märkvärdigt annars. Vore det verkligen så, att man kunde tala om något mera avsevärt belopp i förhållande till de många miljonerna, så kan jag icke tänka mig, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, som i första hand har att vaka över statens inkomster och utgifter, på något sätt eller någon gång skulle ha reflekterat på att lägga fram propositionen. Nu säger emellertid generaltullstyrelsen, att det icke varit möjligt att göra några tillförlitliga beräkningar i detta avseende, men styrelsen ger uttryck åt den meningen, att några avsevärda minskningar i tullinkomsterna icke skulle kunna komma i fråga. Kan man nu tolka detta uttalande på annat sätt, än att förslaget innebär så många ändringar, att det

praktiskt taget varit omöjligt att göra några tillförlitliga beräkningar över hur de i statsfinansiellt avseende skulle komma att verka. Hade det nämligen varit så, att den föreslagna förändringen av tulltaxan endast hade berört ett ringa antal eller ett fåtal rubriker, hade det ju varit en ganska enkel sak att göra en undersökning i vad mån dessa skulle inverka på statens inkomster, och inverka på de olika industriernas tullskydd. Förändringarna äro emellertid så många och så invecklade, att det är omöjligt att utföra några sådana beräkningar.

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

Jag skall taga ett enda exempel ur högen, som faller mig i minnet. Det gäller ett fall, där man sammanslagit fyra rubriker till en ny. Den första hade förut en tullsats av 5 kronor per kilogram, den andra en tullsats av 3 kronor per kilogram, den tredje av 80 öre per kilogram och den fjärde av 25 öre per kilogram, och nu föreslås för samtliga en tullsats av kronor 2:50 per kilogram. När man har att göra med en mängd sådana fall, är det naturligtvis svårt att kalkylera vad som i själva verket vinnes eller förloras i statsfinansiellt avseende.

Jag övergår sedan, herr talman, till att yttra några ord om lantbruksstyrelsens utlåtande. Lantbruksstyrelsen framhåller med rätta, att den med sitt yttrande endast ansett sig böra uttala sig om de delar av förslaget, som avse produkter av lantbruk och fiske, samt för dessa näringar erforderliga artiklar. Lantbruksstyrelsen har alltså icke alls ingått i prövning av frågan, hur förslaget ställer sig med avseende å tullbelastningen mellan industri och jordbruk inbördes och ännu mindre naturligtvis av den verkan, förslaget kan ha för industrien.

I fråga om yttrandena har herr statsrådet här erinrat om att också 1928 års tullkommitté avgivit ett yttrande i ärendet, där tullkommittén sagt sig ingenting ha att invända emot den ifrågasatta revisionen, om den visar sig kunna genomföras under bibehållande i huvudsak av status quo i avseende på tullskyddets höjd och fördelning på skilda varuslag. Jag undrar emellertid, om kommittén verkligen på den korta tid, som den haft till sitt förfogande för att yttra sig över detta invecklade förslag och utan att få den ingående information i ärendet, som är en ofrånkomlig förutsättning för att kunna bedöma detsamma, hade kunnat avgiva annat än ett sådant synnerligen försiktigt uttalande. När jag därtill erinrar om att den utredningsman, som säkerligen, när det gällt dessa ändringar, haft det största inflytandet över revisionens utredningsresultat, satt som ledamot i kommittén, är det ju ganska naturligt, att ett avstyrkande från det hållet icke kunde förväntas. Vill man emellertid läsa mellan raderna i tullkommitténs yttrande, finner man nog, att där fanns i varje fall icke någon entusiasm för förslagets framläggande nu.

Så till sist, herr talman, några ord om ett annat skäl för framläggande av förslaget i år. Jag syftar härmed på hänvisningen till den på initiativ av Nationernas förbund utarbetade tullnomenklaturen. Därmed förhåller sig ju så, att någon sådan finns icke stadfäst. Ett förslag har uppgjorts till en sådan internationell nomenklatur, som för närvarande är föremål för granskning i de olika länderna. Om man tror, att det förslag, som nu här i dag antages i riksdagen, skulle vara sådant, att några förändringar sedermera icke skulle visa sig nödvändiga eller behövliga med hänsyn till denna internationella lagstiftning, så begär man ett stort misstag. Det har här påpekats, att vår tulltaxa, sådan den skulle bli, upptager omkring 1,100 å 1,200 rubriker. Jag vill då erinra om att den franska tulltaxan för närvarande innehåller omkring 4,400 rubriker, den engelska något över 3,000 och den italienska omkring 3,600. Ingen må tro, att vår lilla tulltaxa med dess 1,100 å 1,200 rubriker skulle vara så väl avvägd och avpassad, att vi skulle vara färdiga att träda

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

ut i det stora internationella samarbetet och kunna erhålla tillförlitliga och jämförbara uppgifter från de olika länderna.

Jag vill beträffande denna sak också inom parentes säga, att när man här söker framställa förslaget såsom synnerligen förtjänstfullt, därför att det upptager ett mindre antal rubriker än den nuvarande tulltaxan, så är detta från min synpunkt sett ganska egendomligt. Det var nämligen så, att den kommitté som på sin tid fick i uppdrag att utarbета vår nuvarande tulltaxa, hade till särskild uppgift att specialisera den svenska tulltaxan för att man därigenom skulle vinna större överskådlighet. Nu skulle man däremot erhålla en större överskådlighet genom att minska antalet rubriker med ett par hundra. För övrigt förhåller det sig så, att antalet rubriker minskas icke i sådan grad, som man har velat göra gällande. Jag behöver bara peka på den avdelning, som återfinnes i den kungl. propositionen på sid. 58 »Sömnads- och andra arbeten». Där upptagas visserligen under en rubrik en hel del varor, men det finns samtidigt anteckning om att man till de tullsatser, som där finnas angivna, skall i vissa fall lägga 50, 70, 125, 145 och ända upp till 235 procent. Detta är ju praktiskt sett detsamma, som om man hade infört särskilda rubriker för varje varuslag, för vilket ett sådant procentuellt tillägg skall göras. Jag menar alltså, att denna argumentering har icke heller det värde, som man har velat göra gällande.

Jag vill, herr talman, till sist säga, att jag ingalunda skulle ha motsatt mig en teknisk revision av vår nuvarande tulltaxa, men det förslag, som här föreligger, går långt därutöver. Arbetet finner jag vara synnerligen förtjänstfullt, och det borde vara av stort värde för tullkommittén. Nu komma stora delar av vad som här beslutas att få göras om, då tullkommitténs arbete blir färdigt, och under tiden få vi hålla på med att lappa på vår tulltaxa liksom hitintills. Skulle det slutligen inverka därhän, att denna tullutredning skulle komma att fördröjas, såsom herr Nylander syntes antyda, vore det från min synpunkt sett mycket olyckligt. Jag har nämligen mer och mer kommit till den bestämda uppfattningen, att en verklig revision av vår tulltaxa är nödvändig. Jag skall icke nu närmare utveckla skälen härför, men det är ofrånkomligt. Därför bör allt arbete och alla ansträngningar inriktas på att tullkommittén så fort som möjligt blir färdig med sin utredning, så att riksdagen får pröva densamma.

Det är från dessa utgångspunkter, herr talman, som jag ber att få instämma i det yrkande, som här tidigare har framställts av herr Heiding.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Schött: Herr talman! Som jag nog är den här i kammaren, som mest haft att syssla med tulltaxan, anser jag det vara min skyldighet att deklarera min uppfattning i den föreliggande frågan. Man tror, att det är lika lätt att handskas med tulltaxan som med exempelvis posttaxan eller trafiktaxan vid järnvägarna, men så är ingalunda förhållandet. Det kräves en grundlig varukännedom för att komma till rätta med tulltaxans många rubriker. Det torde också knappast förflyta en dag, åtminstone i ett större packhus, då icke en tulltjänsteman står ganska tveksam, hur han skall rubricera en inkommande vara. Givet är, att i tvivelaktiga fall önskar varuägaren eller, som han enligt den nya terminologien i tullstadgan heter, varuhavaren, få varan rubricerad efter den billigaste rubriken. Är det nu så, att varuhavaren och tulltjänstemannen kunna komma överens, då är saken klar, och ett eventuellt begånget fel kan endast undantagsvis, ja, jag kan säga mycket, mycket sällan upptäckas och rättas. Svårigheterna att reda sig med tulltaxan ha all-

tid varit betydande. Det har ingalunda varit så lätt, som en högre ämbetsman för en del år sedan lär yttrat, att det är väl ingen konst att skriva upp vad som finns i en låda. Jo, herr talman, det är en stor och mycket svår konst, nota bene om det skall skrivas upp rätt. Häremot har det syndats och syndas alltjämt dagligen och på mångahanda sätt.

Om svårigheterna voro stora redan förut, så ökades de i oroväckande grad, då den nu gällande tulltaxan kom till stånd år 1911. Jag vill endast påpeka en sak, som kom att medföra synnerligen stora svårigheter, nämligen de ändrade reglerna för maskinförtullning. Förut hade denna förtullning varit en synnerligen lätt sak, då man nämligen förtullade efter värde, men enligt den nya tulltaxan skulle förtullningen ske efter vikt. En förtullning, som förut kunnat äga rum kanske på en timme, kan nu mången gång draga en hel dag eller mera, och vad värre är, man är föga säker på att likformighet äger rum vid tullbehandlingen, beroende på svårigheten att tillämpa bestämmelserna. Risken att maskingods skulle kunna komma att förtullas olika på olika platser, stod också ganska klar för 1906 års tulltaxekommitté. Den hade sin uppmärksamhet särskilt riktad på den saken, ja till och med så starkt, att det var allvarligt ifrågasatt, att maskingods endast skulle få importeras till vissa större platser, fyra eller fem platser i riket, varvid man utgick ifrån, att det där skulle finnas skickliga experter, som skulle kunna med mera säkerhet handha detta tullbehandlingsarbete. Till sist måste man dock frånga detta förslag, därför att det skulle komma att medföra stora praktiska och ekonomiska svårigheter. Omlastningen av så tungt gods komme ju att draga mycket stora kostnader.

Vad var då orsaken till att 1906 års tullkommitté gick in för viktfortullningen och slopade värdeförtullningen? Jo, enligt vad som uppgivits var det fruktan för falska fakturor. För ett 30-tal år sedan voro åtskilliga sådana i svang, särskilt här i Stockholm. Den, som vill göra sig besvär att läsa pressen från den tiden, skall säkerligen finna en hel del skrivelser just om sådana falsarier.

Nu är emellertid det egendomliga, att fastän man således av fruktan för sådana falska fakturor frångick värdeförtullningen för att i stället ha vikttull, så kunna de ärade kammarledamöter, som vilja slå upp i taxan, finna, att det på flera ställen står anmärkt, att vikttullen icke får understiga en viss procent av värdet. Man ser således, att det, som icke duger att lägga till grund för själva tullbehandlingen, har man dock accepterat, när det gäller att kontrollera själva vikttullen. Ett enligt mitt förmenande ganska inkonsekvent förfarande.

För att visa, att jag icke är ensam om den uppfattning, som jag här sökt göra gällande, ber jag, herr talman, att få uppläsa ett yttrande i denna fråga från en större tullbehandlingsinspektion i vårt land. Det avgavs år 1925 så som ett officiellt yttrande och innehåller bland annat: »Vikttullar äro i allmänhet vida att föredraga framför värdetullar, då det gäller till kvantiteten jämförbara varor. Till sådana kunna dock icke maskiner och delar därav hänföras. De variera så avsevärt till storlek och kvalitet, att vikttullar för dem aldrig kunna bli ens tillnärmelsevis rättmätigt avvägda. Med hänsyn härtill ha i många fall tullavgifter för vissa maskiner måst sättas synnerligen lågt, ty i annat fall skulle de för grövre föremål hava verkat allt för betungande. För att mera finarbetade och komplicerade maskiner av samma slag icke därigenom skulle bli allt för lågt tullbeskattade, har som villkor satts, att vikttullen icke får understiga en tull efter viss procent på varans värde. Det har i praktiken befunnits, att varans värde vid maskiner vanligen och vid maskindelar oftast blivit grundläggande för tulldebiteringen. Då vikttullarna å dessa varor förmodligen tillkommit för att värdetullar skulle fränkommas,

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

synes syftet med viktullarna icke på långt när hava nåtts. Svårigheterna att avgöra, om en maskin skall hänföras till ena eller andra rubriken äro ofta ganska stora, och utredningen därav förorsakar alltid försening vid tullbehandlingen. Detta är i synnerhet fallet, då kombinerade maskiner inkomma, som utgöra ett icke isärtagbart komplex utan en enda maskin med flera arbetsuppgifter. Icke minst besvärliga bliva maskinförtullningarna därigenom, att maskiner och hela maskinkomplex inkomma i delar — större eller mindre. Dessa delar kunna understundom uppgå till tusental stycken förpackade i träspån eller halm och hö i trälådor, varigenom kontroll från tullverkets sida är så gott som utesluten.» — Ja, så låter det därifrån, och jag är fullt övertygad om att de flesta tullmän dela denna uppfattning.

Här ligger nu på bordet förslag till förordning angående tullrestitution. Det visar sig att här har man lagt förtroendet till grund för många av dessa bestämmelser. Men då det gäller tulltaxan och värdetullar, är det missförtroendet, som varit den bärande tanken. Jag har särskilt velat framhålla dessa maskinförtullningar med tanke på att möjligtvis 1928 års tullkommitté skulle fästa något avseende härvid på grund av den erfarenhet, som jag hunnit förvärva under en 45-årig tjänstgöring inom tullverket.

Vad nu det föreliggande förslaget till ny tulltaxa beträffar, så erkänner jag villigt de stora tekniska förbättringar, som här vidtagits. Men jag kan icke underlåta att påpeka något, som förefaller mig egendomligt, och jag tror också, herr talman, att några av kammarens ledamöter givit akt därpå. Det gäller viktenheten av 100 kilogram, varigenom man kommer upp till så höga tullsatser som 9,000 kronor, 6,000 kronor m. fl. höga belopp. Så t. ex. rubriken: »Prydnadsfjädrar (plymer) arbetade, konstgjort pälsverk härunder inbegripet», som upptager en tullsats på 9,000 kronor. Antag att, såsom ofta sker, någon trafikant ringer upp till tullpackhuset och frågar efter tullen på nämnda vara. Svaret 9,000 kronor per 100 kilogram måste väcka lindrigast sagt förvåning, då importkvantiteten vanligen ej överstiger ett par hundra gram. På mig verkar detta litet verklighetsfrämmande, men är dock en sak av underordnad betydelse.

Såsom jag nämnde, erkänner jag det förtjänstfulla i det föreliggande förslaget, och värdefulla förbättringar kunna där konstateras; men jag kan dock icke nu förorda dess antagande, då vi ha en arbetande tullkommitté, som väl om ett par år bör kunna hinna lägga fram en icke blott tekniskt utan även sakligt reviderad tulltaxa. Det heter ju annars alltid här i riksdagen — och det har blivit så gott som en fastslagen princip — att man icke skall föregripa en pågående utredning. Och ingen kan väl förneka, att ett antagande av den föreliggande tulltaxan bleve ett föregripande av den utredning, som nu pågår.

För att visa huru man i tjänstemannakretsar ser på denna sak, skall jag be, herr talman, få läsa upp blott en liten bit ur deras facktidning, som lyder: »Bör 1925 års tulltaxerevisions förslag till ny taxa antagas?» och i svaret heter det en bit nedåt: »För vår egen del äro vi ej så alldeles övertygade om lämpligheten av ett dylikt forcerande av frågan i dess nuvarande läge. Visserligen har för ej så länge sedan i dessa spalter framhållits önskvärdheten av en ny tulltaxa inom en snar framtid — ett önskemål, som likvisst alltjämt gör sig gällande. Utan att göra något som helst avseende vid detta uttalande måste vi dock ställa oss ganska betänksamma inför utsikten av en ny tulltaxa, som — för att begagna kommerskollegii egna ord — »i viss mån skulle få karaktären av ett provisorium». Att en av nästa års riksdag eventuellt stadfäst ny tulltaxa endast komme att få en relativt kort livslängd, och att ett dylikt stadfästande i praktiken komme att medföra olägenheter, som näppeligen uppväges av de åtrådda fördelarna, torde nämligen vara höjt över varje tvivel. För närvarande pågår ju en utredning i syfte att närmare undersöka tullsatsernas

avvägning. Riksdagsbeslutet om denna utredning tillkom som bekant vid en tidpunkt, då de tekniskt sakkunniga voro i det närmaste färdiga med sitt förslag. Man har således att inom en ej alltför avlägsen framtid återigen motse ett förslag till ny tulltaxa. Vid sådant förhållande kan det vara skäl i att något skärskåda de praktiska konsekvenserna av ett utan hänsyn till den pågående utredningen eventuellt fattat beslut om acceptering av det nu föreliggande förslaget. Det torde för en var initierad stå fullt klart, att varje övergång till en ny tulltaxa är förenad med en mångfald besvärligheter av olika slag. Den gamla taxan har så att säga gått tjänstemännen i blodet, de äro invanda vid dess uppställning, vid rubrikernas formulering och numrering etc. och ha därför helt naturligt svårt att åtminstone till en början finna sig till rätta med den nya taxan. Vidare äro prov- och prejudikatsamlingar, varuhandböcker, varuregister o. d. anordnade i överensstämmelse med den gamla taxan. Detta material måste vid övergången till en ny taxa omarbetas och omstuvras, i den mån så överhuvud taget låter sig göra. Lägges härtill, att en ny taxa alltid — särskilt i början — medför nya tolkningssvårigheter och därigenom ökad risk för olikformig tulltaxering, inses utan ytterligare argumentering, att för all med taxerings- och debiteringsarbete sysselsatt personal övergången måste bli förenad med omfattande svårigheter. Självfallet medför en övergång dessutom betydande utgifter för statsverket. Bl. a. har man ju att räkna med kostnaderna för tryckning av den nya taxan och statistiska varuförteckningen samt för utarbetande och utgivning av nya varuhandböcker m. m. Importörerna bli ej heller alldeles oberörda av reformen. De nödgas omlägga sina varukalkyler i anslutning till eventuellt ändrade tullsats och äro vad svårigheterna vid den nya taxans tillämpning beträffar givetvis ännu sämre ställda än tulltjänstemännen.

De anförda svårigheterna, vilka i fråga om antal och art skulle kunna kompletteras med ytterligare exempel, utgöra likväl något som helt enkelt ej kan undvikas, då en ny tulltaxa skådat dagens ljus. Förr eller senare måste ju också alla parterna bita i äpplet, som till en början smakar beskt men med tiden — får man hoppas — blir allt mer välsmakande. Dock synes det orimligt och onödigt att låta vederbörande genomgå den besvärliga proceduren två skilda gånger under en relativt kort tidsföljd.» — Ja, så resonerar man på tullmannahåll, och jag får för min del säga, att jag i huvudsak instämmer i vad som där uttalats.

Nu kanske man lätt tror, herr talman, att vad jag här andragit är ett uttryck för egoistiska strävanden inom kåren, men så är ingalunda förhållandet. Ty tulltjänstemännen har alltid fattat sin uppgift såsom allmänhetens tjänare. Bästa beviset därpå äro de strävanden, som ifrån tullmannahåll utförts för att åstadkomma likformighet i tullbehandlingen, som är av oerhört stor betydelse för trafiken och handeln. Så har bl. a. inom tullstyrelsen inrättats en tullbehandlingsbyrå, som har till uppgift att se till att tullbehandlingen sker lika på de olika tullplatserna, vilket sker genom kringresande byråinspektörer. Motion om inrättande av denna byrå väcktes på sin tid av herr Röing, men initiativet hade kommit ifrån tullmannahåll. Vidare hava inrättats kurser för yngre tullmän, som få genomgå en ganska grundlig prövning i varukännedom. Det finns även kurser för äldre tullmän, som längre tid tjänstgjort i tullpackhus. Även till dessa kurser är det tulltjänstemännen, som tagit initiativet, liksom ock till att rundskrivelser utsändas från tullstyrelsen, vari meddelas utslag i tvistiga tullbehandlingsmål. Allt detta visar att tulltjänstemännen ständigt varit besjälade av ett varmt intresse att gagna trafiken och allmänheten. Men jag vill nu säga, att trots allt som gjorts för att åstadkomma likformighet i tullbehandlingen, har en dylik med de nuvarande bestämmelserna icke kunnat åstadkommas, åtminstone ej i fråga om maskinförtullningarna.

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

Man har ifrån åtskilliga håll tänkt sig 1928 års tullkommitté såsom någon slags evighetskommitté. Ja, går kammaren med på det förslag till tulltaxa, som nu föreligger, ligger det mycket nära till hands, att 1928 års tullkommitté kan få ett mycket långt liv. Detta vore mycket beklagligt. I detta sammanhang vill jag påminna om 1919 års tullkommitté, sorglig i åminnelse. Den höll på i 5 år och kostade bortåt 2,000,000 kronor, och dess resultat från praktisk synpunkt var, det tror jag ingen kan jäva, lika med noll. Och jag misstänker, att denna tullkommitté hade blivit ännu äldre och kostat staten kanske ännu någon miljon kronor, om icke Thorssons Geddesyxa avklippt dess livstråd. Jag vill nu i korthet säga, att om kammaren går med på detta förslag, händer det på samma sätt, som det hände en man, som tänkte att bygga om sitt hus från grunden och därför gjorde upp med en byggmästare om att framlägga ritningar och förslag, men som, medan han väntade härpå, lät en annan byggmästare göra en ganska grundlig reparation, som nätt och jämnt hunnit bli slutförd, då huset skulle rivs, för att den stora ombyggnaden skulle ske.

Då jag således anser, herr talman, att det vore både opraktiskt och oekonomiskt att nu antaga en ny tulltaxa, då en ny sådan är under utarbetande, ber jag att få yrka avslag på utskottsbetänkandet och bifall till den av herr Bergman m. fl. avgivna reservationen.

Herr Björklund: Herr förste vice talman! Tveksamheten angående förslaget till ny tulltaxa sammanhänger med det uppdrag, som lämnats 1928 års tullkommitté och av vars arbete man väntar sig ett förslag till lämplig avvägning av industri- och jordbrukstullar. Det är väl på den grund att en utredning satts i gång genom 1928 års tullkommitté, som det egentliga motståndet här i dag uppkommit. Man vill avvakta denna utredning för att se, om den lämnar något besked i vad mån de nuvarande industri- och jordbrukstullarna äro avvägda på lämpligaste och bästa sättet gentemot varandra. 1925 års tulltaxerevision var ju avsedd att i första hand medföra revision av tulltaxan i mera tekniskt avseende, men arbetet skulle även inriktas på att förekomma vissa oförligheter i tullbeskattningen, som uppenbarligen icke varit förutsedda eller påkallade av vare sig tullverkets eller näringslivets intressen. Ävenledes skulle tulltaxans varuspecifikationer av tullsatser kompletteras och ändras med hänsyn till de förändringar av mera betydande art, som ägt rum inom vissa av näringslivets områden.

I stort sett kunna till stöd för de förslag till ändringar, som efter de av Kungl. Maj:t och utskottet vidtagna justeringarna återstå, och vilka icke direkt kunna hänföras till en teknisk revidering av taxan åberopas något av följande motiv:

1) Handelsomsättningen av vissa varor, upptagna under särskild tulltaxerubrik, har understundom varit så obetydlig, att det ej ansetts nödvändigt belasta tulltaxan med särskild rubrik för desamma. Man har därför här sammanslagit vissa tulltaxerubriker för att så långt som möjligt göra tulltaxan mera överskådlig.

2) Det har vidare förekommit, att grunden för fastställandet av det nuvarande tullskyddet bortfallit. Detta gäller exempelvis vissa artiklar — kolloidium, nr 216, och etyleter, nr 214, — för vilkas framställning förr användes skattebelagd men numera skattefri sprit. Det är att märka, att den nuvarande tullen för dessa artiklar i vissa fall ligger högre än varans värde och att man i förslaget till reducering gått fram med stor försiktighet.

3) Vidare har man föreslagit borttagande av åtskilliga oegentligheter, som uppstått därigenom, att vid avslutandet av vissa handelstraktater tullen nedsatts för vissa varuslag (kolonialvaror eller kryddor) men lämnats oberörd för närbesläktade artiklar. Så nedsattes t. ex. i traktaten med Spanien tullen

å mandel från 45 till 35 öre för kilogram, under det däremot tullen för mandelsurrogat lämnades oberörd. Det är sådana här saker som det nu föreliggande förslaget vill söka rätta till.

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

4) Slutligen har vid granskningen framgått, att i vissa fall evalveringen av en förutvarande värdetull till viktull visat sig leda till rena orimligheter. Samma viktull har för vissa artiklar medfört så gott som importförbud men motsvarar för andra icke ens 1 % av varans värde. Man kan ju visserligen förstå, att den industri, som har haft ett tullskydd för någon del av sin tillverkning av sådan höjd, att det inneburit så gott som importförbud, icke gärna ser, att ett sådant förhållande rubbas. Men då uppmärksamheten fästs på sådana oformligheter, är det väl lämpligt, att riksdagen av hänsyn till de industrier, som ha behov av artiklarna ifråga, och till det allmänna konsumtionsintresset, rättar till dylika missförhållanden. Däremot är det svårt att finna, på vad sätt en sådan justering — den är redan för länge uppskjuten och den skulle varit gjord långt förut — skulle kunna föregripa 1928 års tullutredning.

Det har här talats om — jag tror att det var av herr Heiding — att en ny rågång uppdrogs mellan industrien och jordbruket genom det förslag, som här föreligger i dag. Jag måste för min del säga, att jag kan icke begripa var en sådan rågång består. Det är väl på det sättet, att varken herr Heiding eller någon annan av kammarens ledamöter vill göra gällande, att det förslag, som nu föreligger, syftar till att ytterligare försämra jordbrukets synnerligen svåra ekonomiska ställning och ytterligare förbättra industriens ställning. Om man går igenom och läser först de sakkunnigas betänkande och därefter det resonemang, som här förts av Kungl. Maj:t med hänsyn till yttrandet från lantbruksstyrelsen, skall man finna, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet beflitat sig om att punkt för punkt följa lantbruksstyrelsens intentioner och önsknings i dessa saker. Jag förstår, att det är hans gamla klockarkärlek till jordbruksnäringen, som har tagit sig uttryck härvidlag, då han visat sig så synnerligen lyhörd för lantbruksstyrelsens önskemål. Icke kan man säga, att det förslag, som nu här föreligger, på något sätt är avsett att klå jordbruksnäringen till industriens fromma. Det är tvärtom. I viss mån vill jag också erkänna att de förbättringar, som härvidlag är fråga om, visserligen icke äro så stora, men jag skall dock peka på ett par exempel, där man kommit fram med ändringsförslag, som kunna vara till förmån för framställandet av lantmannaprodukter. Så t. ex. tullnedsättningen å dinatriumfosfat, avsett för framställning av kreatursfoder (rubrik 182) samt tullfrihet för rhenániafosfat och andra oorganiska fosforsyregödselmedel, ej särskilt nämnda (rubrik 292). För närvarande är det 15 % värdetull.

Hur behöfelig en revision av tulltaxan än må vara, kunde man ju ställa sig tveksam till lämpligheten att nu antaga ny tulltaxa, om man kunde ha förhoppning att tämligen snart komma till ett resultat, grundat på 1928 års tullkommittés utredning. Så omfattande som kommitténs program är och med den mångfald olika företag, som beröras av dess arbete, kan det säkerligen icke undvikas, att man får vänta på kommitténs förslag ännu åtskilliga år. Sedermera kommer granskningen av förslaget inom näringslivets sammanslutningar samt hos Kungl. Maj:t och riksdagen, vilket måste taga avsevärd tid i anspråk. Man kan då ej vara oberörd av det så gott som enstämmigt framförda kravet på en teknisk revision av tulltaxan. Denna revision bör — även inom den begränsade ram, där revisionen med bibehållande i stort sett av gällande tullskydd kan genomföras — vara till lättnad såväl för tullkommittén vid dess arbeten som för riksdagen vid prövningen av kommitténs förslag, då åtskilliga undanröjda tekniska brister ej behöva påkalla uppmärksamhet.

Man har här i dag givit uttryck åt den uppfattningen, att det varit bättre

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

att vänta med varje revision, till dess man fått hela problemet liggande på bordet, d. v. s. tills 1928 års tullkommitté fullgjort sitt uppdrag samt olika näringssammanslutningar haft tillfälle yttra sig över förslaget och Kungl. Maj:ts tagit ståndpunkt till saken. Skulle man göra på det sättet, så händer det nog, att både bevillningsutskottet och var och en av riksdagens ledamöter komme i knipa, när det gällde att väcka förslag, som icke bara voro tekniskt riktiga utan även tullpolitiskt riktiga. Då finge man väl hålla en särskild riksdag för att antaga en sådan tulltaxa. Om man punkt för punkt skulle gå igenom ett sakkunnigbetänkande, Kungl. Maj:ts proposition och utskottets betänkande, tror jag vi skulle behöva stanna här mycket längre tid än till pingst, som vissa tidningar tyckas ha spått att riksdagen i år skulle sluta. Jag tror att midsommaren försvunne, och det är fråga om, om vi icke närmade oss julen också, åtminstone att döma av den långa tid och det myckna arbete, som måst nedläggas på det nu föreliggande förslaget, vilket dock endast går ut på detaljer, på en teknisk revision.

När nu från Kungl. Maj:ts sida på riksdagens bord lagts ett förslag, som avser åtskilliga värdefulla förbättringar i rent tekniskt avseende, anser jag det kunde vara lämpligt att man toge dessa tekniska förbättringar och att man också toge de eventuella små rent tullpolitiska förändringar, som det härvidlag kan vara fråga om. Om jag genom vad som förekommit i utskottet eller på annat sätt skulle blivit övertygad om att man genom att skjuta på det ärendet, som nu här föreligger, skulle göra det svenska näringslivet — jordbruket såväl som industrien — en tjänst, skulle jag för min del inte med min röst velat bidra till genomförandet av detta förslag. Jag har emellertid en helt annan uppfattning. Jag tror, att man gagnar näringslivet genom att bifalla förslaget. Jag har all anledning tro detta på grund av de yttranden, som avgivits av såväl kommerskollegium som lantbruksstyrelsen och generaltullstyrelsen.

Till herr Schött vill jag säga, att det är ju alldeles tydligt, att vi varken i bevillningsutskottet eller riksdagen äro okänsliga för, hur tulltjänstemännen se på detta ärende, och jag vill gärna giva Sveriges tulltjänstemän det bästa betyg, som överhuvud taget kan utfärdas för statstjänstemän. Herr Schött bör dock förstå, att, när generaltullstyrelsen yttrat sig på det sätt, styrelsen gjort, så måste det såväl i bevillningsutskottet som i riksdagen verka minst lika kraftigt som ett sådant anförande, som det, vilket herr Schött höll här för en stund sedan. Vi äro ju ändå rätt vana vid att här i riksdagen i första hand taga hänsyn till, i vilken riktning respektive ämbetsverk yttrat sig. Det är visserligen mycket bra, att tjänstemännens enskilda personalorganisationer giva tillkänna sin uppfattning, och man har enbart att vara dem tacksam därför, men först och främst fäster man naturligtvis avseende vid vad ämbetsverkets styrelse på hithörande punkt yttrat.

Herr talman! Icke är det många närvarande i kammaren nu, och jag begriper, varför så är fallet. Jag skall inte bry mig om att försöka förlänga debatten utan jag vill nöja mig med vad jag sagt, dock naturligtvis med den lilla reservationen, att det är möjligt, att jag anser mig böra återkomma, när de enskilda punkterna föredragas. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Anderson** i Storegården: Herr talman! Det har alltid stått strid i riksdagen om tullfrågorna. Dock borde det åtminstone på en punkt kunna råda enighet, nämligen då det gäller att genomföra de mycket välbehövliga tekniska förbättringar uti våra tullförfattningar, som sedan länge varit på-

kallade. Emellertid har i dag uppstått en strid även på den punkten, och man har därvid mot en revision nu i huvudsak anfört, att vi skulle få göra om revisionen efter ett eller annat år, när den nya tullkommittén bleve färdig med sitt betänkande. Jag förstår den uppfattning, som från tulltjänstemännens sida kommit till uttryck i det uttalande i deras tidskrift, vilket citerats mera utförligt av herr Schött och litet mera knapphändigt av herr Hamrin. Jag förstår, att tulltjänstemännen tro, att det omedelbart efter det tullkommittén framlag sitt förslag skulle komma att genomföras en revision av vår tulltaxa, men vi, som under några år deltagit i de debatter, som förts i kammaren i tullfrågorna, äro nog icke så optimistiska, när det gäller den saken. Först och främst måste tullkommittén bli färdig med sitt förslag. För det andra förutsattes det, att kommittén kommer med ett någorlunda enhälligt förslag för att detsamma överhuvud taget skall ha någon utsikt att gå igenom i riksdagen. Man har ju från åtskilliga håll här i kammaren erkänt, att kommittén är sammansatt av personer, företrädande vitt skilda åskådningar beträffande tullspörsmålen. Man bör nog därför inte hysa alltför stora förhoppningar på enighet i ställningstagande till tullproblemet i dess helhet. Man har med allra största sannolikhet att förvänta ett icke enhälligt utlåtande från tullkommittén. Sedan utlåtandet avgivits, skall det passera ämbetsverken, vilka skola yttra sig över förslaget. Och sedan skall en regering ställa sig som förslagsställare och lägga fram förslaget för riksdagen. Vi ha sett, hurusom den ena tullutredningen avlöst den andra, men så gott som intet av de förslag, som därunder utarbetats, har blivit framlagt för riksdagen. Jag erinrar exempelvis om den sista järntullskommittén. Den var enig, trots att den var sammansatt av personer, representerande olika partiåskådningar, men icke ens den kommitténs förslag blev framlagt för riksdagen. Man har alltså intet bärande skäl att förebringa, som ger vid handen, att vi snart skulle få upp ett förslag till en omändring av vår tulltaxa som resultat av 1928 års tullkommittés arbete. Men då synes mig synnerligen starka skäl tala för att man redan nu genomför de förbättringar, som den tekniska revisionen innebär.

Emot denna tekniska revision har ytterligare anförts, att den skulle innebära vissa reella förändringar i tullförhållandena. Jag skall ifrån början medgiva, att taxerevisionskommitténs förslag innebär såväl höjningar, som sänkningar, vilka icke äro påkallade med hänsyn till den tekniska tulltaxerevisionen. Jag skall också medgiva, att jämväl den kungl. propositionen i viss mån innebär ändringar beträffande tullarnas storlek. Dock har man, i synnerhet i den kungl. propositionen, försökt att hålla sig så långt som möjligt till en teknisk revision och icke förgripit sig på tullarnas höjd och tullsatsernas förhållande till varandra. Detta gör, att jag icke riktigt kan förstå den vikt, som man dels ifrån herr Heidings och dels från herr Hamrins sida lagt vid detta spörsmål. Herr Heiding uttalade, som den siste ärade talaren nämnde, att denna tulltaxerevision drager en ny rågång och rubbar jämvikten här i landet beträffande tullförhållandena. Jag har försökt studera denna fråga tämligen noggrant, men jag kan inte förstå, vari den jämviktsrubbningsen skulle bestå. Såvitt jag begriper, innebär denna tulltaxerevision, sedan i stort sett alla de ändringar, som av lantbruksstyrelsen föreslagits, följts av statsrådet vid propositionens utarbetande, ingalunda någonting, som skulle lända det svenska jordbruket till nackdel. Jag kan inte med bästa vilja i världen utfinna några detaljer i detta förslag, som gå i sådan riktning, att det skulle försämra jordbrukets läge i förhållande till industrien, men jag tror också, att det är ett oriktigt sätt att här i riksdagen behandla tullspörsmål detta att jämnt tala om denna skillnad i tullhänseende mellan jordbruk och industri och att fästa ett så stort avseende vid skillnaden mellan industriens tullskydd och jordbrukets tullskydd. Antag att man här i riksdagen skulle framkomma med ett förslag,

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

byggt på en utredning, vilken uppvisat att jordbrukets tullskydd ligger väsentligt lägre än industriens (vilket också otvivelaktigt är fallet)! Antag att man i riksdagen skulle komma att framlägga ett förslag, som skulle innebära väsentlig nedskärning av industriens tullskydd i syfte att uppnå den så mycket omordade och eftersträfvade jämvikten! Vilka sakliga anmärkningar med hänsyn till arbetslösheten m. m. skulle icke kunna anföras emot en sådan tullsänkning? Jag kan i det sammanhanget erinra om den lilla obetydliga sänkning i tullen på kryssfanér, plywood, som detta förslag innebär. Denna sänkning har många skäl för sig och många skäl emot sig. Möbelfabrikanter m. fl. ha gjort gällande, att det relativt höga tullskyddet inverkar fördyrande på deras produktion av möbler, dörrar o. s. v. De anse därför att en tullnedsättning skulle vara skälig. Å andra sidan kan man, som herr Heiding framhöll, för industriens vidkommande göra gällande, att en sänkning skulle medföra ökad konkurrens från utlandet, en konkurrens, som skulle bliva den nystartade svenska företagarverksamheten på området övermäktig. Jag tror, att, när det gäller att taga ställning till detta spörsmål, komma nog de synpunkter, som gå ut på ett uppehållande av en näringsgren, som är under varande och stadd i tillväxt här i landet, att ligga över. För min del skall jag be att redan nu få förklara, att jag på den punkten kommer att följa den av herr Olsson i Gävle avgivna reservationen. Men just detta visar, att hur ringa och obetydliga än de nu föreslagna tullförändringarna äro, så inverka de i viss mån på näringslivets ställning och på möjligheterna för vissa näringsgrenar att existera här i landet. En tulltaxerevision, som skulle innebära en vittgående sänkning av tullsatserna, låt vara endast för industrien, skulle te sig alltför skrämmande för att man över huvud skulle våga sig på en sådan sak. Detta gör, att vi nog, då vi diskutera dessa saker, få försöka att se litet mera på det stora hela än på detaljerna. Jag tror för min del icke, att mellan jordbruket och industrien finnes en så stor intresse motsats. Jag tror, att det varit till fördel för det svenska jordbruket, att det här i landet kunnat växa upp en industri, som försörjer en mycket stor del av det svenska folket och som skapat köpkraftiga konsumenter av jordbrukets alster. Jag tror också det är till fördel för den svenska industrien, att det här i landet finns en lantbruksnäring, vars idkare utgöra industriens bästa kunder. Man bör enligt min uppfattning se tullfrågorna på det sättet och sålunda försöka främja en utveckling av de olika näringsgrenarna sida vid sida, därvid givetvis jordbrukets intressen icke i någon mån få åsidosättas. Då det nu föreliggande förslaget icke innebär några avsevärda ändringar i tullsatserna utan i huvudsak endast innebär en teknisk revision, som utav alla erkännes vara av behovet påkallad, anser jag det icke vara riktigt att motsätta sig denna revisions genomförande redan nu, även om man möjligen kan ha att förvänta ändringsförslag, då tullkommitténs betänkande kommer fram.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Hörby: Herr talman! När jag hörde herr Anderson i Storegården i slutet av sitt anförande komma in på det resonemanget, huruvida det skulle bli något verkligt resultat av 1928 års tullkommittés utredningar, fäste jag mig särskilt vid hans yttrande, att, för den händelse dessa skulle peka på nödvändigheten av åtgärder till förmån för jordbruket, man skulle taga jordbrukets intresse i beaktande, men om detta skulle ske på industrins bekostnad fick man betänka sig, och han räknade då upp en hel mängd saker. Men allt detta byggde han endast på sin tro: Jag tror det är så och så, ytttrade han.

Nu är det emellertid faktiskt på det sättet enligt vad tull- och traktatkommittén konstaterat — något skäl för antagandet, att tull- och traktatkommit-

tén i stort sett har orätt, tror jag icke kan påvisas — att det svenska jordbruket är skattelagt till förmån för den svenska industrien med c:a 36 miljoner kronor om året. Då man gör jämförelse mellan det svenska och danska jordbruket och säger, att de svenska jordbrukarna kunna göra som de danska, vill jag endast hänvisa till att en dylik skattnäringning äro Danmarks jordbrukare icke utsatta för.

När jag hörde herr Schött på Kalmarbänken, som ju är tulltjänsteman, kunde jag inte underlåta att tillmäta hans yttrande stor betydelse. Jag kan inte i likhet med min ärade vän herr Björklund säga, att, när man fått generaltullstyrelsens utlåtande, skall man i första hand taga hänsyn till det, och om jag förstod honom riktigt rätt skulle man egentligen endast bygga på detta utlåtande. Jag vill inte underkänna generaltullstyrelsens utlåtande varken i detta eller andra fall, men det kan hända, att männen i ledet, tjänstemännen i de olika tullkamrarna, kunna ha mera ingående kännedom om de besvärligheter, som kunna inträffa både med nu gällande tulltaxa och efter en eventuell omläggning med en ny. Enligt min mening är det mycket välgående argument, som anförts just från tulltjänstemännens sida. När man så allmänt gått in för detta förslag kan man med skäl undra, vad det egentligen är, som bragt detta spörsmål på tal just i år. Vad är det som gör, att den gamla tulltaxan, som gällt i aderton år, inte kan räcka i ytterligare två eller tre år? Vad är det för stort och viktigt intresse, som gör, att just nu skall frågan lösas? Herr Hamrin antydde, och till detta kan jag ansluta mig, att man från visst håll under sommarens valrörelse lovat att på ett särskilt sätt taga det svenska näringslivet under vingarna, och så har man, när man vänder ansiktet mot riksdagen, funnit, att man inte kan göra några större förändringar i sådant hänseende än som redan gjorts tidigare, och då skall detta förslag bli ungefär vad det svenska folket skall få som resultat av vad som ställdes i utsikt i somras, då man enligt min uppfattning sade litet för mycket.

Man kan utgå från finansministerns yttrande på sidan 161 i Kungl. Maj:ts proposition, där han bland annat säger:

Under det tjugotal år, som förflutit sedan nu gällande tulltaxa utarbetades, har densamma, såsom framgår av förut lämnade historik, icke undergått några nämnvärda ändringar i tekniskt avseende. Under sådana förhållanden och med hänsyn till de betydande förändringar, som under sagda tidsperiod inträffat på näringslivets olika områden, är det förklarligt, att tulltaxan i fråga om den tekniska gestaltningen icke längre motsvarar tidens krav. I själva verket äro de tekniska bristerna i vår nuvarande tulltaxa, enligt vad från olika håll bekräftats, av sådan art och omfattning, att en revision av taxan för avhjälpan av dessa brister måste framstå såsom en angelägenhet av stor vikt.

Jag vill inte bestrida departementschefens yttrande på denna punkt. Jag vill endast först göra den anmärkningen, att departementschefen säger: »Enligt vad från olika håll bekräftats.» Således har departementschefen byggt på uppgifter, som han fått från andra håll, från organisationer och ämbetsverk, utan att tillräckligt tillkännagiva, huruvida han själv kommit till en inre övertygelse om att just nu är tidpunkten inne för att företaga denna revision. Men jag vill göra ännu en anmärkning och fråga: Är inte den revision, som vi förutsätta, att 1928 års tullkommitté skall göra, av minst lika trängande natur som den nuvarande revisionen? För min del skulle jag vilja säga, att jag håller före, att de uppgifter, som 1928 års tullkommitté fått sig förelagda, äro mera brådskande än denna tekniska revision. Naturligtvis har jag ingenting emot en teknisk revision, om den ur allmänna synpunkter, ur näringslivets och tulltjänstemännens synpunkter, endast förbättrar ställ-

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

ningen för samtliga parter, men däremot är jag rädd för att, om man tar denna revision redan nu, intresset för ett resultat så snart som möjligt av 1928 års tullkommitté på vissa håll kan komma att minskas. Jag blir nämligen litet misstänksam på den punkten när jag erinrar mig, hurusom i en tulldebatt i andra kammaren förra året en framstående högerman yttrade, att 1928 års tullkommitté är den papperskorg, där alla tullförslag skola begravas.

Jag vet inte, vilka motiv, som voro bestämmande för den svenska högern, när den gick in för denna tullutredning, men nog förvånar det mig, att en ledamot av detta parti endast omkring två eller tre månader efter det denna kommitté tillsatts redan är färdig att säga, att den är den papperskorg, där alla förnuftiga förslag skola begravas. Om jag minns rätt, stod igår i Svenska Dagbladet att läsa ungefär detsamma, och om jag uppfattat en ledamot av kommittén, herr Anderson i Storegården, rätt, trodde han också, att kommitténs arbete skulle taga en ofantlig tid i anspråk. Överhuvud taget tycks detta vara den genomgående tron, åtminstone från det hållet. Är nu verkligen avsikten den, att det skall taga en oerhörd tid innan kommittén blir färdig med sitt arbete, har jag från mina utgångspunkter all anledning att söka få det föreliggande förslaget avslaget, med hänsyn till, att ur jordbrukets synpunkt måste resultatet av 1928 års tullkommittés arbete fram så fort som möjligt. Kan man på grundval av detta komma ifrån jordbrukets skattskyldighet till industrien, bringar man det svenska jordbruket effektiv hjälp utan så mycket resonemang.

Jag citerade nyss departementschefens motiv för framläggande av detta förslag och jag skall nu citera vidare och läsa upp vad ämbetsverken säga. Kommerskollegium t. ex. talar om en ur näringslivets synpunkt nyttig reform. Jag vill inte bestrida detta, om man med näringslivet i detta sammanhang endast avser det industriella näringslivet. Om man däremot räknar med hela det stora näringslivet, som man kallar för det svenska jordbruket, blir förhållandet ett annat. Jag vet inte, hur herr Nylander kommer att taga upp det, om jag påstår, att hälften av de produktiva krafterna här i landet äro sysselsatta i jordbruket. Jag tillåter mig dock göra det påståendet och framhålla att jordbruket är en så stor näring, att man har alla skäl i världen att driva fram en revision med de syftemål, för vilkas förverkligande 1928 års tullkommitté är tillsatt. Ämbetsverken säga också på denna punkt — och giva mig således alldeles rätt — att föreliggande tulltaxa är en justering åt industrin, men, märk väl, när ämbetsverken tala om justering i detta sammanhang, är det inte en justering i tulltekniskt avseende utan en justering i verkligt tullskyddsavseende. Hur man än resonerar, är det här, förutom de tekniska justeringarna, även fråga om verkliga justeringar.

Medan jag är inne på denna punkt, skall jag rikta en fråga till finansministern — om nu herr finansminister svarar på den — och det är, huruvida 1928 års tullkommitté skall taga ställning även till de nu justerade tullsatserna, eller om dessa tullsatser skola bli något, som 1928 års tullkommitté icke får röra vid.

I anledning av resonemanget om, att 1928 års tullkommitté, som haft att avgiva yttrande över det föreliggande förslaget, också tillstyrkt detsamma, skall jag citera, vad den sagt, nämligen: »Därest det befinnes, att nu gällande tulltaxas brister i tekniskt hänseende äro av den art, att en revision av taxan, som är ägnad att undanröja dessa brister, icke lämpligen bör uppskjutas» etc. Jag skall inte citera mera. Man torde märka de första orden »Därest det befinnes». Således, frågan, huruvida läget är sådant, att en revision bör företagas, har icke besvarats. Den har man gått runt, den har man inte ansett sig böra taga ställning till utan överlämnat åt andra att avgöra. Man kan således inte åberopa 1928 års tullkommitté som grund, såsom den där har

endoserat detta, då den endast sagt: »Därest det befinnes». Alltså ha andra, finansministern, myndigheterna och de sakkunniga, avgjort frågan, om det var nödvändigt. Kommittén har icke besvarat denna fråga.

Beträffande lantbruksstyrelsen, så har den yttrat sig, men inte i det sammanhang, som jag här anfört. Lantbruksstyrelsen har inte gått in på spörsmålet, huruvida denna tullrevision skulle fördröja genomförandet av den andra tullrevisionen, nämligen 1928 års tullkommittés revision. Jag anser denna sistnämnda revision vara så viktig, att man bör se dessa frågor i ett sammanhang. Om man beträffande tulltaxan nu antager en viss rubricering, kan det inträffa, att 1928 års tullkommittés utredning medför ett helt annat resultat. När nu lantbruksstyrelsen sagt, att den inte hade något emot förevarande s. k. tekniska revision, så kan jag inte förstå, att lantbruksstyrelsen kunnat svara på annat sätt, när den, som jag nyss nämnde, gått förbi en av huvudfrågorna, och fått sina erinringar tillgodosedda.

Jag skall inte uppehålla mig längre vid detta, men jag har antecknat från herr Nylanders anförande, att han ansåg, att det skulle bli ett mycket långvarigt provisorium. Nu överensstämmer detta icke med min uppfattning, men det kan ju hända, att det blir så. Herr finansministern sade, att det anmärkningsvärda var, att bakom utskottets förslag stodo riksdagens båda största partier, således de båda flygelpartierna, och mitt emellan dessa naturligtvis bondeförbundet och de frisinna. Jag anser, att detta inte är så märkvärdigt och att detta kanske kommer att bli framtidens musik, när det gäller t. ex. frågor rörande jordbruket. Då kan det så att säga bli liksom en bro ovanför oss, och det är jag inte så främmande för. Däremot vill jag emellertid erinra om, att det enligt min uppfattning inte stämmer riktigt överens med, vad man från högerhåll sade i den valrörelse, som drevs 1928. Jag skulle också vilja säga till herr Nylander, att övermakten kunna vi ha emot oss, men det kan hända, att vi bondeförbundare och de frisinna kasta litet kryddor in i den gäslaver, som herr Nylander resonerade om. Det kan råka ligga till på det sättet.

Jag skulle med hänsyn till det verkliga nödläge, vari det svenska jordbruket befinner sig, och med hänsyn till det resonemang, som varje människa för här i riksdagen och jag tror även i hela landet om jordbrukets betänkligt tryckta läge, vilja säga, att om man vill hjälpa det svenska jordbruket, är detta ett område, där man verkligen kan bringa en effektiv hjälp genom att bortskaffa den beskattning till den industri, som vårt jordbruk faktiskt betalar. Jag vill inte, att vi på något sätt skola gent emot den svenska industrien sättas i en särställning, utan fordrar obetingat, att vi skola stå i samma ställning.

Dessutom skulle jag gent emot herr Anderson i Storegården, då han kom in på, vad möjligen 1928 års tullkommitté skall komma till för resultat, säga, att jag har under den tid, jag tillhört bevillningsutskottet, ofta hört föras det resonemanget, att en näring, som driver export, inte skall för sina halvfabrikat och råvaror belastas av skyddstullar här hemma, som öka omkostnaderna för den och försvårar dess läge med hänsyn till konkurrensen på världsmarknaden. Nu ligger det nämligen så till med det svenska jordbruket vad den animala produktionen beträffar, att den till stor del måste arbeta på export. Jag kan inte säga, vilken som är störst, den animala eller den vegetabiliska produktionen, men jag tror, att den animala är större och att detta är den väg, som vi ha att gå och att den animala produktionen av många skäl kommer att ökas. Då är det svenska jordbruket en exportnäring, och det är ju också någonting, som man måste taga hänsyn till.

Jag vill lägga herrarna allvarligt på hjärtat, särskilt dem som verkligen vilja, att likställighet skall råda mellan jordbruket och industrien, och som verkligen vilja, att man skall lätta på jordbrukets bekymmer, att taga sig en funderare, om inte det är klokt att vänta med detta förslag tills vi få fram

Ang. tullare-
förordning.
(Forts.)

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

ett förslag även från 1928 års tullkommitté. Att denna kommitté skall kunna bli enig har jag inte någon större förhoppning om, men den skall väl ändå komma till något resultat och majoritet skall det väl bli för någon ståndpunkt och för övrigt reservationer. Sedan blir det riksdagens sak att en gång taga ställning till de olika förslagen.

Jag skall, herr talman, med vad jag nu anfört be att få yrka bifall till den av herr Bergman m. fl. avgivna reservationen.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Det förefaller mig, som om de båda sista ärade talarnas inlägg i större grad hänföra sig till en eventuell debatt, när vi skola behandla resultatet av 1928 års tullutredning, än till det i dag föreliggande ärendet. Jag tror således, att vi till en mycket stor del kunna lämna åsido såväl de avvägningssynpunkter, som herr Anderson i Storegården så värtaligt utvecklade, som också den polemik, som herr Nilsson i Hörby tog upp gent emot honom.

När det gäller det här föreliggande ärendet vill jag gärna erkänna, att den första känsla, som jag hade, när jag tog del av den kungliga propositionen och de sakkunnigas utredning, var tveksamhet. Jag fick liksom herr Björklund, enligt vad han nämnde, den känslan, att ett bifall till en teknisk revision, som ju på vissa punkter även var en saklig revision, skulle kunna utöva ett avsevärt inflytande på 1928 års tullutredning i det avseendet, att det skulle dröja så mycket längre, innan denna skulle kunna avslutas, eller, även om detta inte bleve fallet, det likväl skulle draga lång tid om innan den kanske skulle komma på riksdagens bord, framförd av Kungl. Maj:t. Men å andra sidan, herr talman, har jag att taga hänsyn till den erfarenhet, som de år, jag suttit i bevillningsutskottet, ha givit mig, då man år efter år vid behandlingen av dessa tullfrågor har stött på den ena oformligheten efter den andra. Under de år, som gått, sedan 1925 års tulltaxerevision tillsattes, har det vid debatterna i tullärenden i bevillningsutskottet varit en ständigt återkommande önskan, att denna utredning skulle kunna slutföras så snart som möjligt, så att man skulle kunna gå till den tekniska omformningen av tulltaxan, vilket alla under årens lopp fått en känsla av att det skulle vara nödvändigt. När jag vägt dessa synpunkter mot varandra, å ena sidan att så långt som det är möjligt få avlägsnade dessa oformligheter, å andra sidan den eventualiteten att få fördröjd 1928 års tullutredning, har jag ansett, att den första synpunkten varit den mest värdefulla. Jag har nämligen svårt att tänka mig — jag vill säga detta särskilt till herr Nilsson i Hörby, då han talade om att det sagts från högerhåll, att 1928 års tullkommitté skulle bli en papperskorg — att så skulle bli fallet, då den enighet, som låg bakom 1927 års riksdag på denna punkt, borde borge för att något sabotage från någon Kungl. Maj:t, vilken det än må vara, inte bör kunna ifrågakomma. Riksdagen var fullkomligt enhällig om de synpunkter, som uttalades, och då är det väl att förvänta, att, när en utredning är slutförd, Kungl. Maj:t då icke skall resa några hinder mot densamma utan respektera riksdagens år 1927 uttalade önskan, att detta ärende, när utredningen blir slutförd, omedelbart skall läggas på riksdagens bord.

Jag skall inte föregripa det svar, som herr finansministern eventuellt kan komma att ge herr Nilsson i Hörby. Men jag vill som min personliga uppfattning förklara, och jag tror, att jag i detta fall uttalar åtminstone mina partikamraters i bevillningsutskottet uppfattning, att, då herr Nilsson i Hörby spörjer, om de tullsatser, som nu skola komma att rubbas vid denna revision, skola vara undantagna från en prövning av 1928 års tullkommitté, givetvis 1928 års tullkommitté skall pröva dessa saker utan hänsyn till de justeringar, som i detta fall göras här i dag. 1928 års tullkommitté har säkerligen till sitt förfogande större möjligheter att ingående pröva dessa saker än

vad den sakkunnigkommitté, som förut har suttit, och bevillningsutskottet haft i detta avseende. *Ang. tulltaxe-förordning.*

När jag sålunda tillstyrkt Kungl. Maj:ts och bevillningsutskottets förslag på denna punkt — till den reservation, som jag låtit anteckna, skall jag återkomma när punkt 8 föredrages — så är det därför att jag haft den känslan, att vi så fort det vore möjligt borde avlägsna de oformligheter som vi haft att dragas med under de gångna åren och som berett både bevillningsutskottet och riksdagen många svårigheter. Jag har också gjort det för att denna revision, efter vad det framgår av handlingarna, har tillstyrkts av näringslivets organisationer och av de olika ämbetsverken, lantbruksstyrelsen, generaltullstyrelsen och kommerskollegium. Jag hänvisar till att kommerskollegium på sid. 36 i sitt uttalande slår fast att enligt dess mening fördelarna av denna tekniska revision ligga i öppen dag. Jag kan å andra sidan icke förneka att man vid denna revision kanske på en och annan punkt har gått till justeringar, som man kan göra invändningar emot. — Jag har visserligen på en punkt antecknat en reservation, men jag förstår å andra sidan att, när man slagit tillsammans olika tullrubriker, en som varit låg och en som varit hög och en mitt emellan och man sökt en medeltullsats, måste det visa sig, att dessa tullsatser komma att undergå, den ena en höjning och den andra en sänkning. Jag fruktar att det kommer att dröja en fem å sex år, innan den utredning, som herr Hamrin vill avvakta och vänta på, skall komma att läggas på riksdagens bord. Är det då klokt vid ett övervägande av denna tekniska revision att låta det hela vila, att säga: vi behålla de oformligheter, som vi för närvarande hava, bara för att vi icke på något sätt eller på någon punkt skola föregripa vad som eventuellt kan komma att göras. Jag anser, herr talman, det vara klokt att vidtaga denna revision, även om risken skulle vara stor, att herr Schött och övriga tulltjänstemän skola behöva läsa dessa tullrevisioner två gånger för att sätta sig in i saken. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Herr Anderson i Storegården: Herr talman! Jag nödgades begära ordet med anledning av herr Nilssons i Hörby uttalande. Han talar fortfarande om vad som skall gagna och icke gagna jordbruket. Jag har i detta sammanhang gjort gällande att denna fråga gäller icke ställningstagande till jordbrukets eller industriens fordringar, utan detta är en teknisk revision, som jag tror dessa båda näringsgrenar hava en viss fördel av. Herr Heiding nämnde, beträffande denna revision, att den kan komma att ställa sig ofördelaktig för jordbruket; men i det sammanhanget framdrages sänkningen av tullen på plywood, om vilken det sades att 800 arbetare därigenom skulle bli arbetslösa; och man borde därför taga hänsyn till sådana omständigheter även om de ligga utanför jordbruksområdet, när det gällde dessa spörsmål.

Jag vill försäkra herr Nilsson i Hörby, att jag efter mitt förstånd skall försöka gynna lantbruket lika bra som han gör, men jag tror, att det är säkrast, när man tar ställning till dessa spörsmål, att man först undersöker vad som är till lantbrukets nytta och gagn och försöker handla därefter. Herr Nilsson i Hörby nämnde något om att jag i fjol sagt, att man ville göra den nya tullutredningen till en papperskorg. Ja, jag sade detta i en debatt, och det var därför att det då liksom nu från herr Nilssons i Hörby och hans partis sida sades, att riksdagen ingenting skall göra förrän denna kommitté blir färdig, och dess förslag kommit på riksdagens bord; då först skola vi handla. Den gången gällde det en höjning av köttullen. Nu gäller det en annan sak. Jag har den uppfattningen att man icke får fästa för stora förhoppningar på utredningar och deras resultat, därför att vi hava haft en

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

mångfald olika utredningar på tullområdet, och dessa utredningar hava dock icke lett till något positivt resultat. Alltså, när en näringsgren här i landet av den ena eller andra omständigheten befinner sig i trångmål och man behöver vidtaga en positiv åtgärd, innebärande en tullförhöjning eller en teknisk revision av vår tulltaxa, skola vi göra detta, om vi äro övertygade om att en sådan ändring är behöfvig, oavsett om en kommitté sitter. Detta tror jag också står i god överensstämmelse med en god och riktig näringspolitik, och det skulle vara att hänga sig åt allt för felaktiga uppfattningar, om man säger: låt oss ingenting göra, hända vad som hända vill; under den tid som tullkommittén sitter skall ingenting göras, ingenting ändras i tulltaxan. Omständigheter kunna dock föranleda att detta blir nödvändigt även under den tiden.

Herr Nylander: Herr talman! Jag har begärt ordet i anledning av yttranden från herr Hamrin och herr Nilsson i Hörby. I en passus i sitt anförande använde herr Hamrin uttrycket, att enligt hans åsikt en del hastiga beslut i den föreliggande revisionen hade förekommit, och att man med hänsyn härtill hade anledning att frukta att en massa klagomål, sedan den nya tulltaxan trätt i kraft, skulle inkomma från olika företag. Jag vill gent emot detta säga, att enligt min åsikt hava de undersökningar, som föregått det föreliggande förslaget, skett med all omsorg, icke blott bland näringslivets organisationer utan hos olika enskilda företag. Självklart är att det alltid är omöjligt, när man har att göra med ett större tullförordningskomplex, att vänta att alla skola bli tillfredsställda. Anmärkningar på en eller annan punkt får man i dylika ärenden alltid vara beredd på, men jag måste förklara, att jag är förvånad över att klagomålen varit så pass få. De hava tagit sig uttryck i föreliggande motioner, och som jag redan i mitt första anförande framhöll, har riksdagen i anledning av dessa tillfälle att göra omjustering, i fall riksdagen finner en sådan vara av behovet påkallad.

Herr Nilsson i Hörby lät tull- och traktatkommitténs mångomtalade 36 miljoner kronor spöka här i kammaren, d. v. s. det belopp varmed svenskt jordbruk skulle vara skattelagt under svensk industri, som hans ord föllo. Jag vill här meddela att jag i anslutning härtill med spänning satt och åhörde herr Nilssons anförande, ty jag var övertygad om att han här inför kammaren skulle lämna en redogörelse för, på vilket sätt enligt hans åsikt jordbruket skulle ytterligare skatteläggas genom denna nu på riksdagens bord vilande proposition. Men förgäves, icke ett ord i den punkten från hans sida, en sak, som jag förstår, därför att det för honom är omöjligt att bevisa, att jordbruket genom ett antagande av propositionen på något sätt skulle bli lidande och att industrien skulle till förfång för jordbruket bli den vinnande parten. Han sköt hela tiden på 1928 års tullkommitté och fruktade att, om det nu föreliggande förslaget antages, kommer det mycket troligt att gå så, att 1928 års kommittés arbete fördröjes. Varför? Det är för mig omöjligt att fatta det. Den ena saken föregriper icke på något sätt den andra. Men jag vill till herr Nilsson rikta en fråga. Han yttrade, att inom två à tre år kunde vi hava 1928 års tullkommittés förslag till behandling. Vill herr Nilsson i Hörby här inför kammaren garantera detta? En annan talare, herr Olsson i Gävle, nämnde siffran fem à sex år. När kommer kommittéförslaget på kammarens bord? Det skulle vara ytterst intressant att av herr Nilsson erfara, om han står för att det kommer inom två à tre år. Jag är av helt annan åsikt. För var och en som tagit del av det väldiga komplex, som nyssnämnda kommitté har sig förelagt, tror jag icke det är möjligt att på rak arm kunna säga något sådant.

För övrigt måste jag vända mig mot en punkt i herr Nilssons i Hörby an-

förande, då han gav sig ut på de politiska farvattnen och insinuerade mot det parti, som jag tillhör, att propositionen är en slags återverkan av fjolårets valrörelse. Det är, med förlov sagt, bara nonsens, ty kommittén, vilkens arbete här nu föreligger i propositionen, tillsattes av en annan regering redan år 1925. Sedermera har denna regering låtit förslaget gå till remiss, ämbetsverken hava haft det under behandling, allt är färdigt och klart. Är det då något så märkvärdigt att Kungl. Maj:ts regering tar upp denna fråga till avgörande av riksdagen. Den har icke ett dyft med fjolårets valrörelse att göra, herr Nilsson i Hörby!

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

Om jag således icke är tacksam mot honom i den punkten, så är jag honom däremot tacksam i en annan, med hänsyn till att jag har så många vänner bland tjänstemännen, och detta därför att herr Nilsson i Hörby fäste så stort avseende vid vad tulltjänstemännen haft att anföra i denna fråga. Jag är mycket tacksam för detta, och hoppas att vi i framtiden kunna påräkna herr Nilssons i Hörby förståelse sedermera, när det gäller andra önskemål från deras sida.

I själva sakfrågan vill jag, även om herrar Nilsson i Hörby och Schött påstå, att bland tjänstemännen den uppfattningen är rätt så allmän, att det föreliggande förslaget icke nu bör antagas, utan uppskjutas tills 1928 års kommitté blivit färdig, framhålla, att jag vet, att på andra håll bland tjänstemännen finnes en vitt utbredd uppfattning om att lättnader och fördelar skola vinnas, om detta förslag snarast möjligt träder i kraft.

Jag ber, herr talman, med dessa invändningar mot de av mig citerade talarna, att fortfarande få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr förste vice talmannen **Hamilton:** Herr talman! Det starkaste skälet för avslag på utskottets förslag ligger naturligtvis i att det är olämpligt att vidtaga någon förändring i vårt tullväsen, då en kommitté arbetar, och man väl har anledning att tro, att inom en icke allt för långt avlägsen framtid kommer att från regeringen framläggas förslag, grundat på dess arbete. Det torde väl icke heller vara precis lämpligt att innan detta förslag, eller innan en allmän utredning kommit till stånd, vidtaga ändring i våra nuvarande tullsatser. Jag tänker närmast på tullen på plywood. Jag vet, att skogsägarna i allmänhet hysa stora förväntningar om, att denna industri, om den kommer att utvecklas, skall medföra större avsättning av skogsprodukter än som nu sker. Jag tror icke det då är lämpligt att nedsätta tullen för en industri, när sådana förhoppningar förefinnas bland skogsägarna. Och att likaledes nedsätta tullen på t. ex. strumpor med silke och på gäsleverpastej, är ju barnsligheter. En tullnedsättning på lyxvaror synes mig vara synnerligen olämpligt.

Jag kan också förstå den misstämning, som gör sig gällande hos jordbrukets målsmän med anledning av det föreliggande förslaget. Alldeles givet är, att vårt tullsystem lämnar vida större fördelar åt vår industri än åt vårt jordbruk. Detta framgår bäst av att industrien kan betala sina arbetare någorlunda drägliga löner, men det kunna icke jordbrukarna, de hava icke den ställningen. När det då gäller att göra en förändring, synes mig att jordbruket i främsta rummet borde ihågkommas framför industrien såsom förhållandena äro i närvarande stund. Om jordbruket skulle arta sig till att bli exportindustri, vore vida fördelaktigare för jordbruket att få tullnedsättningar över hela linjen. Ty att över hövan skydda industrien men icke göra någonting för jordbruket, det är tydligtvis en orättvis behandling av vår modernäring. Jag har den synpunkten på tingen, att när tullskydd likväl skall finnas, bör det avvägas så, att det jämnt fördelas till lika skydd för alla näringar, och att det icke blir blott en näring eller industrinäringen framför allt som blir skyddad.

På grund av vad jag nu anfört, ansluter jag mig till reservationen.

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Mitt anförande skall icke bliva långt. Ehuru åtskilliga här yttrat under debatten saker, som jag knappst kan undgå att något vidröra, vill jag dock, innan jag gör det, förutskicka en anmärkning. Jag tycker det är egendomligt att man säger, att de, som icke vilja i allo antaga den kungl. propositionen, vilja icke gå med på en teknisk revision av tulltaxan. Hade det blott gällt den saken, tror jag icke att denna debatt blivit lång här. Men varför icke låta varje sak avgöras för sig, utan taga denna tekniska revision till förevändning för en hel del tulländringar, som äro av rätt stor betydelse? Framför allt är det ju icke så många år sedan vi här med stor styrka gingo in på den linjen, att lyx- och överflödsvaror skulle beläggas med tullar rätt avsevärt. Nu är man ju hela linjen igenom i färd med, när det gäller någon dylik tull, att skära ned den. Det där tycker jag också är något egendomligt. Man kan väl icke säga, att det är så förskräckligt pressande att det behövs ändringar i det avseendet, innan 1928 års tullkommitté fullgjort sitt värv. Jag har heller icke hört, att någon av de nu föreslagna tullförändringarna skulle vara av så pressande natur, att man för den skull behövde vidtaga förändringar, innan kommittén blivit färdig.

Det yttrades av herr Anderson i Storegården, att när man behöver göra en tullförändring skall man givetvis icke stå stilla tills kommittén blivit färdig med sitt arbete, och han åberopade som exempel köttullen. Jag trodde knappast att han skulle komma med den saken; ty huru pressande det än var, så var det väl ändå, herr Anderson i Storegården, bäst med hänsyn till den pressen som sedan kom från annat håll, att den icke genomfördes vid det tillfället. Jag skall icke mera inlåta mig på det spörsmålet, men jag trodde icke att man skulle taga detta som något exempel och stöta så hårt i basun därmed.

Vidare avgav herr Olsson i Gävle det bragelöftet, att vad som nu eventuellt beslutas i fråga om verkliga tullförändringar, det betyder ingenting för tulltaxekommittén, det kan man ändra. Ja, det är väl att herr Olsson i Gävle har givit det löftet, men det kan väl icke vara mer än för sin egen del och möjligtvis för sina partivänner. Längre räcker det väl icke, förmodar jag. Men det får väl dock en helt annan betydelse, om vi under den tid kommittén arbetar vidtaga dessa förändringar. Då tror jag vi med säkerhet kunna antaga, att denna tulltaxekommitté skall gå förbi dem orörda. Det har heller icke synts mig vara så märkvärdigt att man här gör verkliga förändringar på detta område under den tid en kommitté arbetar, då herrar statsråd göra ju detsamma även på andra områden. Jag tycker den metoden icke tilltalar mig synnerligen, såvida det icke föreligger alldeles övermåttan tvingande omständigheter. Ty om så icke är fallet, blir det egentligen ingen mening med att man försöker genomarbeta en sak och åstadkomma något bättre. Herr Olsson i Gävle talade också om den stora enighet som fanns då 1927 års riksdag beslutade om denna tullrevision med hänsyn till de olika näringarnas intressen beträffande en rätt avvägning av tullarna dem emellan. Ja, om klämman var man mycket enig, det märktes nog, men hur var det egentligen med motiveringen? Om den tyckte jag man slogs alldeles förtvivlat, och det är väl dock själva motiveringen som man kommer att åberopa i fortsättningen. Och vad var det som föranledde den motion, som var anledningen till detta beslut av riksdagen 1927? Jo, det var just de upprepade, ehuru mången gång tämligen snabbt fortskridande förändringarna i fråga om industritullarna, i motsats till den absoluta omöjligheten att införa vilka fakta som helst kunna rubba ett jota i fråga om jordbrukets tullar och på det område där jordbrukets intressen röra sig. Det var själva anledningen till att denna motion framkom. Taga vi nu enligt herr Andersons i Storegården och herr Olssons

recept och jämka något i fråga om industritullarna, undrar jag, om icke intresset för den stora utjämningen kommer att skäras bort så småningom. Det pressar då icke på någonstans, och då kanske man helt enkelt saboterar själva grunden och själva idén i det förslag som framkom 1927. Det är nog den innersta anledningen som ligger under detta motstånd. Så säga herrarna: det rör icke jordbruket. Ja, men i stort sett, när man ändrar skyddstullar på ett område så rubbar man indirekt avvägningen med hänsyn till ett annat, det kunna herrarna icke komma ifrån. Jag står fullt och fast på samma linje som när vi genomförde beslutet och jag har vissa skäl att tro, att herr Olsson också gör det. Däremot tror jag knappast man kan påräkna herr Anderson i Storegården för detsamma. Jag tror därför verkligen att det skulle kunna finnas resonans för den uppfattningen att, om det icke är absolut nödvändigt med denna ändring i tullväsendet, så låta vi den vara tills tullkommitténs förslag har framkommit.

Ang. tullläze-
förordning.
(Forts.)

Det är av dessa skäl, herr talman, som jag yrkar avslag på utskottets hemställan och bifall till den reservation som avgivits av herrar Bergman m. fl.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Wohlin**: Herr talman! Jag konstaterar med tillfredsställelse den lugna saklighet, som genomgående behärskat denna dags tulldiskussion och det allvar, som präglat alla talareshänlägg, vare sig de talat pro eller kontra det föreliggande förslaget. Vad herr Schöotts anförande beträffar, är det, som jag antar, ett uttryck mera för hans personliga mening i denna fråga. Han erkände det framlagda förslaget för tjänster, men jag tyckte mig ändå finna, att han sökte något väl mycket för att finna en eller annan efter hans mening förefintlig brist i propositionen. Då jag lika väl som han läser varje nummer av »Notiser från tullverket», tror jag mig dessutom hava konstaterat, att oron hos vissa grupper inom tulltjänstemannavärlden för den framlagda propositionen egentligen bottnat i en missuppfattning, nämligen att man trott att den nya tulltaxan icke skulle komma att åtföljas av en ny varuförteckning. Nu är det ju klarlagt, att en sådan varuförteckning skall komma, och jag tror att denna oro därigenom i väsentlig grad måste anses undanröjd.

Mot vad såväl den förutvarande handelsministern som flera andra talare här anført om vad som skall menas med teknisk revision måste jag allttjämt inlägga min gensaga. Om man med en teknisk revision menar en sådan ändring av tulltaxan, som icke i allra minsta mån inverkar på gällande tullsats, då är det självfallet, att det föreliggande revisionsförslaget skjuter utöver gränsen för en så bestämd och definierad teknisk revision. Men jag tror nog, att den förutvarande handelsministern liksom övriga talare själva skola erkänna, att då man omarbetar en tulltaxa i syfte att åstadkomma större koncentration av tulltaxerubrikerna, övergång till nettoförtullning, mera enhetliga emballagebestämmer m. m., så kan det naturligtvis icke undkommas, att man därigenom på en del punkter åstadkommer smärre rubbningar i själva tullsatserna. Rubbningar, som likväl äro av en helt annan storleksordning än de ändringar, som komma att göras vid en saklig och på tullpolitiska grunder genomförd kommande revision av tulltaxan. Jag kan som ett exempel på huru man är benägen att blåsa upp de små jämkningar, som här vidtagits, taga upp en passus i en ärad talaresherr Heidings — anförande, vid vars inlägg i lantbruksfrågor jag fäster det största avseende, men vars omdöme om industrins ställning jag dock icke kan tillmätta samma värde som det jag måste tillerkänna den uppfattning, som representeras av verkställande direktören i Sveriges industriförbund och verkställande direktören i Svenska exportföreningen. Herr Heidings sökte skrämna kammaren med bl. a. en sådan omständighet som den, att vissa plyschvävnader respektive -band skulle få tullsatsen nedsatt från 20 till 10 kronor; men

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Förta.)

det förhåller sig i själva verket så, att det här endast gäller ett fastslående av gällande tullpraxis. Herr Heiding rörde vidare vid kryckor till paraplyer, men kryckorna tullbehandlas ju som silverarbeten, om det är silver i dem, och tullsatsen för paraplyer lämnas orubbad. Herr Heiding sökte ytterligare efter anmärkningar och gick till strumpor samt gjorde gällande, att tullsatsen för vissa strumpor nedsatts från 20 kronor till 1:50. Och naturligtvis måste en person, som hör sådana siffror, gripas av verklig tullpolitisk panik för ett förslag av denna natur. Vad gäller det då, mina herrar? Jo, en ren oformlighet, nämligen att bomullsstrumpor, som ha en liten rand av silke invävd i sig, skulle anses som silkesstrumpor. Det har aldrig varit avsikten, att en sådan bomullsstrumpa skulle behandlas som silkesarbete med en tull av 20 kronor, och det har redan varit tullpraxis, att en sådan rand av silke icke förändrar strumpans karaktär av bomullsstrumpa. När herr Heiding fortsatte att söka efter reella ändringar i tulltaxan fick han slutligen gå till flöjter och saxofoner, där han till sin stora förskräckelse fann, att tullen var borttagen. Ja, flöjter och saxofoner äro vissa blåsinstrument, som icke tillverkas inom Sverige och som sammanslagits med andra blåsinstrument i en grupp, utan att den ringaste olägenhet för svenskt näringsliv självfallet uppstår genom en sådan sammanslagning. Jag menar med andra ord, att om man skulle upptaga tiden med en detaljgranskning — vilket jag icke vill göra — av de ärade talarnas skäl emot denna tulltaxerevision, så skulle man nog finna, att revisionen är så tekniskt betonad, som det överhuvud är möjligt med hänsyn till en teknisk revisions uppgift. Och jag understryker ännu en gång, att när stora organisationer här i landet på industrins område förklarat, icke endast att de tåla denna tulltaxerevision utan även att de betrakta den som en fördel för Sveriges näringsliv, då kan man väl rimligen icke ställa sig avvisande emot förslaget på sådana skäl, som här blivit anförda.

Jag skall tillägga, att jag förstår den oro, som vissa representanter för jordbrukets intressen givit uttryck åt, när de vid detta tillfälle yrkat avslag på den föreliggande propositionen. Jag förstår det naturligtvis så mycket mera, som jag var en av de båda reservanterna i bevillningsutskottet, vilkas reservations både kläm och motivering 1927 antogs av riksdagen, och vilkas motivering ligger till grund för den riksdagsskrivelse, som givit anledning till 1928 års tullkommitté. Mina herrar, vore det så, att denna tekniska revision, som jag här i näringslivets intresse har föreslagit riksdagen att godkänna, skulle lägga hinder i vägen för de strävanden att uppnå en bättre jämvikt mellan industrins och jordbrukets tullskydd eller, rättare sagt, de starka önskemålen att få denna fråga om de olika näringarnas tullskydd ingående, allsidigt och utan hinder från statsmakternas sida prövad, då skulle självfallet ett starkt skäl till motstånd vara givet genom ett sådant förhållande. Nu förhåller det sig ingalunda på det sättet. 1928 års tullkommitté är tillsatt av den föregående regeringen. Ingen regering i detta land kommer säkerligen att få någon lust att — som det här sagts under debatten — vilja på något sätt sabotera eller försvåra denna tullkommittés arbete. Tvärtom, vilken regering som än sitter skall göra sitt bästa för att se till att denna tullkommitté får arbeta i lugn, att den får alla de krafter till sitt förfogande, varav den har behov, och att den får framlägga det förslag till en reviderad svensk tullagstiftning, som kommittén en gång kommer till. Och det är så mycket mindre anledning för mig att förutsätta något motstånd mot denna kommittés arbete, som jag för min del anser, att frågan om förhållandet mellan tullskyddet för olika näringar faktiskt är förtjänt av allvarligt och ingående övervägande. Det är väl då uppenbart, att jag med denna proposition icke på något sätt avsett att försvåra eller fördröja den stora tullpolitiska utredning, varom här är tal, utan allenast haft till syfte att nu, när detta första utredningsarbete föreligger avslutat, till riksdagens godkän-

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

nande hänskjuta ett förslag till teknisk revision av tulltaxan, avsett att undanröja de många tekniska brister och rena oformligheter, som vidlåda denna närmare tjugo år gamla tulltaxa. Och det är så mycket mindre anledning till oro för att denna tekniska revision skall föregripa eller lägga stenar i vägen för en kommande tullpolitisk revision av vår tulltaxa, som dessa tekniska förändringar, som nu föreslås, äro till positiv nytta för den sittande tullkommittén, vilken kan tillgodogöra sig dessa tekniska förbättringar och använda sig av denna tekniskt förbättrade tulltaxa under sitt fortsatta arbete. Jag kan alltså icke finna, att den oro, som här kommit till uttryck, har någon som helst grund. Och för att undanröja varje ovisshet i detta hänseende skall jag be att öppet få svara herr Nilsson i Hörby på frågan, huruvida de tullsatser, som med detta förslag undergå några mindre jämkningar, skola vara undantagna från den stora tullkommitténs arbete. Det behövs väl knappast något svar på den frågan, ty det är väl alldeles självfallet, att det icke kan bli tal om en sådan sak, utan att den stora tullkommittén, när den går in på våra tullars reella höjd, rör sig obehindrat över hela fältet lika väl efter denna tullrevisions eventuella antagande i dag som före densamma.

Till sist kan jag icke underlåta att framhålla, att jag har hänskjutit detta ärende till lantbruksstyrelsen, som under den tidigare remissen icke hade blivit hörd. Och jag gav lantbruksstyrelsen en rundligt tillmätt tid för förslaget granskning. Lantbruksstyrelsen, som ju företräder det svenska jordbrukets intressen, gjorde emot förslaget allenast några få specialanmärkningar, i några fall månhända av något tveksam beskaffenhet. Likväl ansåg jag angeläget vara, trots att tvekan på en eller annan punkt kunde råda om det riktiga i lantbruksstyrelsens farhågor, att på varje punkt tillmötesgå lantbruksstyrelsens önskemål utom vad rör artikeln kanariefrö, där lantbruksstyrelsen även gjort ett påpekande, och där jag verkligen tog mig friheten borttaga tullsatsen för denna artikel liksom på andra fågelfrön i den tron, att jag därmed likväl gjort allan rättfärdighet för att se till att icke lantbrukets intressen bleve läderade på något sätt. Kan någon emellertid göra gällande, att denna tullsatsändring på kanariefrö är till olägenhet för det svenska jordbruket, så skall jag, när den positionen föredrages, med nöje ansluta mig till ett eventuellt yrkande om tullsatsens återställande på den artikeln.

Slutligen har jag ju för att ytterligare säkra mig för att denna proposition icke skulle lägga hinder i vägen för det revisionsarbete, som herr Hamrin berörde, hänskjutit denna fråga till tullkommittén själv. Och kommittén, som inrymmer de mest skilda tullpolitiska åskådningar, har sagt, att därest det av andra skäl befinnes önskvärt, att denna tekniska revision genomföres, så har kommittén icke någoting från sina synpunkter att däremot erinra. Det är självfallet, att dessa andra synpunkter — nämligen huruvida och i vad mån tulltaxan bör tekniskt omarbetas i näringslivets intresse — äro av den art att det ankommit på Kungl. Maj:t och nu ankommer på riksdagen att bedöma desamma. Huru jag än vrider och vänder på frågan, kan jag icke komma till annat resultat, än att det motstånd, som här reses, icke bör avhålla riksdagen från att nu godkänna denna sedan många år tillbaka såsom önskvärd ansedda tekniska revision av vår tulltaxa, vilken icke minst bevillningsutskottets ledamöter under de gångna åren vid flerfaldiga tillfällen haft anledning att eftertrakta.

Herr Hamrin: Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Det är icke någon, som vill bestrida, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet äsyftat att gagna industrin och näringslivet genom framläggandet av denna proposition. Det är alldeles klart, att en person i herr finansministerns ställning måste ha sådana motiv för framläggandet av varje proposition, som berör näringslivet och dess intressen. Men jag skulle för min del varit mera

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

tacksam, om herr statsrådet hade upptagit till prövning de anmärkningar och invändningar, som här gjorts från herr Schöotts sida, än utbrutit vissa delar av herr Heidings anförande och belyst dessa isolerade var för sig. Ty det är klart, att om man bryter ut vissa sakändringar, kan man naturligtvis komma till sådana resultat, som herr statsrådet här gjorde.

Jag vågar fastslå, att tulltekniskt föranleder förslaget genomförande svårigheter med hänsyn till en ny tulltaxas genomförande under den närmaste tiden. Och tullpolitiskt föregriper denna tulltaxas genomförande tullkommitténs arbete. Herr finansministern har icke kunnat vederlägga våra påståenden, att tulltaxan medför sakliga ändringar på en hel del punkter, även om han velat göra gällande, att dessa äro av mindre betydelse. Om det nu är så, att genomförandet av denna tulltaxa icke medför någon ändring för jordbruket, så är det dock sannolikt, att dess genomförande kommer att bidraga till att tullkommitténs arbete blir fördröjt, i varje fall den slutliga behandlingen av denna fråga i riksdagen. Ty det är ju givet, att om industrin får vissa reformer genomförda, som från dess sida äro önskvärda, så har man anledning befara, att man från det hållet, såsom här förut blivit påpekat, icke får se yttringar av några kraftanstängningar för att få tullkommitténs arbete slutfört och få en på denna utredning byggd ny tulltaxa prövad av riksdagen.

Slutligen vill jag beträffande denna sak till herr Olsson i Gävle säga, att när han tror, att genomförandet av detta förslag skulle lätta bevillningsutskottets arbete, så är det möjligt, att så kommer att ske på vissa punkter. Men, som jag förut fastslagit, står det alltjämt kvar en del saker, som industrin kräver, men som både sakkunniga och herr finansministern avvisa. Och därför, menar jag, är det uppenbart, att bevillningsutskottet i alla fall kan komma att få syssla med dessa frågor.

Här har nu debatten också i kanske icke önskad omfattning kommit att röra sig kring lantbrukets ställning och behov kontra industrins. Jag skall beträffande den saken icke närmare ge mig in på ett meningsutbyte. Men jag måste dock säga mig att, då man tar del av tillgängliga siffror på detta område och jämför vårt lands ställning med t. ex. Danmarks, vad beträffar jordbruket kontra industrin och det behov, som lantbruket har av industrins produkter, så framgår det med all önskvärd tydlighet, att vårt lantbruk är skattskyldigt till industrin i större utsträckning än yrkeskamraternas på andra sidan sundet. Jag kan icke underlåta anföras ett par, tre siffror. Jag har här framför mig en utredning, som föreligger endast i korrektur. Den är utarbetad av en österrikisk nationalkommitté av internationella handelskammaren. Man har där gjort undersökningar beträffande en hel del olika länder, omfattande icke mindre än omkring 400 varuslag. Om jag tar en sådan grupp industrivaror som textilvaror, så har Danmark ett tullskydd på något över 14 % av varans värde, beräknad efter guldvärdet, Sverige 18—19. Om jag tar läder och lädervaror, har Danmark ett tullskydd på 10.6 procent men Sverige ett på 18.9 procent. För järn och järnvaror äro motsvarande siffror 8.8 och 22.8 procent. Beträffande slutligen maskiner är tullskyddet i Danmark 7.1 procent men i Sverige 15.5 procent. Belyser icke detta hur det förhåller sig med vårt lantbruks ställning till tullarna i jämförelse med det danska lantbrukets? Jag vågar i anslutning till detta säga, att de reformer, som här hålla på att genomföras, vidga denna klyfta ytterligare mot vad nu är fallet.

Slutligen en kort replik till herr finansministern. Han tog upp en liten artikel, kanariefrö, och kammaren skrattade hjärtligt åt detta exempel. Jag vill säga, att det finnes en hel del sådana saker, som jag tycker skulle vara lämpliga att närmare belysa från rent finansiell synpunkt. Man har nämligen givit sig in i jämväl på finanstullar. Jag skulle kunna anföras exempel på fall, där man utan den ringaste sakliga motivering har gått in på att sänka en finanstull med

50 procent, något, som i vissa fall innebär några tusen kronor här och några tusen där och i andra fall ända upp till 30,000 kronor på en liten inkomstpost. Jag spørjer: är detta en teknisk revision? Därutinnan kan blott råda en mening, att det icke har med en teknisk revision att göra, huruvida man på en vara har en tull av 10 eller 50 öre. Det är någonting, som inverkar i statsfinansiellt hänseende. För övrigt är det ingen utredning på denna punkt.

Jag har, herr talman, ingen anledning att frånträda mitt förra yrkande.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Jag ser mig förekommen av den föregående ärade talaren. Men jag vill ändå fråga herr finansministern: är det blott en teknisk ändring, när man till hälften nedsätter tullen på en industriprodukt, på vilken skogsägarna i landet — som äro rätt många — sätta stora förhoppningar? Är det lämpligt att göra en dylik partiell ändring inom en industri, som står skogsbruket så nära, då man i övrigt i stort sett icke vidtager några förändringar?

Jag tror icke, att någon oro behärskar lantmännen. Men en misstämning måste uppstå, när regeringen visar mindre intresse för denna näring, som i fråga om tullskyddet dock är mest misshandlad, än när industrien kommer med begäran om förbättringar. Ty då är regeringen fullt färdig att tillmötesgå sådana krav. Och den tillhör ändå det parti, som kallar sig *lantmanna-* och *borgarpartiet*.

Herr **Heiding**: Herr talman! Herr finansministern ville göra gällande, att jag framkommit med en del oriktiga uppgifter. Men de uppgifter, som jag kommit med, hava stått i det avlämnade betänkandet och i den kungl. propositionen. De siffrorna tänkte jag, att man skulle lita på. Annars är det icke mycket värde i dem.

Herr finansministern sade även, att han icke varit i tillfälle att i detalj granska varje enskild sak i tulltaxan. Men när nu fråga var om strumpstolsarbeten, ha de sakkunniga tydligt och klart sagt, att om det fanns instickade ränder, hava dessa varor varit tullbelagda med 20 kronor. Men nu skall icke fästas något avseende vid detta. Det står t. ex. här i den kungl. propositionen en »Anm.» under tulltaxerubrik nr 555, där det heter: »Vid tulltaxeringen av strumpstolsarbeten fästes icke avseende vid enstaka ränder, smärre figurer och dylikt av silke.» Tullen skulle således komma att utgå med 1.90 à 2 kronor pr kg. enligt Kungl. Maj:ts förslag. Jag har icke sagt 1.50 i mitt förra anförande utan 1.90 à 2 kronor.

I fråga om käpparna hava de sakkunniga talat om den moderiktning, som för närvarande gör sig gällande. Jag undrar, vilken betydelse man bör tillmäta modet och i vilken riktning det går, när det gäller frågan, om käppar och käppkryckor skola bliva billigare. Man yrkar nu en nedsättning från 10 kronor till 2 kronor 70 öre. Den nedsättningen anser jag icke befogad i detta fall.

Sedan var det fråga om flöjter och saxofoner. Ja, för all del, till ett dåligt förslag får det vara billig musik, kan jag förstå, och därför har det framkommit förslag om borttagande av tullsatsen.

Det är icke endast en tullteknisk revision, när det gäller att nedsätta tullen med så mycket som t. ex. halva beloppet, vilket är fallet i fråga om plywood. När herr finansministern oupphörligt framhåller det stora intresse, som förefinnes hos honom för näringslivet, är det märkvärdigt, att man icke skall kunna vänta med denna sak och verkligen se till, att det göres något, så att näringslivet i sin helhet kan få del av detta och vi kunna få fram det förslag, som vi önska få fram med det snaraste. Jag tror, att om finansministern gör vad han kan för att 1928 års tullkommitté icke skall ligga på sitt arbete utan kom-

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

ma fram fortast möjligt med sitt förslag, så har man förhoppning att få någonting gjort. Då behöver man icke taga ett förslag, som vilar på så lösa grunder som detta, såsom jag nämnde vid föregående tillfälle.

Till herr Nylander, som talade om gåslevern och att den finge ätas utan kryddor från bondeförbundet och de frisinade, vill jag säga: Jo för all del, herr Nylander, det tror jag visst. Men när herr Nylander visar sig äga sådan »sakkunskap» i detta fall, tror jag, att hans sakkunskap i vissa övriga stycken icke heller är så mycket att tala om.

Det var även strumpstolsgodset, som herr Nylander var inne på och där han ville bemöta mig. Men jag har redan så tydligt framhållit, vad tullnedsättningen gör, att jag icke behöver vidare ingå på det.

Herr Björklund framhöll mot mig, att denna revision skulle hava företagits för länge sedan, och att de rågångar, som jag talade om och som funnes i fråga om jordbruk, handel och industri, vore ingenting att göra jämförelser med i detta fall. Jordbrukarna hade ingenting att klaga på, utan de hade verkligen fått lättnader. Herr Björklund framhöll ett par små detaljer i detta tulltaxeförslag, som skulle kunna bli till nytta för jordbruket. Men jag får säga, att det skulle vara intressant att få höra, om herr Björklund kan påvisa, att jordbrukarna fått något, som kunde giva dem större lättnader i detta fall. Det skulle vara verkligt intressant att få veta.

Även herr Anderson i Storegården var inne på den saken. Det skulle även från det hållet vara intressant att få veta, vad vi skulle få för lättnader och fördelar genom att man nu ginge med på den tekniska revision, som här föreligger. Herr Anderson i Storegården framhöll, att det är alltid strid i tullfrågor. Han ansåg, att den lilla obetydliga sänkning, som föreslagits i fråga om plywood, var ingenting att räkna med. Men sänkningen är icke så obetydlig utan tvärtom avsevärd. Jag tror, att var och en, som verkligen sätter sig in i denna fråga och ser, vad följderna kunna bli av att man går med på det föreliggande förslaget, måste betänka sig.

Jag ber därför, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Björklund: Herr talman! Jag skall upptaga tiden bara ett ögonblick, men jag måste till herr Heiding säga, att när han här söker pådyvla mig något, som jag icke har sagt, måste jag i kammarens protokoll få fastslaget, vad jag rätteligen sagt. Jag har aldrig påstått, herr Heiding, att det skulle vara några större lättnader för jordbruket, som nu skulle beredas, utan jag har tvärtom sagt, att det fanns ett par lättnader, visserligen synnerligen små. Därför förstår jag icke, hur herr Heiding kunnat missuppfatta mitt yttrande så, som han gjort. De där rågångarna, som herr Heiding talade om i sitt första anförande och som han återigen var inne på nu, om dem tillät jag mig säga, att jag tror icke, att de rågångarna genom föreliggande förslag i någon mån flyttas med hänsyn till industriens och jordbrukets tullskydd. Det torde bli status quo i fortsättningen, till dess vi få den nya tulltaxan. Jag har också sagt, att jag är synnerligen mån om att få fram denna tulltaxa fortast möjligt, så att den kan antagas. Vi måste ordentligt avväga tullsatserna och verkligen giva jordbrukarna kompensation för vad de nu orätmätigt få betala till industrien. Men det kunna vi icke avgöra i dag. När den dagen kommer, lovär jag, att, om jag finnes kvar här i kammaren, skall jag söka medverka till att rätta till det så gott som möjligt. Men halva dagen har man här diskuterat en sak, som icke hör hit.

Med dessa ord vill jag, herr talman, endast yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock

på bifall till den av herr Bergman m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertvägande ja för den förra propositionen. Herr Heiding begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Ang. tullare-
förordning.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) av utskottets förevarande betänkande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Bergman m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

I Kungl. Maj:ts förslag till tulltaxa hade numren 112 och 252 följande lydelse:

			Tull för 100 kg kronor.
	Vegetabiliska, feta oljor samt växtfett och andra vegetabiliska fettämnen, ej hänförliga till annat nummer:		
112	linolja, rå, samt rov- och rapsolja, även blåsta, samt andra liknande blåsta oljor; lin-, rov- och rapsoljesyror	T	7: —
252	Linolja, blekt eller kokt, även oxiderad till fast form, samt andra oljefernissor, utan tillsats av andra ämnen än mineraliska torkmedel .. T; ävensom sickativ, bestående av olja eller harts i förening med metalloxider eller metallsalter .. N		10: —

Uti en inom andra kammaren väckt motion, nr 351, hade herr *Lithander* yrkat, att riksdagen måtte besluta, att nämnda nummer måtte erhålla denna avfattning:

			Tull för 100 kg kronor.
112	Linolja, rå, samt rov- och rapsolja; lin-, rov- och rapsoljesyror		7
252	Linolja, blekt eller kokt, även oxiderad till fast form, samt andra oljefernissor, utan tillsats av andra ämnen än mineraliska torkmedel, härunder inbegripet standolja; blåst lin-, rov- och rapsolja samt andra liknande blåsta oljor T; ävensom sickativ, bestående av olja eller harts i förening med metalloxider eller metallsalter N		10.

Ang. tulltaxe-
förrordning.
(Forts.) I förevarande punkt hemställde utskottet, att riksdagen måtte med avslag å motionen II: 351 godkänna Kungl. Maj:ts förslag.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Lithander**: Herr talman! I den föreliggande punkten har jag en motion, i vilken det i enlighet med krav från vederbörande industri har yrkats, att i denna rubrik skulle innefattas några ord, som lyda »Härunder inbegripet standolja; blåst lin-, rov- och rapsolja samt andra liknande blåsta oljor». Det är så, att för närvarande tillämpas den praxis vid tullbehandlingen av dessa något förädlade oljor, att man förtullar dem som råoljor. Det har emellertid intet stöd i något beslut från riksdagen, och ej heller har det varit föremål för någon prövning av regeringsrätten. Ett bifall till utskottets betänkande skulle innebära, att man fastläste i taxan något, som man visserligen i praxis har tillämpat, men som, om man granskar, vad det i verkligheten är, dock måste medgivnas vara sådant, att man icke kan sätta likhetstecken mellan de oljor, som det här gäller, och råoljan. Ty den olja, som det gäller, har varit föremål för behandling genom blåsning och uppvärmning. Även i tulltekniskt avseende är det mycket, som talar för ett bifall till motionen. Jag vill också erinra om den framställning i motionens syfte, som är gjord av Sveriges tekniska industrikontor. Vad man därvid särskilt har att fästa sig vid, är, att kommerskollegium har tillstyrkt denna anordning. Jag skall icke nu med denna långa föredragningslista, som vi hava, trötta kammaren med någon ytterligare argumentering, utan jag ber att med hänvisning särskilt till att kommerskollegium gillat motionen, få yrka bifall till densamma.

Herr **Björklund**: Herr talman! Ett bifall till det yrkande, som herr Lithander ställde, betyder, att linoljan fördyras med 3 öre per kilo genom att man blåser in luft i den. Man frågar sig, om det kan hava någon betydelse, att en viss luftmängd blåses in i ett parti olja. I utskottet förklarades det av sakkunniga, att detta sammanhänger med materiens oförstörbarhet. När vi i vanliga fall slippa att betala för luften, tror jag, att kammaren handlar klokt, om den bifaller utskottets hemställan, till vilken jag alltså yrkar bifall.

Herr **Lithander**: Herr talman! I dessa dagar är det visserligen fråga om att det skall betalas för »luft». Men skillnaden är den, att där har den intet värde. Här är det luft, som medfört en förbättring. Det är faktiskt en förädling, som ägt rum. Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 5—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Nummer 340 i Kungl. Maj:ts förslag lydde sålunda:

340 Fanerskivor av 7 mm tjocklek eller därunder samt hop-		
pressade faner- eller träskivor (s. k. kryssfaner o. dyl.)		
av annat träslag än furu eller gran	 N	10:—

Tull
för 100 kg
kronor.

I de lika lydande motionerna nr 236 i första kammaren av herr *Österström* *Ang. tulltaxe-
m. fl.* samt nr 363 i andra kammaren av herr *Holmström m. fl.* hade föresla- *förordning.
gits, att riksdagen vid ett bifall i huvudsak till Kungl. Maj:ts proposition nr
65 måtte däri vidtaga sådan ändring, att någon sänkning av den gällande tul-
len för plywood av gran och furu (kryssfäner) icke för närvarande komme
till genomförande.* (Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I:236 och II:363 godkänna nummer 340 enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herr *Olsson* i Gävle.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr *Olsson* i Gävle: Herr talman! Jag har i den föredragna punkten antecknat en reservation, om vilken jag skall be att få säga några ord. Jag vill då först säga, att det är närmast en slump, som gör, att jag på denna punkt är ensam reservant. Hade principbeslutet, varom vi nyss voterade, varit klart vid det tillfälle, när denna reservation skulle avgivas, så vågar jag tro, att bakom denna reservation skulle ha stått i det närmaste halva bevillningsutskottet.

Jag skall be att med några korta ord få angiva de skäl, som förmått mig att yrka ändring i den kungl. propositionen, eller rättare sagt de skäl, som tala för att det nu icke vidtages en ändring i den gällande tullsatsen. Det är icke min avsikt att här gå in i en omprövning av frågan, huruvida ifrågasättande tullskydd är riktigt avvägt o. s. v. Men jag bestrider bestämt, att den utredning, som ligger till grund för den kungl. propositionen och vari yrkas, att tullen skall nedsättas från nuvarande 10 öre till 5 öre per kilogram, har skett med den omsorg, att riksdagen skulle kunna biträda förslaget. Finansministern anför i den kungl. propositionen, att ämbetsverken vid sina yttranden över de sakkunnigas förslag icke ha upptagit detta ärende till någon prövning, och statsrådet anser sig därför icke heller behöva ifrågasätta någon ändring. Jag frågar då: Vad förebriaga de sakkunniga för skäl? De sakkunniga ha om hela denna sak yttrat ungefär 7—8 rader i sitt betänkande, varav framgår, att de anse, att denna tullsats icke bör utgå med högre belopp än 5 öre, då det kryssfäner, som nu förekommer i marknaden, är föremål för massproduktion. Punkt och slut — inget vidare — icke en verklig ingående prövning om denna industris möjligheter, och om vad denna tullsats har gjort för industrien eller om industrien kan avvara densamma utan att några konsekvenser därav följa. Det må förlåtas mig, om jag anser, att ett sådant sätt att argumentera är tämligen enkelt.

Jag vill i detta sammanhang också påpeka, att man skulle ha kunnat förvänta, att när ett förslag sådant som detta framlägges, man också skulle ha tagit under omprövning de andra rubriker i tulltaxan, som kunde kollidera med den här avhandlade, nr 340. Men man har i det förslag, som här föreligger, icke tagit någon som helst hänsyn till att plywoodindustrien för sin verksamhet är hänvisad till import av en artikel, artikeln kaseinlim, som denna industri använder, och som här har en tullsats av 20 öre pr kg.

Detta är icke omnämnt, man har icke provat det. När detta ärende kom upp till behandling i bevillningsutskottet, då ansågo t. o. m. de, vilka yrkade bifall till den kungl. propositionen, att denna sak dock var av den betydelse, att utskottet borde företaga en undersökning, om det icke föreläge en möjlighet att sänka tullsatsen på kaseinlimmet och därigenom kompensera plywoodindustrien för den tullsänkning, som föreslås i den kungl. propositionen. Det visade sig emellertid, att svårigheterna voro oöverkomliga, och utskottet vå-

Anq. tullaxe- gade sig icke på att knäcka dessa saker, utan stannade för ett bifall även på denna punkt i Kungl. Maj:ts proposition.

(Forts.)

Men det förefaller mig just därför — då denna sak, tullen på kaseinlim, så nära hänger samman med tullen på plywood — som om dessa saker självfallet vore sådana, att de tillhörde den grupp av spörsmål, som borde hänvisas till 1928 års tullrevision. Därigenom skulle en verklig allsidig prövning komma till stånd, där de olika synpunkterna vägdes mot varandra, där industrien finge sitt och där konsumenterna finge sitt. Jag vågar nästan också tro, att utskottet skulle ha kommit till denna ståndpunkt, om det här hade gällt en enskild motionär, ja, jag skulle nästan våga förutsätta, att utskottet skulle kommit till ungefär samma ställningstagande, vad gäller den kungl. propositionen, om det icke kommit en sak emellan, som icke föreligger i de sakkunnigas undersökning, som icke föreligger i ämbetsverkens yttrande, som icke föreligger i den kungl. propositionen. Det var en skrivelse från exportsnickerierna, däri man hemställde — skrivelsen var ställd dels till finansministern, dels till bevillningsutskottet — att tullen på plywood av såväl björk som furu skulle avskaffas. Dessa snickerifabriker nöja sig icke med den kungl. propositionens nedsättning av tullen på plywood av furu, utan kräva även nedsättning av tullen på annan plywood än furuplywood.

I denna skrivelse uppgives — och det är det stora argumentet, som utan tvivel varit avgörande för utskottets ställningstagande — att utländska snickerier köpa svensk plywood väsentligt billigare än vad de svenska snickerierna kunna köpa den. Det föreligger sålunda i denna skrivelse en uppenbar anklagelse mot den svenska plywoodindustrien för dumping ute på världsmarknaden, och för att kostnaderna för denna dumping få betalas av de svenska konsumenterna. Denna anklagelse förefaller mig vara rätt allvarlig, men den bestrides bestämt av representanter från plywoodindustrien. De påstå i sin ordning, att detta påstående från exportsnickeriernas sida är antingen »en medveten osanning ifrån en konkurrerande industri eller också beroende på okunighet om marknadsläget».

Jag är, herr talman, icke kapabel att avgöra, vilka som ha rätt. Jag har icke någon möjlighet att säga om exportindustriens påstående är felaktigt, eller om plywoodindustriens är riktigt. Men det förefaller mig, som om, då en anklagelse av denna karaktär riktas mot en industri, det här skulle gälla ett av de typiska avvägningsproblem, som ju särskilt skulle bliva föremål för uppmärksamhet av 1928 års tullutredning. Det förefaller mig, som om det vore orimligt att endast på ett påstående i en skrivelse från exportsnickeriernas sida säga, att så är det faktiska förhållandet, och att man därför utan vidare kan gå in för en nedsättning av tullsatsen, såsom Kungl. Maj:st har föreslagit. Jag har kommit till den uppfattningen, att man bör, när man går att rubba en tullsats, som berör en så pass ny industri, som den det här är fråga om, och som kan komma att få konsekvenser, som icke i detta ögonblick kunna överblickas, taga hänsyn till och pröva alla inverkan omständigheter. Och det är därför, jag har kommit till det resultatet, att den utredning, som hittills har förelegat, icke är till fyllest, att den icke har gått in i en verklig prövning av alla på saken inverkan faktorer. Och därför, förmenar jag, att tullsatsen icke bör ändras, förrän 1928 års tullkommitté har utfört den undersökning och den utredning, som bör förekomma i det här föreliggande ärendet.

Med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag icke i detta anförande gå in i ytterligare detaljer. Den reservation, som jag antecknat vid utskottets betänkande, den innebär ett bibehållande av det nuvarande tullskyddet, och jag ber därför, herr talman, att få ställa det yrkandet, att utskottets hemställan i punkt 8 här, avseende rubriken nr 340 i förslaget till tulltaxa, bifalles med den ändring, att orden »av annat träslag än furu eller gran» stryks.

Med strykningen av dessa ord återför man denna tullsats till vad den för närvarande är, och då får 1928 års tullutredning tillfälle att pröva alla de på saken inverkan omständigheterna. Ang. tulltaxe-
förförordning.
(Forts.)

Jag vill samtidigt förklara, att om det vid en dylik omprövning visar sig, att tullen på plywood kränker andra berättigade intressen, skall jag vara den förste att medverka till en sänkning. Men intill dess att denna allvarliga och allsidiga omprövning har skett, anser jag, att de sakliga skälen tala för att den nuvarande tullsatsen bibehålles.

I detta anförande instämde herrarna *Olofsson* i Digernäs, *Norling*, *Bengtsson* i Kullen och *Laurén*.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Wohlin**: Det är icke på många punkter, som utskottet föreslagit ändringar i den kungl. propositionen, eller där reservationer framkommit. Föreliggande punkt är emellertid en av dessa, varför jag med några ord vill angiva, huru jag för min del har sett denna fråga.

De sakkunnigas uppdrag innebar även att tillse, att sådana oformligheter i den nuvarande tulltaxan, som icke varit förutsedda vid dess antagande, skulle om möjligt avlägsnas. Den tullsats, som det nu är fråga om, har sedan gammalt utgjort tio öre. På den tid, då man införde detta skydd fanns icke plywood i modern mening, utan då var det limbräder av mera hantverksmässig tillverkning m. fl. enklare snickeriarbeten, som man avsåg att skydda med denna tull. Sedan emellertid plywoodindustrin uppstått som en modern storindustri hava de sakkunniga förmodligen resonerat som så, att tullsatsen har varit avpassad för äldre tiders förhållanden, och icke för det numera inträdda läget. I enlighet härmed hava de föreslagit en nedsättning av tullsatsen till hälften, och mot denna nedsättning har kommerskollegium vid sin granskning av förslaget icke gjort någon erinran. Emellertid har, efter det att kommerskollegii utlåtande avgivits, en framställning inkommit från en av plywoodfabrikerna med vissa påpekanden, och detta aktstycke är också återgivet i propositionen. Slutligen har jag uppvaktats av representanter för snickeriindustrin, för vilken plywooden såsom halvfabrikat spelar en avsevärd roll.

Plywoodindustrin är en övervägande exportindustri. Dess högvärdiga kvaliteter exporteras till den vida övervägande delen, och det är på dessa högvärdiga kvaliteter, som industriens räntabilitet väsentligen beror. Ytterligare tillkommer, att importen till riket av plywood företrädesvis, för att icke säga uteslutande, gäller plywood, tillverkad av lövträd eller av vissa andra träslag, men icke sådan av furu tillverkad plywood, varom nu är tal. Vid sådant förhållande har jag funnit starka skäl tala för att snickeriindustrin, för vilken plywooden i våra dagar fått en alltmera ökad betydelse, icke borde tyngas av hög tull på detta halvfabrikat, synnerligast som snickeriindustrin, som alla veta, arbetar under tryckta förhållanden och representerar flera arbetare samt större tillverkningsvärde än plywoodindustrin. Ja, detta är förklaringen till min ståndpunkt och, såsom kammarans ledamöter finna, har ju utskottet allenast med en reservation anslutit sig till densamma.

Emellertid vill jag å andra sidan säga, att självfallet kan det icke för mig vara någon stor fråga, huruvida riksdagen i en eller annan enstaka punkt i den nu diskuterade nya tulltaxan intager en mera avvaktande hållning. Efter det att propositionen utskottsbehandlats, har det från håll, som jag tillmäter vederhäftighet och sakkunskap, framlagts en del uppgifter, som hänföra sig från vissa andra plywoodfabriker än från det bolag, som framträtt under ärendets förberedande behandling. Med hänsyn till dessa sistnämnda uppgifter och då det tyckes vara ett intresse inom de delar av landet, där dessa plywood-

Ang. tulltaxe-
förrordning.
(Forts.)

fabriker äro belägna, att få frågan vidare utredd, — synnerligast som olika meningar äro rådande rörande plywoodfabrikernas försäljningspolitik i in- och utlandet — får jag förklara, att jag icke har någonting att erinra mot den lösning av frågan, som den näst föregående talaren angav, och som innebär, att status quo behålles i denna tulltaxerevision, och att frågan i hela sitt sammanhang hänskjutes till den sittande 1928 års tullkommitté.

Herr Hamrin: Herr talman! Jag skall icke kommentera herr finansministerns sista yttrande. Jag gör bara samma reflexion, som jag förmodar de flesta av kammarens ledamöter gjorde, att detta resonemang i varje fall icke det ringaste kan anknyta sig till den tekniska revisionen, utan det är ren tullpolitik. Och precis samma reflexion gör jag med avseende på herr Olssons i Gävle resonemang, då han sade att ingen ingående prövning rörande denna sak ägt rum. Det är fullkomligt riktigt, och jag kommer för min del naturligtvis att rösta för det yrkande, som framställts av herr Olsson i Gävle. Det är på det sättet, att sedan denna tullsats av 10 öre bestämts, har det här i landet uppstått en industri på grund av denna tullsats, och den lever i viss mån just på detta riksdagens beslut om tullen. Att då utan vidare sänka denna tullsats till 5 öre, utan ingående prövning, det är en ren sakändring, som icke har någonting med den tekniska revisionen att göra.

Herr Holmström: Herr talman! Jag skall inskränka mig till att instämma i herr Olssons i Gävle yrkande.

Herr Werner: Efter den förklaring finansministern lämnat, skulle jag kanske icke ha anledning säga något, då frågan måhända därigenom får anses avgjord. Jag vill dock något belysa utskottets skäl i denna fråga.

Jag tror emellertid, att om man går till de direktiv, som gävos vid tillsättningen av kommittén — som tidigare citerats här i samma fråga — och anser, att där verkliga oformligheter hade förelegat, skulle även dessa tillrättaläggas. Om man tager dessa direktiv och ställer dem vid sidan av den skrivelse, som Sveriges snickerieexportförening har inlämnat, kan man få en intressant jämförelse. I denna skrivelse säges exempelvis, att det visat sig, att konkurrerande utländska fabriker kunna köpa svensk furuplywood väsentligt billigare än våra svenska snickerifabriker, och att en tull på plywood av 10 öre per kg. skulle öka kostnaden för deras tillverkning med 30 öre till omkring 1 krona för varje dörr. Detta är väl om något en sådan oformlighet som direktiven talar om.

Man måste taga hänsyn till den inverkan på Sveriges exportstatistik, som dessa två industrier ha, för vilka plywood i detta fall är ett halvfabrikat i betydligt större utsträckning än den vara, som herr Olsson nämnde, då han talade om kaseinlimmet såsom halvfabrikat för tillverkning av plywood. Beträffande denna artikel rör det sig ju om en försvinnande bråkdel. När man vet, att dessa snickerifabriker sysselsätta omkring 14,000 arbetare och plywoodindustrin endast 800, när man vet, att de för närvarande ligga i ett svårt ekonomiskt läge, kan man väl icke undgå att taga hänsyn till detta. Och jag skall ge en replik till herr Hamrin i detta ögonblick, då han säger, att plywoodindustrin fått sitt uppsving på grund av det tullskydd vi ha. Då skall jag bara konstatera det faktum, att i båda våra närmaste grannländer har en liknande industri upp vuxit under betydligt lägre tullskydd — i visst fall t. o. m. under saknad av tullskydd — och man har ändå kommit till samma resultat och fått en konkurrenskraftig organisation.

När tullsatsen på plywood först beslutades, fanns det, såsom av herr finansministerns redogörelse framgår, icke furuplywood. Detta har tillkommit senare.

De sakkunniga ha nu anfört ett skäl, som herr Olsson samvetsgrant underlät att citera. De ha nämligen framhållit, att furuplywood bör jämföras med snickerier av samma träslag, för vilka tullsatsen är 5 öre pr kilogram. Detta är en saklig ståndpunkt och en ståndpunkt, som jag tror håller sig. Ifrågavarande snickerier äro naturligtvis i behov av minst samma tullskydd som plywood-industrien, och denna senare befinner sig för närvarande i det läge, att jag är övertygad om att ett bifall till Kungl. Maj:ts och utskottets förslag i detta fall skulle verka bättre och ha för industrien större betydelse än att stå fast vid status quo.

Jag skall försöka visa detta genom att hänvisa till de siffror, som finnas i propositionen angående införsel av kryssfaner. Det framgår, att vi haft en tämligen konstant införsel av kryssfaner, en införsel som endast varierat mellan 103,000 och 129,000 kronors värde under de tre åren 1925, 1926 och 1927. Men år 1928 ökades värdet till 332,000 kronor, alltså med betydligt mera än 100 procent. Anledningen härtill kan icke vara någon annan — och detta är bestyrkt — än att tullsatsen är så orimlig, att det under år 1928 har i två fall förekommit, att utländsk plywood införts till Sverige och att det beviljats restitution på den tull, varmed plywood belagts vid införseln till landet, då den utförts på nytt i dörrar. Jag frågar: är detta också ett bevis för att, såsom herr Olsson ville göra gällande, tullskyddet icke utnyttjats och att dumping skulle vara utesluten? Det är tvärtom ett bevis på motsatsen, ty för världsmarknadens priser spelar icke den inhemska tullsatsen någon roll. När det föregående år förekommit en sådan export och reexport inom ifrågavarande förädlingsindustri, visar detta enligt mitt förmenande på en stor fara, nämligen att en industri, som förbrukar kanske lika mycket som vad man exporterar, kan genom restitutionsförfarandet få varan praktiskt taget tullfri. Skulle det ur någon synpunkt vara förmånligt om en sådan utveckling i framtiden skulle få göra sig gällande? Jag tror, att den risken är större än att nedsätta tullen till 5 öre pr kg. Det skulle kunna tänkas, att ett dylikt import- och reexportförfarande skulle kunna förekomma även beträffande en *svensk* vara. Detta vore rent av någonting paradoxalt, i varje fall icke eftersträfvansvärt. Vår plywoodindustri är centraliserad. Det har visat sig, att den har utkomstmöjligheter. Den har ökat sin export från 483,000 kronors värde år 1927 till 1,048,000 kronors värde år 1928. Det är dock endast ungefär 20 procent av tillverkningsvärdet, som direkt exporteras. Jag tror, att ett bifall till reservantens förslag skulle för plywood-industrien kunna innebära en betydlig fara genom att den avsättning, som sker på den inhemska marknaden, skulle upphöra och genom att man med införsel och restitution skulle kunna tillföra sig halvfabrikatet från annat håll. Jag anser att här föreligga orimligheter, som de sakkunniga bort uppmärksamma och som utskottet har tagit hänsyn till. Det är därför jag tror, att det ur alla synpunkter, trots deklarationen från regeringsbanken, vore lyckligt, om riksdagen biträdde utskottets förslag. Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Det är väl mycket begärt från utskottets sida, att kammar- och riksdagen här skulle fatta beslut i en fråga, som är så litet utredd som den föreliggande. Förslaget innebär ju, att en industri skall gynnas på en annans bekostnad. Och vad veta vi om hur det ställer sig i detta fall? Det kan icke vara lämpligt att utan omprövning vidtaga partiella förändringar i tullsatserna. Såvitt jag kan förstå, har icke någon prövning skett i denna fråga vare sig av regeringen eller senare — det är mera förlåtligt — av utskottet. Det synes mig därför, att man bör hålla herr finansministern räknad för att han nu frångått sin första framställning. Han måste visserligen erkänna, att det kungl. förslaget innebär en ändring icke blott

*Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)* i tekniskt avseende utan även i tullpolitiskt, d. v. s. att det verkligen gäller tullsatserna. Jag ber att få ansluta mig till det yrkande, som framställts av herr Olsson i Gävle.

Herr Sandström: Herr talman! Ehuru jag är motionär i denna fråga hade jag icke tänkt yttra mig efter herr finansministerns uttalande. Men det var några uppgifter i den näst föregående ärade talarens anförande, som uppkallade mig. Jag skall endast säga några få ord, så att herrarna behöva icke bli ängsliga för att jag kommer att hålla ett långt anförande.

Det var först tal om tullen i främmande länder på plywood. Jag fick den uppfattningen, att den föregående talaren menade, att det icke fanns några sådana tullar. Norge är emellertid mycket starkt garderat genom tullar, och dessa äro riktade mot Sverige. I Tyskland förhåller det sig på samma sätt. I själva verket äro båda dessa länder fullständigt stängda för svensk plywoodindustri; den saken har man ordnat om.

I fråga om det lim, som man här talat om och som spelar så stor roll, förhåller det sig så, att limmet i huvudsak har betydelse endast beträffande furuplywood, och det är denna vara, som i dag är föremål för debatt. Men där spelar limmet verkligen en så betydande roll, att det är ända upp till 20 à 30 procent av tillverkningskostnaden, som betalas för det importerade limmet. Detta lim kan icke köpas i Sverige; det är en särskild sort, s. k. kaseinlim. Därför förefaller det mig svärbegripligt, att det fortfarande skall vara belagt med en så hög tull som 20 öre per kilogram. I det hänseendet tycker jag, att våra frihandlare skulle slå ett slag för att få tullen nedsatt. Jag finner det t. o. m. sannolikt, att hela frågan om furuplywoodindustriens existens skulle kunna ordnas endast genom att tullen på kaseinlimmet nedsattes.

Vad den påstådda dumpingen i utlandet beträffar har jag här i min hand några kontrakt angående försäljning av furuplywood till utlandet från svenska fabriker. I alla dessa fall har man i utlandet betalat betydligt högre pris än man gjort i Sverige. Det måste alltså ha förelegat ett missförstånd i det hänseendet.

Saken är så allvarlig för vissa fabriker och särskilt för Västernorrlands län, som jag representerar, att jag vill på det bestämdaste varna för att här bifalla utskottets hemställan. Jag skall inskränka mig till att på det varmaste förordas, att herr Olssons förslag vinner beaktande och att frågan hänskjutes till 1928 års tullsakkunniga för vidare utredning.

Herr Johansson i Edsbyn: Herr talman! Jag kan inskränka mig till att instämma i reservantens yrkande. Jag ber dock att kammaren fäster avseende vid vad som förut framhållits, nämligen att en tullsänkning på detta område bör ske i samband med minskningen eller borttagandet av tullen på den viktiga råvara, som användes vid ifrågavarande fabriker, nämligen kaseinlim.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmanen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till det av herr Olsson i Gävle under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Werner, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller det förslag, som under överläggningen angående punkten 8) i bevillningsutskottets förevarande betänkande nr 20 framställts av herr Olsson i Gävle, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. tulltaxe-
förordning.
(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda punkt.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit det av herr Olsson i Gävle under överläggningen gjorda yrkandet.

Punkterna 9—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 18—20.

Lades till handlingarna.

Punkten 21.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Föredrogos vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 april 1926 om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län;

nr 22, i anledning av väckta motioner om inmutningsrättens till mineralfyndigheter ersättande med ett koncessionssystem;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 § i lagen den 28 juni 1918 angående villkorlig straffdom;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § i lagen den 27 juni 1924 angående införande av lagen om förmynderskap; och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § i förordningen den 16 maj 1884 angående patent och lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 5 juli 1884 om skydd för varumärken.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Ä föredragningslistan var härefter upptaget första lagutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av återremiss av utskottets utlåtande nr 13 i anledning av väckt motion angående stadgande av förbud i visst fall mot värnpliktigas skiljande från vid inkallelse till tjänstgöring innehaft arbete eller tjänst m. m.

Ang.
förbud mot
värnpliktigas
skiljande från
arbete
eller tjänst.

Uti en inom andra kammaren av herr Öhman m. fl. väckt motion, nr 325, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade yrkats, att riksdagen måtte besluta att i lag fastställa förbud i visst fall mot värnpliktigas skiljande från det arbete eller den tjänst de vid inkallande till värnpliktstjänstgöring innehade och att fullgod gottgörelse genom statens försorg lämnades i de fall värnpliktig vållades förluster genom mistad eller försämrad arbetsanställning på grund av fullgörande av värnpliktstjänstgöring.

Vid föredragning av utskottets häröver avgivna utlåtande, nr 13, hade båda kamrarna återförvisat ärendet till utskottet för ny behandling.

Ang.
förbud mot
värnpliktigs
skiljande från
arbete
eller tjänst.
(Forts.)

Uti nu föreliggande utlåtande hemställde utskottet, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Lindqvist* i Halmstad, som med instämmande av herrar *Klefbeck* och *Sjögren* förklarar sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande att för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av lagen den 16 oktober 1914 om förbud i vissa fall mot värnpliktigs skiljande från tjänst eller arbete, att den i lagen nu stadgade begränsningen till övning om högst sextio dagar borttogets.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Lindqvist* i Halmstad: Herr talman! Vid 1914 års riksdag tillkom på förslag av den då sittande högerregeringen en lag, som avsåg att ge visst skydd åt värnpliktiga, så att de icke skulle mista sin arbetsanställning efter det de fullgjort sin värnpliktstjänstgöring. Denna lag, som fortfarande gäller, ger dock icke tillräckligt skydd åt de värnpliktiga, ty om värnpliktstjänstgöringen sträcker sig över sextio dagar så lämnar lagen intet skydd alls. Man kan därför säga att för de värnpliktiga, som ha att fullgöra sin första tjänstgöring, den s. k. rekrytskolan, är den nuvarande lagen utan någon betydelse. Det är endast efter fullgörandet av vissa repetitionsövningar som de värnpliktiga ha någon nytta av lagen sådan som den nu gäller.

Utskottet har nu haft att behandla en motion, som är väckt av herr *Öhman* m. fl. I denna motion har man yrkat, »att riksdagen måtte besluta att i lag fastställa förbud i visst fall mot värnpliktigas skiljande från det arbete eller den tjänst de vid inkallande till värnpliktstjänstgöring inneha och att fullgod gottgörelse genom statens försorg lämnas i de fall värnpliktig vållas förluster genom mistad eller försämrad arbetsanställning på grund av fullgörande av värnpliktstjänstgöring».

För min del har jag ansett, att syftet med det yrkande, som här i motionen är framställt, är gott, och att något borde göras för att åtminstone vinna en del av det, som motionärerna önska. Jag har därför, när första lagutskottets majoritet gått på avslag av motionen, jämte två av utskottets övriga ledamöter i en reservation hemställt om en skrivelse, syftande till att den i 1914 års lag stadgade tidsbegränsningen av 60 dagar borde borttagas. För en sådan lagändring, som vi i vår reservation framställt yrkande om, har riksdagen tidigare uttalat sig. Ett dylikt uttalande gjordes såväl vid 1916 som 1925 års riksdagar. Något förslag från Kungl. Maj:t har dock icke riksdagen fått mottaga; och efter det socialstyrelsen, som haft att yttra sig över riksdagens skrivelse, inkommit med utlåtande, har Kungl. Maj:t 1925 beslutat att avskriva hela ärendet.

Utskottet, som ju yrkat avslag på motionen, säger, att det givetvis är önskvärt, att, i den mån så lämpligen kan ske, åtgärder vidtagas för att minska de olägenheter, som värnpliktstjänstgöringen för de enskilda kan medföra. Men trots detta utskottets uttalande, ställer det sig bestämt avvisande mot att något göres för att gå motionärernas yrkande till mötes. Ja, även vi reserverar tro icke, att det är möjligt att lösa frågan såsom motionärerna tänkt sig. Vi ha därför i vår reservation tagit upp endast en del av det yrkande, som motionärerna gjort; men trots att vi sålunda begränsat vårt yrkande har det icke lyckats att få utskottsmajoriteten med om detsamma, ty majoriteten säger, att det är starka skäl, som tala däremot.

Utskottet anför sedan i sin motivering vissa skäl, som tala mot en lagändring sådan som vi här ifrågasatt. Det första skälet, som utskottet anför för avslag å

motionen, är att åt en lagstiftning sådan som den föreslagna skulle icke vara möjligt att ernå full effektivitet. För min del tror jag också, att utskottet har fullkomligt rätt däruti, att en lagstiftning, sådan som vi reserverar föreslagit, ej är möjligt att få *fullt* effektiv. Men jag vill säga, att skulle vi vänta med att stifta lagar tills vi kunde vara säkra om att lagarna bleve fullt effektiva, komme det sannerligen icke många lagar till stånd, ty det torde knappast finnas någon lag, som är fullt effektiv. Men trots detta stiftas för varje riksdag den ena lagen efter den andra.

Men jag hyser den uppfattningen, att även om en lagstiftning, sådan som den vi här föreslå eller en utvidgning av den lag, som nu gäller, icke blir fullt effektiv, så är den därför icke betydelselös; utan det är av stort värde att få en utsträckning av lagen såsom vi föreslagit. Men det är icke endast svårigheten att få lagen fullt effektiv, som utskottet anför såsom skäl för avslag å motionen. Redan nu, säger utskottet, söka arbetsgivarna att vid val mellan flera platssökande giva företräde åt dem, som fullgjort sin värnpliktstjänstgöring; och en utsträckning av 1914 års lag kan befaras försämra arbetsmöjligheterna för dem, som skola fullgöra sin värnplikt. Här tror jag, att utskottet tagit fullkomligt fel. Det torde icke vara så som utskottet här säger. När en arbetsgivare söker att få en arbetare, av vilken han är i behov, så annonserar han efter en sådan; och om han söker att få en, som icke har att fullgöra sin värnplikt, så är det naturligtvis icke så, att han är rädd för att han skall behöva taga denne arbetare tillbaka efter fullgjord militärtjänst, utan orsaken till att arbetsgivarna i många fall söka få en sådan, som icke har sin militärtjänstgöring snart förestående, är, att arbetsgivaren behöver arbetaren och att han vill ha en sådan, som han kan få behålla längre tid. Det är detta som är orsaken till att det visat sig bl. a. i annonser och dylikt, att arbetsgivaren gör ett sådant uttalande som sagts, att han helst ger företräde åt en, som icke har militärtjänstgöringen kvar.

Jag kan icke tänka mig, att en förändrad lagstiftning skulle verka på det sätt, som utskottsmajoriteten trott skulle ske. Utskottsmajoriteten säger ju, att en förändring av lagstiftningen skulle kunna verka raka motsatsen till vad motionärerna därmed avsett; den skulle enligt utskottets uppfattning komma att verka till de värnpliktigas nackdel i stället för till deras fördel. Nu är det ju icke, så vitt jag förstår, så mycket utskottets egna tankar eller egna uppfattningar, som här uttalas, utan utskottet stöder sitt yrkande ganska mycket på det utlåtande, som socialstyrelsen avgav 1922 beträffande 1916 års riksdagsskrivelse. Men när nu socialstyrelsen hyser den uppfattningen, att en förändrad lagstiftning möjligen skulle bli till nackdel för de värnpliktiga, så har socialstyrelsen icke på något sätt sökt styrka, att så skulle bli förhållandet. För min del måste jag också säga, att när jag läst socialstyrelsens utlåtande i detta fall, finner jag, att det andas ett förfärligt starkt misstroende mot arbetsgivarna; och det ter sig på flera ställen i detta socialstyrelsens utlåtande såsom att styrelsen trodde, att flertalet av de svenska arbetsgivarna skulle vilja göra helt annat än att leva efter gällande lagar. För min del tror jag bättre om våra arbetsgivare än vad socialstyrelsen synes göra; och jag anser icke, därest en utsträckt rätt för de värnpliktiga att återgå till arbetet skulle komma till stånd, att arbetsgivarna skulle i så hög grad, som socialstyrelsen synes tro, komma att trotsa lagens bestämmelser eller söka kringgå desamma.

Ja, beträffande socialstyrelsens uttalande här, vilket så inverkat på utskottsmajoriteten i vissa stycken, tror jag, att kammarens ärade ledamöter skola ge mig rätt uti, att om man något närmare studerar detta uttalande, måste man säga sig, att det är *mycket* verklighetsfrämmande.

Så säger socialstyrelsen, när den vänder sig emot en förändrad lagstiftning här, att de bestämmelser, som här kunna behövas för att skydda de värnplik-

*Ang.
förbud mot
värnpliktiga
skiljande från
arbete
eller tjänst.
(Forts.)*

Ang.
förbud mot
värnpliktiga
skiljande från
arbete
eller tjänst.
(Forts.)

tiga, de kunna givas i kollektivavtalen, de behöva icke givas i lagen. Ja, jag har svårt att förstå, att det för arbetsgivarna skulle vara så mycket lättare att efterleva bestämmelser, som inskrivits i kollektivavtalen, än vad det skulle vara, om dessa bestämmelser äro inskrivna i lagen. Ett sådant uttalande som det av socialstyrelsen, att får man in sådana bestämmelser i kollektivavtalen, kan det vara bättre än att skriva in dem i lagen, anser jag vara oriktigt, och jag tror icke, att det kan tillmätas stort värde. Vi reservanter äro i detta fall av den uppfattningen, att en bestämmelse i kollektivavtalen om rätt för arbetare att återfå sin anställning efter fullgjord militärtjänstgöring är av ett visst värde, men av än mera värde är det för alla våra värnpliktiga, om den bestämmelsen skrives in i vår lagbok.

Det är också att lägga märke till, när man ser på utskottets utlåtande denna gång, vilken ofantligt stor skillnad i uppfattning, som finnes i detta utlåtande mot den, som finnes i det utskottsutlåtande, som behandlade en liknande framställning vid tidigare tillfälle, när riksdagen beslutade sin skrivelse. Och när den av oss alla kände och högt skattade justitieministern och förre justitieombudsmannen Hasselrot vid 1914 års riksdag lade fram förslag till den lag, som nu gäller, är detta någonting helt annat än vad utskottet nu presterar. Justitieminister Hasselrot säger, med hänvisning till de bestämmelser, som funnos i den gamla legostadgan, att rent principiellt sett måste man ju säga, att den värnpliktige, som tvingas ut att fullgöra sin militärtjänst, också har rätt att fordra från samhällets sida, att det *väl* sörjer för att han, efter fullgörandet av sin värnplikt, får rätt att återgå till förut innehavd anställning.

Vi reservanter ha även vi i vår reservation givit uttryck åt den uppfattning, att en förändrad lagstiftning här kan överträdas och att den icke blir fullt effektiv; men trots detta ha vi velat vara med om att något åtgöra. Ty om lagen kommer till stånd, så blir den liksom den nuvarande lagen, vilken naturligtvis icke den heller överallt efterlevs, dock ett rättesnöre för arbetsgivarna att handla efter, och det är icke utan sitt värde att ha en sådan lag.

Jag tror, att det är många av kammarens ledamöter, vilka liksom jag fått göra bekantskap med värnpliktiga, som, efter det de fullgjort sin värnplikts-tjänstgöring, fått sälla sig till de arbetslösas skara. När jag träffat dessa unga män, har jag alltid tänkt, att det varit oriktigt från samhällets sida att icke sörja bättre för dem. Hur stora svårigheterna än äro, så äro de dock icke större, än att de kunna hjälpligt övervinnas.

En förändring av lagen på så sätt, som vi föreslagit, skulle för många av våra värnpliktiga vara till stor nytta; och det är därför, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till den reservation, som är fogad vid utskottets utlåtande.

I detta yttrande instämde herrar *Sjögren, Törnkvist* i Karlskrona och *Persson* i Tidaholm, fru *Östlund* samt herr *Hage*.

Herr Öhman: Herr talman! Man tycker, att det borde ligga utom gränsen för varje diskussion att, när den manliga ungdomen på samhällets befallning ryckes bort från sin anställning för att fullgöra en av samhället påbjuden vapenövning, det borde stå såsom alldeles självklart, att samhället under sådana förhållanden skulle ha skyldighet att ansvara för att dessa ungdomar, efter fullgörandet av sin militärtjänstgöring, garanteras återanställning i de platser, som de hade vid inkallandet till militärövningarna; och i de fall detta icke låter sig göras, staten träder emellan för att hålla dem ekonomiskt skadeslösa.

Så tidigt som 1833, när den gamla legostadgan antogs, fann man den grundsatsen vara riktig. Där stadgas bl. a., att en person anställd i annans tjänst och som, på grund av påbjuden vapenövning, nödgas lämna sitt arbete, icke

av den anledningen finge skiljas från sin anställning. Men år 1929 kommer man från andra lagutskottets sida och avstyrker en framställning i linje med detta, som man redan 1833 ansåg riktigt. Det gör man alltså efter allt tal om demokrati och allt tal om ökade medborgarrättigheter för de stora breda folklagren i samhället. Detta förhållande avslöjar ännu en gång den borgerliga demokratis verkliga karaktär och innebörd.

Emellertid är kravet på ett ingripande från samhällets sida i detta fall så starkt motiverat av omständigheterna själv, att det icke kan bortförklaras. Det måste vara samhällets skyldighet att förhindra, att de värnpliktiga till följd av fullgörandet av sin militärtjänst kastas ut från de arbetsplatser, som de kanske under årtal innehaft och skött på ett oklanderligt sätt. Detta krav kan uppfyllas även under nuvarande samhällssystem. I första hand bör det uppfyllas genom en lag, som förpliktar arbetsköparna att i sin tjänst återtaga de arbetare, som måste avbryta sin anställning på grund av fullgörandet av värnplikten. Men vi äro ingalunda blinda för att det kan uppstå sådana fall, där en arbetsköpare kan undkomma att ge den värnpliktige full gottgörelse. Vi anse då, att ett sådant förhållande bör regleras med bestämmelse, varigenom staten i sista hand förpliktas att hålla de värnpliktiga skadeslösa. Det är dock på statens befallning, som de värnpliktiga ryckas bort från sitt arbete, och det är då också riktigt, att staten som sådan bär ansvaret.

Denna tankegång har icke heller förut varit främmande för riksdagen. Därom vittnar bland annat ett beslut, som fattades vid 1916 års riksdag. Varigenom man gick in för en skrivelse till regeringen med krav på att man skulle undersöka, efter vilka grunder man kunde utsträcka lagen av oktober 1914 till att omfatta värnpliktiga, som måste fullgöra värnplikt under längre tid än 60 dagar. Denna skrivelse blev emellertid av den Sänderska regeringen år 1925 behandlad på det sätt att man förklarade, att framställningen från riksdagens sida icke kunde föranleda någon regeringens vidare åtgärd. Jag vill i detta sammanhang slå fast att den då sittande socialdemokratiska regeringen vid behandling av hela frågan om militärorganisationen uppenbart underlät att taga någon som helst hänsyn till den ungdoms intresse, som inkallas till militärtjänstgöring.

Jag skall också med några ord beröra den motivering, som utskottet här har förebragt för sitt avslagsyrkande och där man pekar på att »arbetsgivarerna» understundom visa benägenhet att i sin tjänst antaga sådana arbetare, som ha fullgjort sin militärtjänst eller äro frikallade från sådan tjänsteplikt. Om den omständigheten, som av utskottet här berörts, nämligen att arbetsköparna visa benägenhet att icke vilja anställa arbetare i värnpliktsåldern, verkligen föreligger, så är detta föga smickrande för de arbetsköpare, som träffas av ett sådant omdöme. Man brukar annars alltid från det hållet tala om nödvändigheten att sörja för »fosterlandets försvar», om det intresse man hyser för »försvaret» o. s. v., men när det är fråga om att i någon mån bidra till att skydda dem, som dock få bära huvudbördorna av detta s. k. fosterlandsförsvar, då är man redo att själv draga sig undan och skjuta över bördorna på andra grupper i samhället. Det visar än en gång att arbetsköparnas och kapitalisternas profitintresse alltid står i första rummet.

Det är också förvånande, att när utskottet efter att ha konstaterat denna ovilja hos en del arbetsköpare, med utgångspunkt just från den omständigheten, kommer fram till den slutsatsen att eftersom arbetsköparna säkerligen skola kunna kringgå en sådan lagstiftning, så bör man icke heller vara med om att stifta denna lag. Jag skulle i det sammanhanget vilja fråga, vart hela detta tal om »samhällets överhöghet» tagit vägen, som man annars vid olika tillfällen brukar föra fram.

*Ang.
förbud mot
värnpliktiga
skiljande från
arbete
eller tjänst.
(Forts.)*

*Ang.
förbud mot
värnpliktiga
skiljande från
arbete
eller tjänst.
(Forts.)*

Jag tror icke heller, att man, när det varit fråga om att stifta lagar, som huvudsakligen varit riktade mot arbetarklassen, tagit sådana hänsyn. Då har man verkligen icke tagit hänsyn till att arbetarklassen såsom sådan opinerat mot en sådan lagstiftning. Jag erinrar i detta sammanhang om förhållandena vid införandet av tvångslagstiftningen mot fackföreningsfolket.

Det finnes emellertid en hel del andra omständigheter, som tala för nödvändigheten av en lagstiftning på detta område. Jag erinrar om, att det finnes en hel del arbetsköpare, framför allt inom den »lättare» industrien, där man i sin tjänst antager ungdomar i åldern 15—17 år och sedan har dem kvar i tjänst fram emot värnpliktsåldern. Men om dessa då, när de alltså uppnått den ålder, då de skulle komma upp i högre lönetariff, kallas ut till militärtjänstgöring, då tager man denna inkallelse till förevändning för att avskeda dem och tager in på arbetsplatsen nya yngre arbetare, som bättre passa arbetsköparens profitintressen. I en del fall, där det lyckas för arbetarna att efter fullgjord värnplikt återfå sina anställningar, praktiserar man den metoden, att de värnpliktiga betraktas såsom nyanställda, varigenom de givetvis förlora en hel del av de förmåner, som de avtalsenligt och på grund av sin långa tjänstetid skulle varit berättigade till, såsom semesterersättning, anställningstidens längd m. m.

Härtill kommer det upprörande i, att staten för sin del utan vidare skall anse sig ha rätt att expropriera de värnpliktigas arbetsplatser utan att å andra sidan anse sig ha någon som helst skyldighet att hålla dem skadeslösa.

Jag tror, att hur man än ser på denna fråga, så måste man, om man överhuvud vill visa något intresse för den värnpliktiga ungdomen, komma till det resultatet, att det härvidlag är samhällets skyldighet att ingripa och skydda de värnpliktiga. Detta bör, som jag förut framhållit, ske genom en utvidgning av lagen av oktober 1914, men denna lag bör därjämte kompletteras med en bestämmelse, enligt vilken staten i sista hand får bära ansvaret för att de värnpliktiga, då de kallas ut till militärtjänst, hållas ekonomiskt skadeslösa, i händelse de förlora sin arbetsanställning.

Slutligen vill jag beträffande den av herr Lindqvist i Halmstad m. fl. avgivna och till utskottets utlåtande fogade reservationen säga, att den inte täcker hela problemet. Det yrkande, man där gjort, är icke tillräckligt långt gående för att skapa den garanti, som vi motionärer anse nödvändig och som det enligt vårt förmenande är statens skyldighet att ikläda sig gentemot de värnpliktiga.

Jag ber därför, herr talman, att få föreslå, att riksdagen i enlighet med yrkandet i vår motion ville hos Kungl. Maj:t begära framläggande av förslag till lag, varigenom fastställes förbud i visst fall mot värnpliktigas skiljande från det arbete eller den tjänst de vid inkallandet till värnpliktstjänstgöring inneha och att fullgod gottgörelse genom statens försorg lämnas i de fall värnpliktiga vållas förluster genom mistad eller försämrad arbetsanställning på grund av fullgörande av värnpliktstjänstgöring.

Herr Björkman: Herr talman! I avseende på det föredragna utskottsutlåtandet ha säkerligen kammarens ledamöter redan lagt märke till, att det här icke varit någon slags partihänsyn, som gjort sig gällande, utan att utskottet fjärran från sådan hänsyn tagit ställning till de omständigheter, som här föreligga. Däröfver äro nämligen alla i utskottet ense, att det icke kan bli fråga om annat än att den största hänsyn skall göra sig gällande gentemot de värnpliktiga i vad avser att giva dem rätt och möjlighet att kunna återfå en anställning, som avbrutits på grund av att de inkallats till övning för fosterlandets försvar, en tjänstgöring, som de själva böra ha mycket gagn av, men som kanske också kan tillskynda dem någon ekonomisk risk.

Såsom varande jurist blir jag väl beskylld för att komma med en något byråkratisk synpunkt, då jag först påpekar, att hela denna fråga nyligen varit uppe dels för sig och dels i annat sammanhang samt att, sedan riksdagen hade skrivit till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i avseende å en vidgad omfattning av den nu gällande bestämmelsen i 1914 års lag. Kungl. Maj:t år 1925 avskrivit detta ärende. Under sådana förhållanden frågar man sig naturligtvis genast om något särskilt tillkommit efter 1925, som i någon mån kan visa på, att de missförhållanden, som man under riksdagens förhandlingar i detta ämne påpekat, blivit större eller om utvecklingen tilläventyrs gått i den riktningen, att det nu skulle råda en förändrad uppfattning i det ena eller andra hänseendet. Jag får då säga, att det icke förefaller mig, som om förhållandena nu skulle vara annorlunda än de varit under det skede, som slutade år 1925. Saken torde bäst kunna karakteriseras av herr Lindhagens — motionär förut i ärendet — omdöme, då han sade, att de missförhållanden, som i detta hänseende kunna föreligga för de värnpliktigas del, äro oöfvervinneligt svåra att råda bot på. När man får höra sådana ord från honom, då kan man förstå, hur invecklat detta problem i själva verket är.

Det är icke så, som den siste ärade talaren sade, att utskottet skulle funnit något avskräckande i tanken att en värnpliktig skulle få den där utsträckta rätten, som lagen i den nya ordalydelsen skulle giva honom, utan det är tvärtom så, att de, som stå bakom utskottet, ha en livlig önskan att en värnpliktig på grund av sin tjänstgöring icke må i sin civila tjänst lida något men, som vi öfverhuvud taget kunna skydda honom för. Och med hänvisning till det primära av de skäl, som utskottet framför i sitt betänkande, vill jag säga ifrån, att om vi skulle inskriva i lagen en utvidgning med avseende på den tid, som lagen för närvarande upptager, så skulle detta kunna medföra, att den värnpliktige komme att löpa den stora risken, att man toge hänsyn till hans ställning såsom blivande värnpliktig, då han sökte anställning. Detta är icke något, som utan vidare skall läggas arbetsgivaren till last, utan vi få tänka på vad socialstyrelsen yttrat i detta hänseende, och komma ihåg, att synpunkterna och förhållandena äro olika inom de olika näringsgrenarna.

Vi kunna med glädje konstatera, att de stora industrierna, icke blott de, som i sina avtal med personalen ha inbegripit rättigheten för de värnpliktiga att återfå sin anställning efter värnpliktstidens slut, utan även andra söka på bästa sätt, när de ha möjlighet därtill, att skydda sina unga arbetare i förevarande hänseende. Jag talade för icke så länge sedan med en stor industriidkare, som sade, att ungdomar, som skulle ut i värnpliktstjänst, återtagas i den mån detta läte sig göra, och detta gick i allmänhet också väl för sig i den industri, där han var sysselsatt, ty där var arbetareomsättningen i och för sig stark. När det gällde de kontorsanställda, meddelade han vidare, bibehöllos de vid någon del av sin lön, då de voro ute i militärtjänst. På många håll är det ordnat på liknande sätt; jag har själv visshet om att på det sättet behandlas de värnpliktiga i många bärkraftiga industrigrenar.

Vi ha emellertid andra grupper av yrkesutövare, exempelvis mindre handlande och hantverkare, och för dessa ofta ekonomiskt svagt ställda arbetsgivare är det icke alltid så lätt, särskilt i fråga om kontorsanställda, som skola fullgöra sin värnplikt, att utan vidare kunna binda sig för en arbetskraft, som arbetsgivaren vet att han, med entledigande av efterträdaren, måste återtaga, därest den utvidgade lagstiftningen skulle gå igenom. Däremot kunna vi vara vissa om att vad som är bestämmande för allmänna uppfattningen i denna fråga, som vi nu diskutera, det är, att vi år 1914 fingo inskrivet i lagen, att det skulle vara en levande princip, att vederbörande måste taga all möjlig hänsyn till den arbetsanställda, som ryckte ut för att fullgöra sin värnplikt. Detta sades ifrån icke bara av dåvarande justitieministern utan också i det allmänna

Ang.
förbud mot
värnpliktigs
skiljande från
arbete
eller tjänst.
(Forts.)

Ang.
förbud mot
värnpliktiga
skiljande från
arbete
eller tjänst.
(Forts.)

rättsmedvetandets språkrör, tidningarna, och även från annat håll påpekades, att detta var något, som måste betraktas såsom en given sak.

Nu har utskottet emellertid strukit under, att vi äro rädda för, att om man ginge till den mera vidgade lagstiftningen, då skulle vi med detta långt ifrån att hjälpa de värnpliktiga tvärtom stjälpa deras sak. Då är det fara värt, att det blir den omständigheten, huruvida vederbörande platssökande fullgjort sin värnplikt eller ej, som man i första rummet tager hänsyn till, och då komma vi att i än högre grad än nu få se dessa annonser om »exercisfri yngling söker anställning», »exercisfri yngling får plats» o. s. v.

Det är nog icke heller så, att vederbörande arbetsgivare, när tiden är inne för en hos honom anställd person att fullgöra sin värnplikt, utan vidare försöker att bli av med denna person. Jag har tvärtom den erfarenheten från den stad, där jag bor, att man i stället söker bereda möjlighet för en hel del av de unga männen i denna kategori att när de eljest skulle entledigas förut få stanna kvar i arbetet tills värnplikten börjar. Jag vill nämna ett exempel. I textilindustrin har man ett slags unga arbetare, de s. k. lapparpojkarna. De sluta i vanliga fall vid 17, 18 års ålder, men på många håll söker man i deras eget intresse hålla dem kvar, tills värnpliktsåldern inträder, och därpå få de, sedan värnplikten fullgjorts, konkurrera med de äldre kamraterna om spinnareplatser och andra befattningar. Här ha alltså dessa arbetare genom att de skola ut och fullgöra sin värnplikt fått den förmånen, att de beredas tillfälle stanna kvar litet längre i sitt arbete, men skulle lagen nu säga att arbetsgivaren skulle vara bunden att återtaga denna skara unga, som nu får vara kvar något längre, intill gränsen för värnpliktsåldern, just för att de skulle fullgöra denna tjänsteplikt, då kan man vara lugn för, att detta humanare tillvägagångssätt icke längre skulle tillämpas, och då skulle alltså dessa ynglingar några år, innan värnpliktstjänstgöringen tager sin början, gå miste om sin anställning.

Jag har i likhet med utskottet den uppfattningen, att huvudsaken är, att man har kvar i lagen av år 1914 det kraftiga understrykandet av att vederbörande i vårt land måste tänka på, att här är det fråga om en ungdomsskara, som, såvitt det finnes någon möjlighet, icke får åsamkas någon olägenhet av sin värnpliktstjänstgöring. Men då få vi också akta oss för att de ej heller åsamkas någon olägenhet genom att man, i tro att man därigenom gör dem något gagn, åstadkommer en lagstiftning, som skulle bliva dem till skada och för övrigt, som utskottet framhåller, aldrig skulle kunna bliva effektiv.

Det är just därför att jag, herr talman, är fullt förvissad om, att den väg utskottet anvisar är den, som för denna ungdom är den lämpligaste och att en annan utväg, nämligen att ändra 1914 års lag, skulle vara skadlig, det är därför, som jag nu ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken *Wellin* instämde häruti.

Herr **Mårtensson**: Herr talman! Jag inser till fullo, att det kan möta vissa svårigheter med en lagstiftning på detta område av den art, som här ifrågasättes, men jag anser dock, att denna fråga är av ganska stor betydelse för en hel del av de unga värnpliktiga här i landet och särskilt för dem, som ha sin sysselsättning inom industriföretag och även inom vissa andra näringsgrenar.

Enligt nu gällande bestämmelser har som bekant arbetsgivare icke rätt att avskeda arbetare, som på grund av värnplikt varit inkallad till tjänstgöring, om tjänstgöringstiden icke sträcker sig över längre tid än 60 dagar. Härigenom skyddas alltså alla de, som äro ute för att fullgöra sina repetitionsövningar, medan däremot de värnpliktiga, som skola fullgöra den första tjänstgöringen, rekrytmötet, icke falla under denna lagstiftning. Dessa arbetare har allt-

så arbetsgivaren rätt att avskeda. Man kan därför säga, att lagen, sådan den nu är formulerad, skyddar en del av de värnpliktiga från att gå miste om sin anställning, men den övriga delen skyddas icke på något sätt av den nuvarande lagstiftningen. Här förefinnes alltså en brist, som på ett eller annat sätt bör avhjälpas.

Herr Lindqvist i Halmstad har ju berört denna fråga så pass ingående, att jag icke skall ingå vidare på densamma, men jag kan icke underlåta att yttra några ord, icke så mycket i anledning av utskottets egen motivering utan mera på grund av vissa punkter i den utredning, varpå utskottsmajoriteten stöder sitt avslagsyrkande, nämligen den utredning, som förebragts av socialstyrelsen i detta ärende.

Socialstyrelsen uttalar vissa betänkligheter mot en utsträckt lagstiftning på detta område, och jag kan gärna erkänna, att i vissa fall kunna dessa uttalade farhågor för ett missbruk från arbetsgivarnas sida mot en utsträckning av denna lagstiftning vara berättigad. Men å andra sidan får det väl ändå förutsättas, att om en förbättrad lagstiftning kommer till stånd på detta område, så få naturligtvis myndigheterna se till, att lagen så noggrant som möjligt efterföljes av de olika parter, som beröras av densamma, så att missbruken bli undantag och icke regel.

Socialstyrelsen yttrar emellertid vidare i sitt utlåtande följande: »Om sålunda betänkligheter av olika slag kunna resas mot en lagstiftning i ämnet, vill det synas styrelsen, som om det ifrågavarande syftet i avsevärd mån skulle kunna tillgodoses genom åtgärder från de anställdas egen sida. Vid uppgörandet av kollektivavtal torde nämligen deras organisationer i många fall ha tillfälle att få till stånd bestämmelser, som i skälig mån tillförsäkra de anställda att efter värnpliktsövningen återfå deras anställningar.»

Här har enligt mitt förmenande socialstyrelsen och, jag förmodar även utskottsmajoriteten, förbiset en sak, som i detta fall är av stor betydelse, nämligen den s. k. § 23, som finnes intagen i de flesta kollektivavtalen. Genom denna paragraf tillförsäkras arbetsgivarna rätten att leda och fördela arbetet samt att fritt antaga och avskeda arbetare m. m. Jag vågar försäkra dem av utskottets ärade ledamöter, som stå för utskottets utlåtande, att det är just på grund av denna paragraf, som det saknas bestämmelser i kollektivavtalen i så stor utsträckning, som för närvarande är fallet, när det gäller de värnpliktigas rätt att återtagas i arbetet.

Det är icke heller troligt, att organisationerna skola lyckas åstadkomma någon ändring av dessa faktiska missförhållanden, så länge som § 23 kommer att ingå såsom en del av avtalen mellan arbetare och arbetsgivare. Jag har själv varit med vid olika tillfällen och förhandlat med arbetsgivare för att få dessa att återtaga arbetare, som varit ute och fullgjort sin värnplikt, men resultatet har i regel blivit negativt. Arbetsgivarna hänvisa helt enkelt till avtalets bestämmelser och förklara, att de icke ha någon skyldighet att återanställa arbetare, som på grund av värnpliktstjänstgöring varit borta från sitt arbete under en längre tid. Att vädja till arbetsgivarnas rättskänsla i detta hänseende tjänar inte mycket till och är i regel förspild möda. Det kan alltså utan vidare konstateras, att det förefinnes ett missförhållande på detta område, ett missförhållande, som på något sätt bör undanröjas. Herrarna kunna ju själva tänka sig sådana fall, där arbetare ha vunnit anställning vid vissa företag, när de ha varit i 14-årsåldern. De ha haft förhoppning om att för all framtid få vara kvar vid företaget. Men så har den tid kommit, då de måste ut för att fullgöra sin värnplikt, alltså plikten mot fosterlandet, och när denna plikt varit uppfylld har någon annan intagit deras plats på det civila verksamhetsfältet. Det händer ganska ofta att arbetsgivare av rena sparsamhetsskäl, t. o. m. i sådana fall, där sådan sparsamhet icke har varit av nöden för

*Ang.
förbud mot
värnpliktiga
skiljande från
arbete
eller tjänst.*

(Forts.)

Ang.
förbud mot
värnplikts
skiljande från
arbete
eller tjänst.
(Forts.)

företaget, ersatt dessa 20-åringar, som skola ut och fullgöra sin värnplikts-tjänstgöring, med 14- och 15-åringar. Jag vill också ha sagt, att detta icke är något uppkonstruerat fall, som jag har velat belysa, utan sådana fall ha förekommit och förekomma alltjämt inom vissa företag här i landet.

Tro icke herrarna att dessa unga män, som råkat ut för dylikt, få ganska underliga tankar om samhällets rätt och skyldighet? Socialstyrelsen framhåller vidare i sin utredning, som utskottet återgiver, bl. a.: »Jämväl må erinras att värnpliktens fullgörande ofta betecknar ett naturligt avsnitt i en ung mans levnadsbana, som i vissa fall utan olägenhet kan, ja, till och med bör förenas med ombyte av anställning.» Ja, visst utgöra dessa fall, som här påpekats, ett visst avsnitt i de unga männens levnadsbana, men detta avsnitt är sannerligen icke tillfredsställande för dem som råka ut för detsamma och den nya anställning, som socialstyrelsen här talar om, blir i stor utsträckning i bästa fall ett statligt nödhjälpsarbete.

Nu har herr Björkman i Norrköping gjort gällande att samtliga utskottsledamöter äro ense i den punkten att de värnpliktiga i så stor utsträckning som möjligt böra återanställas efter värnpliktens fullgörande. Ja, men jag undrar verkligen om utskottets ärade ledamöter, om de varit besjälade av denna uppfattning, då handlat i enlighet härmed, när de gått in för ett rent avstyrkande av den föreliggande motionen. Skulle man icke kunna tänka sig att om riksdagen går in för att helt avstyrka denna fråga, som har varit under utredning alltsedan år 1916, arbetsgivarna då komme att tolka detta som ett moraliskt erkännande från riksdagsmajoritetens sida i fråga om avskedandet av de unga män, som ha varit ute och fullgjort sin värnplikt? För min personliga del är jag övertygad om att, om utskottet verkligen hyser en önskan om att alla dessa unga män, som äro ute och fullgöra sin värnplikt, böra återtagas i arbetet efter värnpliktens fullgörande, utskottet då hade gått in, icke för ett bifall till motionen, men för en skrivelse till Kungl. Maj:t så att det givits tillfälle att taga denna fråga under förnyat noggrant övervägande.

Jag är, som jag redan framhållit, herr talman, övertygad om att det kommer att möta ganska stora svårigheter, när det gäller att åstadkomma en verklig lösning av denna fråga, men jag anser dock att den är av så stor betydelse för många unga män här i landet, att den är värd en utredning och en grundlig undersökning från Kungl. Maj:ts sida. Med denna syn på frågan ber jag att få yrka avslag å utskottets utlåtande och bifall till den av herr Lindqvist i Halmstad avgivna reservationen.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Det var på min föredragning som Kungl. Maj:t 1925 beslöt att avskriva den skrivelse från riksdagen, som berör den angelägenhet, vi här behandlat. Det är med anledning därav, som jag har begärt ordet, och jag vill understryka några av de synpunkter, som tala emot reservationen och motionen samt för utskottets hemställan.

Jag behöver väl knappast försäkra att när jag i denna sak 1925 intog den ståndpunkten, att man ingenting kunde göra, det icke berodde på bristande intresse för de värnpliktiga och deras förhållanden utan helt enkelt därpå, att jag kommit till den övertygelsen att fortsatta åtgärder i detta stycke kunde bli till nackdel för de värnpliktiga. När man 1914 gick att i lag inskriva de nuvarande bestämmelserna, så skedde detta i samband med en väsentlig utsträckning av de värnpliktigas övningstid, icke bara därigenom att man förlängde hela tjänstgöringen utan även så, att man förlade en del av de värnpliktigas tjänstgöring till mycket senare år genom införandet av landstorms- och reservtrupperövningar. Jag tror, att det är riktigt att säga, att den gällande lagstiftningen infördes väsentligen för att åvägabringa ett skydd för dessa

äldre värnpliktiga, som sedan de hade gift sig och nått en relativt hög ålder kunde kallas ut till reservtruppsövning eller landstormsövning. Det var för att förhindra att personer i den ställningen på grund av en ganska kortvarig värnpliktstjänstgöring skulle kunna försättas i arbetslöshetens olycka, som man införde denna lag. Den begränsning man gav lagen i fråga om dagantalet giver ju också alldeles tydligt vid handen, att man redan 1914 hade kommit till den uppfattningen att det icke var möjligt att låta en dylik lagstiftning även vara tillämplig i fall avseende en väsentligt utsträckt tid. Min övertygelse är också att ett försök i den riktningen antingen skulle bli utan verkan eller komma att verka till de värnpliktigas nackdel.

Jag utgår ifrån att en arbetsgivare, som anställt en person, som han finner vara en god arbetare, i allmänhet är angelägen om att återfå denna person i sitt arbete. Har han däremot en misshaglig person i sin tjänst kommer han förr eller senare att finna ett tillfälle att oavsett värnpliktstjänstgöringen skilja vederbörande från arbetet. Jag tror icke, att man genom lagstiftning kan ålägga en arbetsgivare att behålla en viss arbetare, men vi kunna däremot, om vi stifta en lag, som ålägger arbetsgivaren skyldighet att återtaga en värnpliktig efter hans tjänstgöring, föranleda därtill att en arbetsgivare passar på att avskeda den unge arbetaren så pass långt före värnpliktsskyldighetens inträde att avskedet icke kan få någon som helst karaktär av att stå i samband med värnpliktstjänstgöringen. Resultatet blir då icke att vi garantera den värnpliktige en arbetsanställning efter fullgjord värnpliktstjänstgöring, utan att vi göra honom arbetslös kanske redan något år, innan han skall in i värnpliktstjänstgöringen. Jag måste säga att ett sådant sätt att »hjälpa» en värnpliktig förefaller mig ganska underbart.

Men jag kan heller icke underlåta att här beröra själva rättvisesynpunkten. Jag förstår mycket väl det militära intresse, som på detta område vill främja en mycket sträng lagstiftning. För militärerna måste det alltid vara ett mycket stort intresse att undanröja varje anledning till missnöje med försvarsväsendet. Men jag kan icke riktigt gå med på den absoluta rättvisesynpunkt, som säger, att den som varit inne och fullgjort sin värnplikt skall under alla förhållanden ha företrädesrätt till anställning. Jag kan nämligen mycket väl tänka mig ett sådant fall, då en värnpliktsskyldig arbetare lämnat sin anställning och i hans ställe inträtt en man, som kanske gått arbetslös en längre tid, och som kanske har större försörjningsplikter än den värnpliktige. Jag har svårt att fatta den upphöjda rättvisan i att när den värnpliktige återkommer denne andre, som kanske bättre behöver anställningen, plötsligt skall skiljas från sin anställning och kastas tillbaka i den arbetslöshet, som han tidigare kanske under ganska lång tid fått pröva. Men även om jag alltså gör denna reservation i fråga om själva rättvisesynpunkten har jag dock ingenting i och för sig att invända mot den synpunkten, att när staten kräver av sina unge män, att de skola under en viss tid övas för landets försvar, staten också påtager sig vissa skyldigheter mot dem. Frågan är endast i vilken grad staten kan fullgöra dessa skyldigheter. Staten kan icke fullgöra någon av dessa skyldigheter genom en lagstiftning, sådan som den av reservanterna förordade. Jag vill påpeka att praktiskt taget var och en, som här uppträtt till förmån för reservationen, måst förklara sig ur stånd att visa, hur man skall kunna göra en sådan lagstiftning effektiv. Redan den omständigheten att arbetsgivaren kan långt i förväg göra sig fri från en värnpliktsskyldig arbetare säger oss ju, att vi praktiskt taget sakna möjlighet att göra en sådan här lag gällande och att sörja för att den blir tillämpad. Staten har ingen möjlighet att i ett fall som detta komma åt en arbetsgivare, som icke själv vill taga det besvär och den kostnad, som det skulle medföra för honom att i sin tjänst återtaga en arbetare, som har fullgjort sin värnplikt. Eftersom jag har den

Ang.
förbud mot
värnpliktigs
skiljande från
arbete
eller tjänst.
(Forts.)

Ang.
förbud mot
värnplikts
skiljande från
arbete
eller tjänst.
(Forts.)

uppfattningen att en lag, som icke kan tillämpas, är en skadlig lag, kan jag icke vara med om att förorda en sådan.

Jag känner icke till något fall, då den nuvarande lagen har varit bragt i tillämpning. Jag känner emellertid till ett fall, då en värnpliktig påkallat lagens tillämpning. Härom året blev i Hallsberg en extra arbetare, som var i värnpliktsåldern och anställd vid statens järnvägar, avskedad ur järnvägens tjänst någon månad, innan han skulle resa för att fullgöra sin värnplikt. Han gjorde hos Kungl. Maj:t framställning om tillämpning av den gällande lagen och hemställde att järnvägsstyrelsen skulle åläggas skyldighet att återanställa honom efter fullgjord repetitionsövning. Det gällde nämligen i detta fall en tid inom ramen för den i lagen angivna. Järnvägsstyrelsen svarade helt enkelt Kungl. Maj:t att denne arbetare skulle under alla omständigheter ha kommit att avskedas. Hans värnpliktstjänstgöring hade icke på något sätt inverkat på den åtgärd, som hade vidtagits mot honom. Kungl. Maj:t hade ingenting annat att göra, än att låta vid saken bero. Det kunde ej förebringas någon bevisning om att han avskedades på grund av sin värnpliktstjänstgöring.

Detta lilla exempel visar icke att en arbetsgivare kringgått lagen — jag vill ej uttala mig om huruvida i detta fall järnvägsstyrelsen hade rätt eller ej —, men det visar hur omöjligt det är att bringa en dylik lag till effektivitet och genom lagstiftning på detta område skydda de värnpliktiga. Man har därför i den kommunistiska motionen ansett sig böra gå ett steg längre och föreslå att riksdagen också skulle träda in för den principen, att om en värnpliktig icke kan vinna återanställning, staten skulle påtaga sig underhållsskyldighet för dessa sina medborgare till dess de åter kunna vinna anställning. Ingen inom utskottet har kunnat gå in för denna linje, och jag förmodar att vem som helst utom kommunisterna, för vilka detta förslag är ett agitationsnummer, måste säga sig, att det är en orimlighet, att staten skulle ikläda sig en sådan försörjningsskyldighet, vars konsekvenser vi icke kunna göra oss ett begrepp om.

Då jag alltså tror att ett försök att utsträcka den nuvarande lagen icke leder till ökat skydd för de värnpliktiga, men väl kan bli till nackdel för dem, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindqvist i Halmstad: Herr talman! Jag skall icke taga kammarens tid i anspråk någon lång tid, men jag nödgas, trots att tiden för middagsrast är inne, dock säga ett par ord.

Herr Hansson i Stockholm har här anført en motivering för de skäl, som talade för att han såsom föredragande departementschef föreslog att riksdagens skrivelse icke skulle föranleda till någon åtgärd. Såvitt jag kan förstå, voro de skäl, som han här anförde i huvudsak samma skäl, som socialstyrelsen anført. Herr Hansson ser svårigheterna större, än vad jag ser dem. Jag vill visst icke på något sätt göra gällande, att det har varit något bristande intresse från herr Hanssons sida, som föranlett honom att intaga den ståndpunkt, han här har gjort, men jag vågar fortfarande hysa den uppfattningen, att han här icke bedömer denna sak fullkomligt riktigt, utan att han, som sagt, ser svårigheterna större än vad de äro. Nog kan man väl säga att en lag, som icke kan tillämpas, icke heller bör stiftas, men herr Hansson har icke sökt göra gällande att 1914 års lag icke kan tillämpas och att en eventuell utsträckning av denna lag icke heller skulle kunna tillämpas. Det är tydligt, att den kan tillämpas, men att en sådan lag, liksom det stora flertalet andra lagar om också icke alla, kan överträdas på ett eller annat sätt.

Vidare sade herr Hansson att 1914 års lagstiftning var motiverad särskilt med hänsyn till de äldre personer, som då hade att fullgöra viss militär tjänst-

göringsskyldighet. Jag tror att herr Hansson här har fel, och att han, om han än en gång genomläser dåvarande justitieministerns anförande till statsrådsprotokoll, skall finna, att lagstiftningen i fråga, såsom av uttalandet framgår, tvärtom måste anses ha varit motiverad med hänsyn till samtliga värnpliktiga, och vidare, att även justitieministern fann det oriktigt, att staten skall tvinga unga män ut i värnpliktstjänstgöring, men sedan icke sörja för dem på bättre sätt än man hittills gjort.

Jag begärde ordet, innan herr Hansson yttrade sig och då i anledning av vad första lagutskottets ärade vice ordförande hade att säga. Härmed skulle jag vilja säga ett par ord. Herr Björkman meddelade, att han hade talat vid en stor industriidkare och att denne industriidkare hade sagt, att det, som det nu är, gick bra att taga de värnpliktsskyldiga arbetarna tillbaka efter slutad värnpliktstjänstgöring. Vidare meddelade herr Björkman, att det, när det gäller dem, som varit anställda på de större kontoren, icke heller förefunnos några svårigheter att bemästra, utan att dessa ha det så fördelaktigt, att de icke bara efter slutad värnpliktstjänstgöring få komma tillbaka till förut innehavd arbetsanställning utan även i många fall under den tid de äro ute och tjänstgöra få behålla en del av sin avlöning. Jag kan emellertid icke förstå hur herr Björkman efter dessa uttalanden kan finna, att det skulle vara så svårt att här göra en utsträckning av lagen.

Sedan anförde herr Björkman — det skall bli mycket intressant att höra, om han kommer att göra samma påstående vid ett annat tillfälle, när det gäller att befrämja den ståndpunkt, som herr Lindhagen har — att herr Lindhagen hade sagt att här möta stora svårigheter och att, som herr Björkman uttryckte det, när herr Lindhagen sagt, att det möter stora svårigheter, då kunna väl herrarna förstå, att det också föreligger stora svårigheter. Ja, alla erkänna vi ju, att det beträffande denna fråga föreligga stora svårigheter, men därför att herr Lindhagen sagt att svårigheterna äro så stora, att det icke går att lösa dem, skall man väl icke underlåta att bruka sitt eget sunda förnuft och icke låta herr Lindhagen tänka för sig, i detta fall lika litet, som man brukar låta honom tänka för sig i andra fall.

Herr Björkmans uttalande härvidlag ger mera stöd för den uppfattning, som herr Björkman var med om att giva uttryck åt i det första lagutskottets utlåtande, som vi hade här på kammarens bord tidigare och som sedermera blev återremitterat till utskottet. Här hade herr Björkman och de som stå på samma linje som han sagt, att det icke förelåg något behov av en sådan lagstiftning. Och detta står i god överensstämmelse med det uttalande herr Björkman gjorde, när det gällde storindustriernas anställda och de som äro anställda på de stora kontoren. Men sedan blevo väl herr Björkman och flera med honom övertygade om — efter vad de hört inom utskottet och kanske även av kammarkamrater — att det visat sig föreligga ett verkligt behov. Då kunde icke herrarna längre stå kvar vid den ståndpunkt de förut intagit utan måste gå ifrån densamma.

Jag kan sålunda icke finna, herr talman, att även om en regering på herr Per Albin Hanssons föredragning ansett, att inga åtgärder borde vidtagas med anledning av riksdagens skrivelse i det fallet, det därför skulle vara givet, att detta vore fullkomligt rätt. Det kan vara ännu rättare att hysa den uppfattning, som riksdagen vid tidigare tillfällen uttalat, att här kan det göras någonting och här måste göras någonting. Jag nödgas därför vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande ävensom handlägg-

Ang.
förbud mot
värnpliktigs
skiljande från
arbete
eller tjänst.
(Forts.)

ningen av övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsätta.

§ 11.

Interpellation. Ordet lämnades härefter på begäran till herr **Spångberg**, som anförde: Herr talman! Arrendatorer och småbrukare tillhöra de grupper inom arbetarklassen som, dåligt organiserade som de ofta varit, stått rättslösa inför ett hänsynslöst bolagsvälde. Allt sedan 1600-talet har det pågått en med olika metoder omväxlande förföljelse mot dessa grupper. Först börjades en utrotning av åboarna och den gamla självägande bondeklassen. Det låg då i bolagens intresse att komma över såväl naturrikedomarna som arbetskraften. I stor utsträckning utrotades självägarna, som förvandlades till ett egendomslost arrendators- och arbetarproletariat.

Då denna utrotning i stor utsträckning fullbordats, har sedan några år en ny metod tillämpats, i det bolagen påbörjat en omfattande *försäljning* av arrendegårdar.

Den närmaste anledningen till försäljningen ligger däri, att bolagen med bibehållande av naturrikedomarna, vattenfallen, skogarna etc., icke längre ha samma behov av arrendegårdarna som förr och att i den mån de vid något tillfälle skulle behöva arbetskraft, denna lika lätt skulle kunna erhållas hos den av skulder nedtryckta s. k. egendomsägaren som hos arrendatorerna.

Under innevarande år ha på vissa håll bolagen kraftigt forcerat sina försäljningar av arrendegårdar. Därvid har en stor del arrendatorer, som ej kunnat köpa på grund av ekonomiska förhållanden eller i vetskap om det förtvivlade läge de, berövade arbetstillfällena och med ofullständigt jordbruk såsom skuldsatta egendomsägare, skulle komma uti, drivits bort från den torva de i många fall under generationer från far till son med svett och möda odlat upp och brukat. Samtidigt med försäljningarna har såväl å de till försäljning utbudna som övriga arrendegårdar arrendeavgiften höjts samtidigt som arrendatorn ålagts att utan någon som helst ersättning utföra vissa arbeten såsom kördagsverken, reparationer, underhåll av bolagets enskilda vägar etc. Genom hot om försäljning ha bolagen, även då det gällt kontrakt för längre tid, genomdrivit försämringar för arrendatorerna.

På de arrendegårdar, som bolaget inom närmaste tiden planerat försäljning av, sitter nu arrendatorerna antingen utan kontrakt eller med 1-åriga sådana. Meningen är att dessa arrendatorer skola tvingas antingen att köpa och därmed försättas i det ekonomiskt ohållbara läge, som ovan framhållits, eller också vräkas, då bolaget eventuellt fått annan köpare. Denna ovisshet har framskapat att förtvivlat läge hos dessa jordbrukare, som när som helst se sig berövade sina tillgångar, hem och arbetsmöjligheter, för att med sina ibland rätt så barnrika familjer bli vräkt ut på vägen eller hamna på kommunens fattighus. På de flesta av de till försäljning utbudna arrendeställena äro bostads- och uthusbyggnader så förfallna, att de antingen måste helt ombyggas eller grundligt repareras. Till belysning av bolagens tillvägagångssätt anföras här några exempel.

Under Billerudsbolaget hade en nu 80-årig arrendator, som på sin tid övertagit arendegården efter sina föräldrar, vilken arrendegård under senare åren huvudsakligen brukades av hans son, erhållit erbjudande om köp. Då han infann sig på kontoret överenskoms, att han först skulle få tillfälla att rådfråga sin son innan köpet avgjordes. Då han följande dag återkom för att verkställa köpet meddelades han att gården redan sålts.

Under Uddeholmsbolaget hade en över 60-årig änka, vars son brukade arrendegården, fått ultimatum att antingen köpa eller flytta. Då hon besökte

bolagets jägmästare för att, då de ej kunde köpa, försöka få möjlighet till förnyat arrende, blev hon, då hon framhöll den förtvivlade ställningen hon skulle komma i, hänfullt hänvisad till fattigvården. Denna präktiga jordbrukarfamilj såg då ingen annan utväg än att utlysa auktion, på vilken de för ett belopp av sammanlagt c:a 900 kronor såg sina tillgångar och arbetsmöjligheter såsom 1 häst, 3 präktiga kor, redskap etc. gå under klubban. Detta ställe hade brukats av samma släkt i flera generationer.

I Prästbol utbjuder Uddeholmsbolaget samtliga arrendegårdar till salu. Prisen i förhållande till utkomstmöjligheter, byggnadernas beskaffenhet etc. äro oantagbara. Samtliga arrendatorer sitta här med 1-åriga kontrakt och stå inför hotet att, då de icke kunna köpa, när som helst bli utkastade på vägen.

Då undertecknad föregående år genom en interpellation riktade Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på Uddeholmsbolagets jordförsäljningspolitik uttalade dåvarande statsministern i interpellationssvaret »att regeringen kommer även i fortsättningen att ägna frågan uppmärksamhet samt är besjälad av en önskan, att frilösningen av arrendegårdar kommer att fortgå på så sätt, att ett för båda parter och därmed för det hela gagnande resultat må erhållas». Förutom detta uttalande kan erinras om, att i den interpellationsdebatt som följde framhöll talare från skilda partier nödvändigheten av att försäljningarna ej finge bedrivas på sådant sätt, som då skedde från bolagens sida, emedan man härigenom framskapade fullständigt ohållbara jordbruksförhållanden.

Trots de löften som givits arrendatorerna om förbättring har läget för dessa förvärrats. Då det fortfarande måste ligga ett stort intresse uti att söka förhindra att idoga jordbrukare, på sätt som här anförts, fullständigt rättslöst trampas ner och berövas sina hem och arbetsmöjligheter, har jag velat begagna möjligheten att framföra arrendatorernas bekymmersamma läge och deras berättigade krav på att ej drivas bort från de torvor, på vilka de med strävsamt arbete dock funnit en utväg för att skaffa sig ett nödtorftigt livsuppehälle.

Med anledning av vad här anförts anhåller jag att till statsministern få framställa följande interpellation:

Anser regeringen att försäljningspolitiken av arrendegårdar bör bedrivas så, att de gamla brukarna drivas bort och därvid ställas utan hem och utkomstmöjligheter?

Om så icke är fallet önskar eller ämnar regeringen vidtaga några åtgärder till förhindrande av att arrendatorer mot sin vilja tvingas bort från de gårdar de bruka, och vilka åtgärder ämnar regeringen i så fall vidtaga?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 12.

Avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 229, angående beredande av stöd åt insättare i vissa sparbanker m. m., nämligen:

- nr 450 av herr *Bengtsson* i Kullen;
- nr 451 av herr *Johansson* i Edsbyn;
- nr 452 av herr *Nilsson* i Hörby m. fl.;
- nr 453 av herr *Lundquist* i Rotebro; och
- nr 454 av herr *Anderson* i Linköping m. fl.

Nämnda motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.9 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 24 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

*Ang.
förbud mot
värnpliktigs
skiljande från
arbete
eller tjänst.*

Till fortsatt handläggning anmäldes första lagutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av återremiss av utskottets utlåtande nr 13 i anledning av väckt motion angående stadgande av förbud i visst fall mot värnpliktigas skiljande från vid inkallelse till tjänstgöring innehaft arbete eller tjänst m. m.; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr **Andersson** i Stockholm, som anförde: Herr förste vice talman! Jag begärde ordet i denna debatt närmast med anledning av några uttalanden, som gjordes av herr Björkman, och så ett par uttalanden, som gjordes av herr Hansson i Stockholm.

Det har då, vill jag säga, innan jag går in på dessa saker, yttrats, att man skulle i de kollektiva avtalen införa bestämmelser, som skulle reglera de förhållanden, varom här är fråga, vilka alltså skulle garantera den man, som varit ute i värnpliktstjänstgöring, återinträde i den ställning han hade före inryckningen. Om det skulle låta sig göra att på det ena eller andra området i de kollektiva avtalen införa en sådan bestämmelse, så må det ändå vara klart, att dessa bestämmelser i de kollektiva avtalen skulle möjligtvis reglera förhållandet på de områden, där sådana bestämmelser infördes, men det blir ej några bestämmelser, som komma att skapa ordning och rättvisa för de värnpliktiga i allmänhet. Om man sålunda skulle inom den mekaniska industrien i kollektivavtalet åstadkomma en bestämmelse genom fackorganisationens medverkan, som reglerade förhållandet, men t. ex. icke sådan bestämmelse inom skoindustrien eller livsmedelsindustrien, är det givet, att man åstadkommer, att de värnpliktiga, som vore sysselsatta inom de senare industrierna, icke skulle bli behandlade på samma sätt som de värnpliktiga, vilka vore sysselsatta inom förstnämnda industri. Att man från statens sida skulle bygga på en sådan ordning och med hänvisning till, att det är möjligt, avböja införandet i lag av föreskrifter av detta slag, förefaller mig ohållbart och onaturligt. Därtill kommer, att införandet i de kollektiva avtalen av sådana bestämmelser blir beroende av den makt, som vederbörande fackorganisation kan utveckla, då avtalen skola göras upp. De värnpliktigas möjlighet att återvinna sin anställning skulle alltså bli beroende av den makt, som fackorganisationen kunde utveckla vid avtalets uppgörande. Det förefaller att vara en anordning, som staten knappast, med den utgångspunkt utskottet har för sitt resonemang, borde bygga på. Det skapas sålunda, om man skulle reglera förhållandet på det sättet, icke likhet i förhållandena för de värnpliktiga.

Herr Björkman sade, att man med införandet av nu gällande bestämmelser och genom de artiklar, som i tidningspressen ibland förekomma, genomfört ett

rättsbegrepp, som skulle medföra, att man i mycket större utsträckning än förr återtog de värnpliktiga i tjänst. Jag är ej i tillfälle att bestrida eller bestyrka det påståendet, att vad därvid förekommit medfört sådana verkningar, men jag har sådana exempel, att staten, t. o. m. på det militära området, avskedat arbetare, sedan de fullgjort sin värnpliktstjänstgöring. De ha varit anställda inom ett speciellt arbete och ha vägrats återanställning. Jag kan ge ett exempel på ett sådant fall från de militära förvaltningarna i Boden för ett par år sedan. En man, som var sysselsatt i ett speciellt arbete och kom ut för att fullgöra sin värnplikt, fick ej anställningen åter. Med den brist på arbete, som råder i Norrbotten, fanns för honom ej möjlighet att få anställningen tillbaka eller överhuvud någon anställning, utan när han gått däruppe några månader utan sysselsättning, lyckades han av sin gamla far få låna några hundra kronor och for till Amerika. Det var den verkan, som detta medförde för honom, och det var så mycket mera upprörande, som det var från en militär institution, som sådant handlingssätt skedde. På det hållet borde man verkligen ha mer omtanke, när det gäller den fråga, som nu är under behandling. Jag tror alltså ej, att man har anledning åtminstone att överskatta den rättskänsla och det allmänna medvetande, som skulle finnas för återtagande av värnpliktiga i tjänst.

Herr Hansson tillkännagav i sitt anförande här, att på hans föredragning avskrivits det riksdagsbeslut, som år 1916 fattats om utredning i frågan. Jag är ej i tillfälle att bedöma alla de skäl, som kunnat föreligga för dåvarande försvarsministern för det beslut han då fattade i frågan år 1925, varigenom 1916 års riksdagsbeslut avskrevs. Men var det ej andra skäl än de, som anförts i dag i debatten från herr Hanssons sida, förefaller det en smula egendomligt, att man haft anledning att avskriva denna önskan, som uttryckts från riksdagens sida, om en tryggare ställning för de värnpliktiga arbetarna än enligt förut gällande föreskrifter.

Herr Hansson framhöll, att bestämmelsen enligt hans mening vore tillkommen för att skydda de äldre, som då inkallades till värnpliktstjänstgöring, vilka man kunde antaga vara familjeförsörjare. Jag känner ej, om detta varit avsikten med de föreskrifter, som då infördes och som gälla även med nuvarande försvarsorganisation. Men jag håller före, att nog har det funnits en del av dem, som deltog i riksdagens beslut 1916, vilka menade, att dessa bestämmelser skulle medföra tryggnad av de värnpliktigas anställning även i övrigt.

Herr Hansson framhöll, att om en arbetsgivare har en misshaglig arbetare, så avskedar han denne från anställningen, oavsett några lagföreskrifter. Ja, det är möjligt och troligt, att så sker. Men det lär vara en fråga, som ej har med detta problem att göra, ty här är fråga om, att de värnpliktiga, som ha anställning, när de börja sin värnpliktstjänstgöring, få återinträda, när värnplikten upphör. Är det så, att en arbetsköpare har en misshaglig arbetare, lär han göra sig av med denne av det skälet, att han är misshaglig, men ej bör värnpliktstjänstgöringen vara orsak till avskedandet.

I fråga om rättsbegreppet i detta sammanhang framhöll herr Hansson, att man kunde t. o. m. ha den uppfattningen, att det ej skulle vara orätt, att en arbetslös familjeförsörjare finge rycka in i den anställning en arbetare lämnar, när han skall fullgöra sin värnplikt. För det första har jag det bestämda intrycket, att det i allmänhet ej är så, att det är arbetslösa familjeförsörjare, som få fylla de platser, som bli lediga under fullgörandet av värnpliktstjänstgöring. Det förhåller sig i stället så, att man kallar in ynglingar i femton eller sextonårsåldern mest därför, att man kan bjuda dem lägre avlönning än dem, som nått värnpliktsåldern och lämna sin anställning för att fullgöra värnpliktstjänstgöring. Men om man skall antaga, att man hyser

Ang.
förbud mot
värnpliktiga
skiljande från
arbete
eller tjänst.
(Forts.)

*Ang.
förbud mot
värnpliktigs
skiljande från
arbete
eller tjänst.
(Forts.)*

den uppfattningen, att de arbetslösa familjeförsörjarna skola rycka in på deras platser, som befinna sig i värnpliktstjänstgöring, och anser, att en sådan cirkulation skall förekomma, vet jag ej, om det skall ske i detta sammanhang, och om man, från herr Hanssons utgångspunkt, skall utlämna åt arbetsköparna att reglera det förhållandet. Det förefaller, att man, om det begreppet vore förhärskande inom fackorganisationerna, att arbetslösa familjeförsörjare finge företräde till dessa lediga platser, skulle ordna den saken på annat sätt och ej bara ordna den så, att man säger, att när en arbetare rycker in till värnpliktstjänstgöring, skall han ersättas med en arbetslös familjeförsörjare.

Och ej kan det vara så, att man från riksdagens sida skulle uraktlåta att skapa trygghet för de värnpliktiga, därför att man anser, att en sådan cirkulation skulle kunna förekomma. Enligt min mening kan man ej på dessa skäl vägra att vara med om att införa bestämmelser till tryggande av de värnpliktigas ställning.

Beträffande den andra delen av det yrkande, som framställts av herr Öhman å den kommunistiska gruppens vägnar, d. v. s. yrkandet, att staten skall träda hjälpende emellan och garantera de värnpliktiga ett visst stöd, om de ej kunna återtagas, framhöll herr Hansson, att det vore orimligt att tänka sig, att staten skulle träda in för en sådan garanti för de värnpliktiga. Det förhåller sig så med nuvarande värnpliktslag, att man är beredd att garantera de värnpliktiga, som äro familjeförsörjare, understöd till deras familjer under det de fullgöra sin värnplikt. Om man är beredd att lämna denna garanti till de värnpliktigas familjer under den tid deras försörjare fullgöra sin värnplikt, så är det ett stöd från statens sida, som lämnas därför, att dessa människor skola få någon försörjning under den tid familjeförsörjaren är urståndsatt att genom eget arbete skaffa inkomster till familjens uppehälle. Jag skulle tro, att det är den utgångspunkt man haft, när man bestämt detta familjebidrag.

Men då den värnpliktige på grund av värnpliktstjänstgöringen förlorar sin anställning och därmed saknar uppehälle, är det icke då lika naturligt, att samhället, som krävt denna tjänstgöring, som gjort, att han förlorat anställningen, skall bereda honom en viss garanterad inkomst, till dess han kan få en anställning, på vilken han kan försörja sig? Det är ej något annat, som från vår sida krävts i detta sammanhang. Det är rimligt, om man ser det från den utgångspunkt, varifrån man sett frågan om detta familjeunderstöd överhuvud taget. Då herr Hansson säger, att det är orimligt, att staten skulle träda in med en sådan garanti, förefaller det mig svärbegripligt, om herr Hansson gör det gällande att han företräder arbetarna. Herr Hansson sade i slutet av sitt anförande, att för kommunisterna är detta icke annat än ett agitationsnummer. Ett bestridande av herr Hanssons påstående har ju givetvis icke så särdeles stor betydelse. Han har sin uppfattning klar, och de, som dela hans åskådning, lära icke taga någon notis om ett bestridande heller, men jag tillåter mig i alla fall påstå, att det icke är fråga om något agitationsnummer, utan det är endast fråga om att samhället skall taga ansvaret för dem, som samhället kräver värnpliktstjänstgöring av och som i anledning därav förlora sin anställning. Det är endast det, som ligger bakom det yrkande, som från vår sida framställts. När herr Hansson i detta sammanhang kommer och talar om agitation, skulle det givetvis från vår sida kunna sägas, att herr Hanssons uttalande, för den händelse det icke är agitation, skulle förestavas av omtanke om arbetsköparen, som herr Hansson säger icke skulle ha möjlighet att fullgöra de föreskrifter, som i lagen stadgas. Om det icke är omtanke om arbetsköparna, vad är det då, som ligger bakom herr Hanssons utläggning i denna fråga.

Från vår sida har man föreslagit riksdagen, att man skulle säga ifrån, att de värnpliktiga skulle beredas rätt att återfå sina anställningar, då de rycka ut från värnpliktstjänstgöringen och att de skulle, om de icke återfå sina anställningar, beredas sådana garantier från statens sida, att de icke lämnas utan möjlighet till att bidraga till sin och i flera fall sina familjers försörjning. Om man gör gällande, att genomförandet av sådana föreskrifter skulle komma att medföra icke fördelar för de värnpliktiga utan motsatsen, så är det, såsom det förut påpekats, ett antagande, att man på arbetsköparnas sida icke skulle vara beredd att följa gällande lag utan vara beredd att sabotera de föreskrifter, riksdagen fastställt. Jag skall icke uttala mig i frågan om sådana tendenser yppat sig från arbetsköparelägret i landet. Det är så bekant, om det förekommer eller icke, att jag icke behöver uppehålla mig vid den saken, men när herr Björkman säger, att om icke sådana bestämmelser finnas, så har man att räkna med — och det gavs exempel på det av herr Björkman — att den omtanke om de unga arbetarna som nu finnes leder till att de få behålla sina anställningar till värnpliktstjänstgöringens början. Man räknar således med att de icke skola ställas utan möjlighet att försörja sig. Men om en arbetsgivare hyser en sådan omtanke om sina arbetare och på grund av denna omtanke vidtager sådana åtgärder, finnes det någon anledning antaga, att den omtanken skulle försvinna om riksdagen skulle säga sin mening till sådana arbetsgivare, som icke fullgöra sina förpliktelser på det sättet? Jag skulle tro, att om man har en sådan omtanke, skulle den taga sig ett egendomligt uttryck, om lagen skulle få de av herr Björkman befärade verkningarna. Jag tror, att det slaget av argument kommer att medföra skada för de värnpliktiga och att det är att konstruera upp verkningar av en sådan lag, som i själva verket icke komma att vara till finnandes. Samhället fordrar av varje arbetare, varje samhällsmedlem överhuvud taget, att han skall vara laglydig och framför allt icke göra sig skyldig till lagbrott. Den omständigheten, att det finnes en lag här i landet, som föreskriver, att den ena människan icke får tillägna sig den andras ägodelar, den medför väl icke sådana verkningar, att några samhällsmedlemmar endast på grund av att den lagen finnes skulle betrakta det såsom förenligt med sina intressen och sina rättigheter att vidtaga åtgärder, som innebära ett brytande mot den. Jag skulle tro, att det anses vara varje samhällsmedborgares plikt att följa de lagar, som utfärdats i denna liksom i varje annan fråga. Uttrycker riksdagen såsom sin åsikt, att en arbetsgivare, som har en värnpliktig i sin tjänst, skall efter värnpliktsstjänstgöringens fullgörande återtaga denne arbetare i tjänsten, så vill jag säga, att man har icke anledning antaga, att man för att denna lag tillkommit har att räkna med att de värnpliktiga skulle bli sämre behandlade än hittills. Om lagen icke skulle följas av de privata arbetsköparna, har man dock anledning antaga, att de statsmyndigheter, som här representera staten, såsom arbetsgivare skulle följa en av riksdagen fastställd lag. Om den kommer till stånd och med enbart den verkan hade vi kommit ett steg framåt. Och det är anledning antaga, att utom statens egna organ det skulle finnas åtminstone några andra laglydiga arbetsgivare i landet.

Med dessa utgångspunkter ber jag, herr förste vice talman, att få yrka bifall till det av herr Öhman under överläggningen framställda yrkandet.

Vidare yttrade

Herr Björkman: Den debatt, som i lugnets tecken förts i kammaren, har icke kunnat annat än gagna det för oss alla gemensamma syftet att söka bereda de värnpliktiga så litet olägenheter som möjligt därav, att de under viss tid rye-

Ang.
förbud mot
värnpliktiga
skiljande från
arbete
eller tjänst.
(Forts.)

Ang.
förbud mot
värnplikts
skiljande från
arbete
eller tjänst.
(Forts.)

kas från sitt arbete. Jag har nu begärt ordet i anledning därav, att från ett par talare konklusioner dragits av vad jag sagt, som icke äro riktiga. Jag försökte i mitt första anförande påpeka, att det fanns olika grupper av arbetsgivare, som ha olika möjlighet att giva de värnpliktiga anställning efter sedan värnplikts-tiden gått till ända. Och då talade jag om, herr Lindqvist, att det kunde vara en stor industriidkare, som kunde taga emot dem, som varit ute och fullgjort sin värnpliktstjänstgöring, därför att han haft möjlighet att hålla uppe platserna. Men jag påpekade också, att det finnes andra grupper, jag nämnde exempelvis hantverkare och handelsmän och jag kan tillägga jordbrukare, som ha svårighet därtill, och därför att dessa ha svårighet är det, som det kan finnas ekonomisk frestelse att icke göra vad de helst skulle vilja, nämligen fortfarande bereda dem tjänsteanställning. Det är där, som det kan vara en stor skillnad, och det är där, som svårigheter kunna uppkomma för den unge mannen, då han icke kan visa, att han fullgjort sin värnplikt. Och det är där, som de arbetsgivare, som ha det ekonomiskt kärtvt, skulle kunna lockas att utfärda annonser efter exercisfri yngling o. dyl.

Jag vill också säga den siste talaren, att när jag nämnde här att i och med 1914 års lag ha vi fått in en stor princip, att var och en skall göra sitt bästa för de värnpliktiga, så har jag icke därmed sagt, att icke på grund av ekonomiska förhållanden ett eller annat fall kan framdragas, då det visar sig svårigheter att hjälpa den värnpliktige till rätta. Nu kom den ärade talaren med ett exempel. Jag å min sida kan visa på ett annat exempel. En man kom till mig och talade om en sin angelägenhet och nämnde därvid om de svårigheter, som uppstått för hans son att efter exercisen få igen sin tjänst men att genom arbetsgivarens tillmötesgående han genom att fadern under sonens värnplikt kunde gå in i hans ställe fick ha den kvar. Men det är ej alltid saken kan ordnas, och vi måste även härvidlag böja oss under de ekonomiska lagarna. Det stora vi vilja, det är emellertid att få den principen fastslagen, att vi icke skola försvåra möjligheterna för de värnpliktiga. Utskottet har velat hjälpa dem, men de kunna stjälpas, om lagändringen tages. Jag ber att fortfarande få yrka bifall till lagutskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) bifall till det av herr Öhman under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Lindqvist i Halmstad begärde emellertid votering, varför herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 2:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 2.

Föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, med anledning av väckt motion angående ersättning för skadegörelse genom älg; och yttrade därvid

*Ang.
ersättning för
skadegörelse
genom älg.*

Herr **Andersson** i Dunker: Herr talman! Vid 1925 års riksdag väckte herrar Olsson i Ramsta och Andersson i Grimbo m. fl. motioner, vari föreslogs utredning om åtgärder mot älgarnas skadegörelse å ungskog samt om ersättning för älgarnas skadegörelse å växande gröda. Med anledning av dessa motioner beslöt riksdagen på jordbruksutskottets hemställan, att till Konungen avlåta en skrivelse, vari anhölls, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande skadegörelse av älg samt vidtaga de åtgärder, vartill denna utredning kunde giva anledning.

Det är nu fem år sedan denna skrivelse avläts, men något resultat av skrivelsen eller några åtgärder från Kungl. Maj:ts sida i motionernas syfte har icke avhört. Då förhållandena beträffande älgarnas skadegörelse under tiden sedan 1925 icke blivit bättre utan snarare värre på grund av älgstammens till synes kraftiga ökning, ansåg jag, att det ej var ur vägen att i en motion vid denna riksdag åter föra frågan på tal.

Jag har i den motionen bland annat lämnat en redogörelse för en värdering av de skador, som älgarna bara under ett enda år åstadkommit på växande gröda inom ett visst begränsat område i en socken i Sörmland. Av denna redogörelse framgår det, att för 35 stycken arrendatorer och torpare under ett större gods hade älgarna under 1928 åstadkommit skador å grödan värderade till 5,536 kronor, varierande med belopp mellan 7 och 1,314 kronor för de olika brukarna.

Det torde bara genom dessa siffror vara klart, att det är betydande värden. som årligen gå till spillo i hela landet genom älgarnas skadegörelse. Dessa skador bli för många jordbrukare mycket kännbara, helst som de flesta icke ha möjlighet att genom jakt få ersättning för skadan.

Motionen i år blev hänvisad till tredje tillfälliga utskottet, som inhämtat yttranden från domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen och vissa hushållningssällskap. Domänstyrelsen och lantbruksstyrelsen synas ställa sig i huvudsak välvilliga till tanken på beredande av ersättning i en eller annan form. Och Södermanlands läns hushållningssällskap förklarar, att det synes rimligt och rättvist, att ersättning för dylik skadegörelse utgår. Jag kan dessutom meddela, att Södermanlands småbrukarförening i en skrivelse till hushållningssällskapet en-träget vädjat till hushållningssällskapet att medverka till att åtgärder i här avsedd riktning med det snaraste komma till stånd.

I sitt utlåtande över motionen säger utskottet bland annat, att det hyser den uppfattningen, att statsmedel icke böra användas för ersättning av skadegörelse genom älg. Jag skall icke ge mig in på att söka gendriva denna utskottets uppfattning, men jag vill säga som min mening, att då staten genom lagar och förordningar förhindrar älgjakten, torde staten knappast helt kunna undandraga sig att deltaga i gottgörelse för de skador, som älgarna åstadkomma.

Till sist säger utskottet, sedan en redogörelse lämnats för frågans behandling 1925: »Därefter har frågan varit föremål för utredning inom jordbruksdepartementet och är ännu icke av Kungl. Maj:t avgjord. Under sådana förhållanden, då utredning pågår om det i motionen framförda yrkandet, synes det utskottet, som om någon ny skrivelse i ärendet ej vore påkallad.»

Jag skall, herr talman, inte nu framställa något annat yrkande, men jag har med detta velat fästa herr statsrådets och chefens för jordbruksdepartementet uppmärksamhet på saken, och då enligt utskottet frågan varit föremål för utredning, synes det endast vara på Kungl. Maj:ts avgörande, som saken nu är beroende. Jag vill därför till sist uttala den förhoppningen och förväntan, att

Ang.
ersättning för
skadegörelse
genom ålg.
(Forts.)

Kungl. Maj:t till nästa riksdag framlägger det förslag, vartill utredningen i ärendet kunnat föranleda.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen, som under herr Anderssons i Dunker anförande inträtt och övertagit ledningen av förhandlingarna, framställt proposition på bifall till utskottets hemställan, fattade kammaren beslut i enlighet härmed.

§ 3.

Härefter föredrogos vart efter annat:

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion angående skärpning av kompetensvillkoren i avseende å vissa befattningar i riksräkenskapsverket; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 61, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Umeå stad; och

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga fastigheter i Göteborg m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 4.

Ang. vissa
folkskollärares
rättsliga
ställning.

Till behandling upptogs nu statsutskottets utlåtande, nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för beredande av en tryggare rättslig ställning åt biträdande lärare vid folkskolor och lärare vid mindre folkskolor jämte en i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen avläten, den 25 januari 1929 dagtecknad proposition, nr 30, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden samma dag, föreslagit riksdagen, att riksdagen måtte förklara sig intet hava att erinra mot att till beredande av en tryggare rättslig ställning åt biträdande lärare vid folkskolor och lärare vid mindre folkskolor föreskrifter av Kungl. Maj:t utfärdades i huvudsaklig enlighet med vad departementschefen enligt samma statsrådsprotokoll förordat.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *Rydén m. fl.* väckt motion, nr 218, däruti föreslagits, att riksdagen i sitt svar å Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte, samtidigt som den i övrigt skänkte sitt gillande åt Kungl. Maj:ts förslag, förklara, att den ansåge de ifrågasatta ändrade föreskrifterna böra innehålla bestämmelse därom, att, då genom en ifrågasatt omorganisation av skolväsendet biträdande lärare vid folkskola eller lärare vid mindre folkskola, som i sammanlagt minst två år inom skoldistriktet tjänstgjort såsom lärare vid småskola, biträdande lärare vid folkskola eller lärare vid mindre folkskola och därunder tjänstgjort med nit och skicklighet samt fört en hedrande vandel, skulle behöva entledigas utan möjlighet att, på sätt i propositionen föreslagits, erhålla annan anställning inom distriktet, frågan om omorganisationens genomförande skulle hänskjutas till skolöverstyrelsen, vilken, efter vederbörande domkapitels hörande, hade att avgöra, huruvida omorganisation kunde genomföras eller icke.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och ovanberörda motion, förklara sig intet hava att erinra mot att till beredande av en tryggare rättslig ställning åt biträdande lärare vid folkskolor och lärare vid mindre folkskolor föreskrifter av Kungl. Maj:t utfärdades i huvudsaklig enlighet med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 25 januari 1929 förordat, dock med iakttagande av de jämkningar och tillägg, som av utskottet angivits.

Ang. vissa
folkskollärares
rättsliga
ställning.
(Forts.)

Vid utlåtagandet voro fogade reservationer:

av herr *Dahl*, vilken ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å ovanberörda motion, förklara sig intet hava att erinra mot att till beredande av en tryggare rättslig ställning åt biträdande lärare vid folkskolor och lärare vid mindre folkskolor föreskrifter av Kungl. Maj:t utfärdas i huvudsaklig enlighet med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 25 januari 1929 förordat; och

av herr *Strindlund*.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Strindlund**: Herr talman! Jag har vid detta utlåtande fogat en reservation, och jag anser mig därför böra ange och motivera, varför jag icke kunnat biträda utskottets förslag i den föreliggande frågan. Frågan gäller ett förslag från Kungl. Maj:t att bereda en tryggare ställning åt biträdande lärare. Kungl. Maj:t har i detta fall föreslagit, att dessa lärare skulle ha viss förmånsrätt till erhållande av en del befattningar inom skoldistriktet.

Jag bör kanske först och främst erinra om att dessa lärare, som vi nu resonera om, äro sådana, som ha anställning tills vidare och då i regel med fyra månaders uppsägningstid.

Den ledande principen för Kungl. Maj:ts förslag är, att skolväsendets bästa måste gå i främsta rummet och att därför de åtgärder, som vidtagas för att giva omfördälda lärare en säkrare ställning, icke få inverka hämmande på önskvärda förbättringar i skolväsendets organisation. Jag anser, att detta är ett principiellt uttalande, som är fullt riktigt. Denna princip har emellertid utskottet i anledning av motion av herr Rydén i viss mån uppmjukat, vilken uppmjukning faktiskt bl. a. innebär, att skoldistriktet icke alltid skulle ha rätt att besluta om övergång från en sämre till en bättre skolför. Därest nämligen icke plats inom distriktet kan anvisas åt den biträdande läraren, som förut haft anställning, skall frågan om omorganisationen hänskjutas till prövning av någon myndighet, enligt vad utskottet i detta fall föreslår, av domkapitlet.

Jag anser för min del, att det icke går att tumma på det av Kungl. Maj:t gjorda principiella uttalandet. Icke heller tror jag, att det är nödvändigt. Om vi skola se litet praktiskt på denna fråga, kan man ju knappast föreställa sig, att ett skoldistrikt, som har en dugande lärare, skulle gå bröstganges tillväga mot denne, om det får vara i fred, då det gäller att ordna skolväsendet. Jag har för övrigt den uppfattningen, att en dugande lärare kanske mera än själva skolförmen är det avgörande för det resultat, som erhålles av undervisningen. Det är sålunda kanske icke så mycket av sakliga skäl, som motionärerna ha dragit fram denna sak, utan det är mera för att de ha velat tumma på den av Kungl. Maj:t angivna principen och i vissa fall låta lärarens intresse gå framför skolväsendets. Jag har för min del den uppfattningen, att då det är behövt att omorganisera ett distrikts skolväsen, få icke dessa biträdande lärare stå hindrande i vägen.

Ang. vissa
folkskollärares
rättsliga
ställning.
(Forts.)

Jag har också den uppfattningen, att man bör icke för en sådan saks skull återigen komma och rucka på kommunernas självbestämmanderätt. Jag tror, att i detta fall bör man slå vakt omkring denna lika väl som om det nyssnämnda principuttalandet.

Jag har dessutom ett skäl till, varför jag icke har velat vara med om denna uppmjukning i Kungl. Maj:ts förslag, nämligen att då de lärare, varom här är fråga, icke äro ordinarie, kan det tänkas och är icke alls uteslutet, att utskottets förslag kommer att medföra åtskilliga konsekvenser, exempelvis att extra personal skall stå hindrande i vägen, då det gäller omorganisation av något verk eller dylikt. Jag vill sålunda peka på att det icke alls är uteslutet, att, därest detta utskottsbetänkande bifalles, det kan komma att medföra icke önskvärda konsekvenser.

Jag skall icke upptaga tiden längre, men jag har velat motivera, varför jag icke kunnat vara med om utskottets förslag. Jag ber därför, herr talman, att i all korthet få yrka bifall till den av herr Dahl avgivna reservationen, som innebär detsamma som bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Med hänvisning till utskottets motivering ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Dahl avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till Härnösands stad av äganderätten till därvarande högre allmänna läroverks byggnader, blev utskottets i detta utlåtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Ang.
anordnande av
kurser
i esperanto.

Å föredragningslistan var vidare uppfört statsutskottets utlåtande, nr 66, i anledning av väckta motioner angående anslag till anordnande av kurser i esperanto.

I de lika lydande motionerna nr 82 inom första kammaren av herr *Wagnsson m. fl.* och nr 134 inom andra kammaren av herr *Eriksson* i Stockholm *m. fl.*, vilka motioner hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade föreslagits, att riksdagen för anordnande av kurser i esperanto i huvudsaklig överensstämmelse med en i motionerna skisserad plan måtte för budgetåret 1929/1930 anvisa ett anslag av 4,600 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av ovanberörda motioner, för anordnande av kurser i esperanto för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra anslag av 2,900 kronor att utgå enligt bestämmelser, som Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Lindblad*, *Widell*, *Bergqvist*, *Dahl*, *Lundell*, *Karl E. Andersson*, *Wiklund*, *Olsson* i Blädinge, *Strindlund* och *Jönsson* i Revinge, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att ovanberörda motioner icke måtte av riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Jönsson** i Revinge: Herr talman! Vid de föregående tillfällen, då esperantoanhängarna sökt engagera riksdagen för åtgärder till fromma för det så kallade hjälpspråket esperanto, har andra kammaren ställt sig kallt avvisande. Denna gång kunna de emellertid anteckna en ganska betydande framgång, i det att statsutskottets majoritet förordat ett direkt anslag för anordnandet av kurser i esperanto. Majoriteten har visserligen icke velat gå med på allt vad motionärerna begärde eller 4,600 kronor, men man har i alla fall förordat ett anslag på 2,900 kronor, vilket anslag skulle utgå ur statskassan för bestridande av vissa kostnader för kurser i esperanto.

Jag tycker för min del, att även med denna prutning är detta mycket dåligt använda pengar, ty i utskottet medgåvo även de, som ville vara med om att bevilja anslaget, att det i alla fall icke fanns några större utsikter för att esperanto någonsin skulle kunna bli ett världsspråk, som alla folk på jorden skulle lära sig, som de skulle konversera på, när de träffades, och som skulle användas på internationella kongresser o. s. v. Jag tror icke, att man rimligtvis kan utgå ifrån, att tyskar, fransmän, engelsmän eller de andra stora kulturfolken i någon större utsträckning skola lära sig esperanto. Under sådana förhållanden skulle det icke vara till något större gagn, även om vi här i Sverige ganska allmänt lärde oss esperanto, ty vi skulle ju uteslutande ha nytta av det endast när vi komma till utlandet. Även om dialekterna äro något olika i de olika landskapen här hemma, reda vi oss ju i alla fall ganska bra sinsemellan, så att vi icke fördenskull behöva något hjälpspråk. Det sades visserligen i statsutskottet av en talare, att om en skåning kom upp till Kalix, skulle han icke kunna reda sig, såvida han icke behärskade hjälpspråket, men jag tror verkligen icke, att han skulle reda sig med esperanto heller. Även det skälet tror jag alltså fullständigt förfaller.

Nu har det sagts, att esperantisterna ha en förening, som omfattar nära nog hela jordklotet. Esperantomänniskorna äro idealister, så att om någon svensk esperantist vill göra ett besök i utlandet, så skriver han till en esperantist därstädes, och så tjänstgör denne som ciceron för honom vid hans besök.

Jag är för min del övertygad om att därest man gjorde en undersökning om till exempel hur många engelsktalande i världen, som behärska esperanto, skulle man komma till en alldeles utomordentligt låg siffra. Om mänskligheten någonsin skall kunna enas om ett hjälpspråk, som alla lära sig och som kan användas vid internationella sammankomster och i det internationella umgänget, så icke blir det esperanto, utan det blir naturligtvis något av de stora kulturspråken, på vilka det finns en alldeles utomordentligt omfattande litteratur. Det är alltid en stor vinst för den, som lär sig ett av de stora språken, att för honom öppna sig fullkomligt nya kulturvidder. Han vinner därmed en fördel utöver vad han erhåller genom att lära sig esperanto. Man har här anfört, att esperanto skulle vara så lätt att lära, att det fördenskull borde föredragas framför exempelvis engelska. Jag är emellertid övertygad om att den, som underkastar sig det större besväret att lära sig engelska, vinner en så betydande fördel, att den större mödan mer än väl uppväges därav.

Under dessa förhållanden tycker jag icke, att ett litet folk som vårt, som redan har skolschemat så belastat med så mycken språkundervisning, skall ytterligare öka på med ett konstspråk. Det är ju alldeles tillräckligt, om vi kunna följa med och lära oss de verkliga språken, så att vi icke skola kasta ut pengar på att lära oss ett hjälpspråk. Jag har ingenting emot att esperantovännerna lära sig esperanto — det må de ju hålla på med — men jag kan icke finna, att det är något statsintresse, att man understödjer kurser i esperanto.

Ang.
anordnande av
kurser
i esperanto.
(Forts.)

Ang.
anordnande av
kurser
i esperanto.
(Forts.)

På grund härav skall jag, herr talman, be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av Lindblad m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! När jag hörde herr Jönsson i Revinge, erinrade jag mig en liten historia, som berättades mig av en av mina vänner. Det var för några år sedan en nordisk interparlamentarisk kongress i Köpenhamn. I densamma deltog även en dam från mellersta Sverige. Vid en bankett, som anordnades av de danska värdarna, blev denna dam placerad mellan två för henne dittills obekanta herrar. Den ene var en dansk, och hon hade all möjlig möda att förstå vad denne samtalade med henne om. På hennes andra sida satt en herre, som talade ett språk, som hon först trodde var danska, men hon fann snart, att så ej var fallet, och hon trodde då, att det var någon annan utlänning, som försökte tala svenska för att göra samtalet med henne så lätt som möjligt. Det var herr Jönsson i Revinge.

Kammarens ledamöter torde då förstå, att när herr Jönsson i Revinge är född i vårt land och där tillbringat hela sitt liv, en stor del av livet för övrigt i offentlig verksamhet, men ännu icke lärt sig så mycket av vårt språk, att en mellansvensk medborgare utan möda kan förstå honom, så kan han icke ha något som helst intresse för världsspråksfrågan. Jag vill emellertid med glädje konstatera, att herr Jönsson i Revinge har lärt något, sedan vi behandlade frågan i statsutskottet, nämligen att det problem, som kammaren nu behandlar, är en högst allvarlig och viktig fråga.

Jag har åtskilligt att framhålla i den föreliggande frågan, men jag föreställer mig, att kammarens ledamöter icke betrakta mig såsom någon särdeles stor auktoritet på detta område. Kammarens ledamöter veta ju, att jag är en ivrig anhängare av esperanto och icke endast en ivrig anhängare utan också en av dem, som vid livets olika skiften har behov utav att såväl i fråga om skriftlig som muntlig kommunikation använda mig av esperanto. Jag måste göra det närmast av den anledningen, att jag icke i min barndom levat på livets solsida och för den skull icke haft möjlighet att lära mig något annat utländskt språk. Jag har allenast haft mitt eget modersmål att komma fram med, och vi veta ju, att det icke räcker så långt, när man kommer ut i världen. Jag har emellertid funnit, att man med hjälp av esperanto kan reda sig och att man även kan göra studier, vilket annars skulle vara fullkomligt omöjligt.

Jag vill i detta sammanhang redan nu sticka in att jag använde hela årets påskferier för att studera fackliga och lönespörsmål på den europeiska kontinenten såväl i Tyskland som i den fransktalande zonen i Schweiz. I båda dessa länder lyckades jag med hjälp av esperanto få reda på vad jag önskade. Jag har sålunda praktiska och de mest påvisbara exempel på hur nyttigt och hur lämpligt esperanto i verkligheten är.

Jag sade nyss, att jag förutsätter, att kammaren icke vill lita till mig såsom en auktoritet i denna fråga, och jag skall för den skull åberopa en större auktoritet. Jag finner då icke någon bättre än Nationernas förbunds generalsekretariat, som har verkställt en utredning av frågan, antagen av församlingen år 1922. Denna utredning föreligger på svenska såväl som på en hel del andra språk. Där borta i min bänk har jag denna utredning på tyska, engelska och franska. Om herr Jönsson i Revinge önskar få någon av dessa, skall jag givetvis stå honom till tjänst därmed. Av den svenska upplagan har jag emellertid bara ett enda exemplar, och det behöver jag nu här själv.

Jag skall taga mig friheten läsa upp några brottstycken ur denna Nationernas förbunds generalsekretariats rapport. Det sägs där till en början:

»Följande anmärkningar torde intressera delegeradeförsamlingen. Det är tydligt att problemet om ett internationellt språk har en praktisk och en

språklig sida. Det räcker icke att bestämma vilket som är det bästa möjliga språket, såvida man nu kan finna ett allmängiltigt kriterium; man måste icke blott finna ett språk, som allmänt anses fylla vissa fordringar, man måste också få detta officiellt antaget och undervisat i skolorna. Här böra erfarenheten, det redan vunna anseendet, litteraturförrådet och lärarkrafterna tagas i betraktande. Man kan icke begära att regeringarna skola inlåta sig på ett rent teoretiskt äventyr.

Ur denna synpunkt är det tydligt, att vissa föreslagna språk, såsom engelskan och latinet, erbjuda stora fördelar, men olägenheterna vid desamma springa genast i ögonen. Franska språket, som är ett beundransvärt litterärt språk och som spelar en förstarangsroll vid de diplomatiska förbindelserna i Europa, kan också göra anspråk på allmänt erkännande. Dessa två diplomatspråk, franskan och engelskan, skola helt visst fortfarande spela en viktig roll vid förbindelserna mellan intellektuella kretsar. Å andra sidan ser spanskan, som är det officiella språket i sjutton stater i Europa och Amerika, sitt anseende växa för varje dag. Att vilja upprätta ett nationalspråks överhöghet över alla de andra vore att vidröra en alltför ömtålig fråga.

Latinet har åtminstone den fördelen, att det är ett neutralt språk ur politisk synpunkt, om än icke ur religiös, men detta språk är svårt att tillägna sig, varför det är föga tillgängligt för folkmassorna, och dess ordförråd har sedan länge upphört att motsvara det moderna livets krav. För att återge latinet dess forna ställning som praktiskt dugligt internationellt språk måste man godtyckligt utöka dess ordförråd och förenkla dess grammatik.»

Kammarens ledamöter torde observera att vad jag här läst upp är framhållet av en verkligt neutral institution, neutral i den meningen, att Nationernas förbunds generalsekretariat i denna fråga ju skall anses representera samtliga sina medlemmar, och Nationernas förbund räknar ju medlemmar ur praktiskt taget alla språkgrupper. Man slår alltså här fast, att man icke kan använda något av de nationella språken, engelska, franska eller spanska — tyskan var ju vid det tillfälle, då denna rapport avgavs, icke aktuellt, ehuru det är det i dag på grund av Tysklands anslutning till Nationernas förbund. Man förklarar sedermera också, att icke heller latinet kan tjäna till bas i förevarande avseende.

Generalsekretariatet fortsätter sedan längre fram med ett brottstycke, som jag också skall taga mig friheten anföra:

»Generalsekretariatet har fått i uppdrag att studera frågan i synnerhet ur praktisk synpunkt på grundvalen av fakta och särskilt undervisningen i esperanto i skolorna. Det förefaller sekretariatet, som om fördelen vore på det språks sida, som redan har ett stort antal anhängare och som bestått det prov, som ligger i användningen. Esperanto är helt säkert det konstgjorda språk, som i allra rikligaste mått talats på universella kongresser, under sammankomster av alla slag, på resor, i internationella byråer och t. o. m. på teatern. Detta ger åt detsamma en karaktär av levande språk, som saknas hos system, vilka blott och bart äro skriftspråk. Det har blivit möjligt att på detsamma ge uttryck åt känsla. Efter trettiofem år har språket börjat få en viss stil. Det finnes några författare och talare, som använda det med kraft och t. o. m. med elegans. Dess klangfullhet erinrar dessutom en smula om de sydlandska språken, tack vare betoningen på näst sista stavelsen och vokäländelserna.

Ur litteraturmaterialets synpunkt äger esperanto ett bibliotek på omkring 4,000 tryckta verk, översättningar eller original, tidskrifter och publikationer av alla slag, läroböcker och lexikon på nästan alla språk och en stab av kompetenta lärare i ett ganska stort antal länder.»

Detta är sålunda omdömet av en institution, som väl får betraktas såsom icke

Ang.
anordnande av
kurser
i esperanto.
(Forts.)

Ang.
anordnande av
kurser
i esperanto.
(Forts.)

partisk på detta område, och det kan väl förtjäna anföras i en debatt sådan som denna.

Härefter ger generalsekretariatet en redogörelse för undervisningen i offentliga skolor i ett flertal länder. I den förteckning över länder, som därvid förekommer, saknas emellertid bland annat Sverige. Jag vill säga, att jag icke riktigt förstår, varför vårt land saknas, därför att det är ju klart, att generalsekretariatet tillskrivit vårt lands regering likaväl som andra länders regeringar i detta syfte. Jag minns nu icke vilken svensk regering som vid det tillfället fungerade, men antingen har den icke haft några uppgifter att lämna eller också har den uraktlåtit att svara. För egen del måste jag emellertid säga, att det är nästan att utesluta sig själv ur den kulturella världen att icke återfinnas i den förteckning, som generalsekretariatet sålunda har uppgjort.

Generalsekretariatet slutar emellertid denna avdelning av sin berättelse med följande ord:

»Det kan emellertid fastslås som en absolut sanning, att esperanto är 8 eller 10 gånger lättare än varje annat främmande språk och att det är möjligt att lära sig tala detsamma utan att lämna sitt eget land. Detta är i och för sig ett mycket beaktansvärt faktum.»

Slutorden i generalsekretariatets rapport äro av följande lydelse:

»Språket är en stormakt, och Nationernas förbund har allt skäl i världen att med särskilt intresse följa utvecklingen av esperantorörelsen, vilken, om den skulle vinna större spridning, en dag kan leda till betydande resultat för världen i moraliskt avseende.»

Man finner sålunda, att denna fråga har av Nationernas förbunds generalsekretariat behandlats med all möjlig omsorg och behandlats också såsom en högst allvarlig och viktig fråga. Jag säger detta därför, att vid något tillfälle, när vi diskuterat denna fråga här i kammaren, har man funnit det vara lämpligt att diskutera den huvudsakligen under løjets synvinkel. Man finner här, hurusom på detta område betydligt mera upplysta män än vad åtskilliga av oss här kunna vara sett på denna fråga ur helt andra synpunkter.

Nu vill man emellertid framhålla, och det gjorde ju närmast reservanternas talesman här, att vi ha mycket liten glädje av att vi lära oss esperanto, om icke de stora nationernas representanter också göra det, därför att när vi tala med oss själva, så behöva vi icke hjälp av något hjälpspråk. Ja, herr Jönsson i Revinge hörde ju av den lilla historia, som jag började med, att det kan vara behövt kanske även för vissa medborgare i detta land att ha ett hjälpspråk till sitt förfogande. Han åberopade för övrigt själv, att någon i statsutskottet hade sagt, att när man kom upp till kalixdalen, kunde man också behöva ett hjälpspråk, därför att det idiom, som befolkningen där talar, är så pass olika, att han skulle ha svårt att förstå det. Sålunda är herr Jönssons i Revinge uppgift om att vi inom vårt eget land icke behöva ett hjälpspråk en sanning med mycket stor modifikation.

Emellertid förhåller det sig faktiskt på det sättet, att man ute i världen numera har mycket stort intresse för esperanto. Det är sant, att man icke kan räkna dess anhängare i miljontal, men överallt finns det dock praktiskt taget esperantister, och det är ju tillräckligt för att visa, att det är ett språk, som har anhängare överallt i världen. Det är också detta, som gör, att esperantisterna kunna draga den nytta av språket, som de åberopa, därför att man genom de befintliga organisationerna kan söka förbindelse nästan var som helst ute i världen.

Vi skola emellertid i detta sammanhang komma ihåg, att esperantorörelsen existerar ju på grund av enskilda krafter och enskildas intresse allenast. Det är uteslutande enskilda medel, som ha framskapat denna rörelse. Man har sålunda icke rätt att jämställa spridningen av esperanto såsom språk med något

annat språks. Låt oss bara tänka efter ett ögonblick. Skulle man i detta land under några tiotal år för esperantos spridning ha lagt ned så mycket pengar, som man har lagt ut på undervisning i tyska, engelska och franska, skulle nog resultatet ha blivit annorlunda. Det begär man emellertid ej. Vad som begäres i den här föreliggande motionen är ju endast, att man skall ge ett litet anslag för att på det sättet bidra till att utbilda lärare i esperanto. Det är sålunda denna stora frågas verkligt ringa innebörd, att man begär av statsmakterna ett litet anslag för att anordna sommarkurser för lärare, som sedan skulle stå till tjänst för att undervisa i språket.

*Ang.
anordnande av
kurser
i esperanto.
(Forts.)*

Jag kommer här till den anledning, som har gjort, att jag har motionerat i denna fråga i år. Jag nämnde redan i den principdebatt rörande esperanto, som vi hade för någon månad sedan, att inom Arbetarnas bildningsförbund har intresset för esperanto under de senare åren vuxit sig allt starkare. Jag har nu fått exakta siffror över detta och jag skall taga mig friheten att återropa desamma. Det har gjorts en sammanställning av antalet studiecirklar inom Arbetarnas bildningsförbund, som studera främmande språk, sålunda alla språk utom modersmålet. Uppgifterna avse sex verksamhetsår.

Under året 1923/24 var det 104 cirklar, som studerade engelska, 22 esperanto, 22 tyska och 1 franska. Året 1924/25 var det 119 engelska, 34 esperanto, 29 tyska, 3 franska, 3 ryska, 1 ido. Året 1925/26 var det 137 engelska, 37 esperanto, 38 tyska, 5 franska, 4 ryska, 2 ido. Året 1926/27 var det 128 engelska, 65 esperanto, 38 tyska, 4 franska, 1 ryska och 1 ido. Året 1927/28 var det 155 engelska, 149 esperanto, 42 tyska, 2 franska, 2 ryska och 2 ido. För innevarande arbetsår, för vilket siffrorna givetvis ännu äro fullständigt preliminära, voro siffrorna 148 engelska, 235 esperanto, 36 tyska, 4 franska, ingen ryska och 2 ido.

Motsvarande siffror för de sista åren äro ungefär desamma inom Goodtemplarorden. Jag har av den rapport, som studieledaren avgivit till storlogemötet förlidet år, funnit, att man studerade esperanto i 34 cirklar, engelska i 21, tyska i 3 och ido i 2.

Man finner av de nu anförda siffrorna, hur pass stor del av den bildnings-sökande delen av vårt folk, som verkligen studerar esperanto. Jag tycker för min del, att det icke kan vara orimligt att då begära det relativt lilla belopp, som efter den av statsutskottet gjorda minskningen endast belöper sig till 2,900 kronor, för att skaffa litet hjälp till utbildningen av lärare i detta språk. Det är ju endast om den saken, som det här rör sig.

Nu säga emellertid reservanterna, att de för sin del icke äro övertygade om att dessa kurser kunna medföra någon praktisk nytta. Jag var litet tveksam om vad reservanterna menade med detta, men sedan jag hört huvudtalaren för reservationen i dag i första kammaren utveckla, att han icke trodde det vara möjligt att på dessa tio dagar med fyra dubbeltimmar skaffa fram kompetenta lärare, förstår jag, att det är detta man närmast avser med talet om den praktiska nyttan. Nu har jag emellertid en helt annan erfarenhet i det avseendet, visserligen icke personligen, men som dock torde kunna tjäna som bevis för att det verkligen går för sig att på dessa korta kurser utbilda lärare i detta språk. Det hänger samman med det faktum, som Nationernas förbunds generalsekretariat också pekar på, nämligen att esperanto är så lätt att lära. Enligt dess uppgift var det ju 8 å 10 gånger lättare att lära än något annat språk. Jag sade, att jag hade bevis för att man på denna korta tid i alla fall kan utbilda lärare i detta språk, och detta bevis ges av en jugoslavisk järnvägsman, som förlidet år besökte Stockholm och därvid också gjorde en resa upp till Dalarna. Innan han därvid reste från Falun, nämnde en av de vänner, som han gjort sig under sin korta vistelse där, att i Borlänge fanns det en lärarinna, som hade deltagit i den tiodagarskurs, som herr Cseh hade haft för-

Ang.
anordnande av
kurser
i esperanto.
(Forts.)

liden sommar. Man skulle telefonera till henne, att hon mötte vid stationen för att sällskapa med min jugoslaviske vän under de två timmar, som han måste vänta där på sitt tåg. Denne jugoslav är en gammal esperantist, som talar esperanto som sitt modersmål, och han förklarade sedan för mig, att allt vad han sade, förstod hon. Själv talade hon en fullständigt korrekt och oklanderlig esperanto, fastän hon talade långsamt. Detta är för mig det mest avgörande beviset på att dessa kurser verkligen kunna fylla sitt ändamål. Det beror också på att den klientel, som man har att göra med vid dessa kurser, är sådan, att den verkligen kan tillgodogöra sig en undervisning av den korthet, varom här är fråga.

Jag har sålunda den uppfattningen, herr talman, att denna fråga är av mycket stor vikt och betydelse och dessutom att den är värd, att statsmakterna ge den en sådan uppmuntran och det stöd, som ligger i ett beviljande av det anslag, varom här är fråga. Jag ber därför att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmgren: Herr talman! De levande naturliga språken äro ju, som vi alla veta, synnerligen svårinlärda på grund av att deras grammatik är mycket invecklad. Det tarvas i regel år av träget arbete, innan man kan komma så långt, att man kan träda i förbindelse vare sig i tal eller skrift med andra världsmedborgare, som behärska samma språk. Esperanto däremot har en mycket enkel grammatik och efter vad man har meddelat mig, kan man efter en kortare tids arbete under god handledning komma så långt, att man åtminstone per korrespondens kan träda i förbindelse med personer snart sagt överallt ute i världen. Man kan ju förstå, hur fascinerande detta skall verka på ungdomen att veta, att en kortare tids energiskt arbete skall kunna föra dem fram till att kunna träda i förbindelse med spanjorer, greker, japaner, kineser och hinduer, ja, personer snart sagt var som helst, ty det finns esperantoföreningar överallt i den civiliserade världen. Nu måste jag säga mig, att det är av en icke ringa betydelse för en ung person att kunna träda i förbindelse med andra människor. Det finns ingenting, som så utvecklar som förbindelse med andra, i all synnerhet om vederbörande kommer i kontakt med personer i så vitt skilda förhållanden, som vad jag nyss nämnde. Man har alltid något att lära, och det måste bli utvecklande. Då menar jag, att ett så måttligt anslag som detta kan man icke gärna säga nej till, när det i alla fall kan bli till nytta för oss själva här i landet.

När jag alltså icke har velat motsätta mig detta anslag, så har jag likvisst varit fullt medveten om att jag icke tror, att esperanto någonsin skall kunna bli ett världsspråk, som uttränger de andra. Det är alltför konstgjort för att man skall kunna tänka sig, att det kan utvecklas dithän. Det kommer emellertid alltid att bli ett gott hjälpspråk, framför allt för de många obemedlade i vårt land, som icke ha råd att lägga ned pengar på att få en ordentlig utbildning i något levande språk.

Jag ber därför, herr talman, att för min del få biträda utskottets hemställan i denna fråga.

Med herr Holmgren förenade sig herrar andre vice talmannen *Nilsson* och *Bengtsson* i Norup.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Ja, det var ju en rätt så rolig interiör den där från interparlamentariska mötet i Köpenhamn, med den melansvenska damen som skulle haft så ytterligt svårt att förstå mig under bords-samtalet. Jag märkte icke alls, att det mötte några svårigheter, utan tyckte, att konversationen gick ganska lätt och ledigt. Men eftersom nu herr Eriks-

son säger, att hon trodde mig vara utlänning, varmed han väl vill underförstå att hon skulle ha begripit mig bättre, om jag talat esperanto, så får jag naturligtvis tro honom.

Nu tog emellertid herr Eriksson till med en verkligt förnämlig auktoritet till förmån för sitt esperanto, nämligen Nationernas förbunds generalsekretariat. Detta har skrivit ett utlåtande om språket och i detsamma gjort gällande, att bland alla konstspråk är esperanto det bästa. Ja, det är kanske sannolikt, att skall man välja mellan alla konstspråk — det finns ju flera sådana än esperanto — är esperanto det mest användbara, men företrädet därutinnan torde knappast innebära, att det därför har framtiden för sig.

Så sade herr Eriksson, att det skulle finnas en så rik litteratur på esperanto. Det fanns 4,000 olika böcker, dels översättningar och dels original. Jag undrar verkligen hur många av dessa som äro original. Jag känner icke till någon författare eller vetenskapsman, som verkligen skriver på esperanto, utan litteraturens stormän använda i regel antingen sitt eget modersmål eller något av de stora kulturspråken. Något större arbete har icke, så vitt jag vet, skrivits på esperanto men har givetvis kunnat översättas till detta konstspråk. Man riktar emellertid icke ett språk eller bygger upp ett språk bara därmed att man översätter från ett annat. Det är den egna litteraturen, som i alla tider har riktat språken och gjort dem så omfångsrika, som de numera äro.

Herr Eriksson sade vidare, att detta esperanto var så utomordentligt lätt att lära, att man på 8 å 10 dagar kunde utbilda en lärare i esperanto. Ja, det var en verkligt häpnadsväckande kort tid för att utbilda en lärare. Den kortaste lärotid, som man annars hört talas om, var ju professor Thyréns, då han på 14 dagar utbildade sig till musiklärare. Nu är det emellertid att märka, att professor Thyren icke kan jämföras med någon vilken som helst, och jag betvivlar storligen, att någon av oss, som genomgått en 10 dagars esperantokurs, skulle kunna bli något vidare framstående lärare åtminstone. Om det nu emellertid är så utomordentligt lätt, tycker jag, herr Eriksson själv, som är så utomordentligt intresserad av detta språk och som väl har studerat detsamma i betydligt mera än 10 dagar och sålunda borde duga till lärare, kunde ge oss en kurs däri, så att vi kunde få bättre möjlighet att bedöma, huruvida det nya språket verkligen är något, som förtjänar statens understöd.

Visserligen är det bara fråga om 2,900 kronor, sade herr Holmgren som motiv för att han icke motsatte sig detta anslag, ehuru han icke trodde på esperantospråkets framtida möjligheter. Men tror man icke på dess möjligheter som världsspråk, vet jag icke, varför man från statens sida skall understödja kurser däri. Jag tycker verkligen, att esperantoföreningarna böra i det fallet, åtminstone tills vidare, med egna insatser befordra utvecklingen av och undervisningen i språket. När det sedan kommit så långt, att detta omfattas av ett större antal intresserade i landet, få vi taga undervisningsfrågan i övervägande samt undersöka frågan, huruvida icke staten bör befrämja även denna undervisning. Men jag tycker verkligen, att tills vidare finns det tillräckligt med undervisningskrav, som böra tillgodoses från statens sida. Vi veta, att på huvudtiteln strykas åtskilliga av departementschefen, och sedan förekommer det i alla fall att statsutskottet ytterligare prutar. Jag tycker verkligen, att, då detta är förhållandet, har man icke anledning — åtminstone i detta nu — att lägga sig till med nya utgifter för att befordra undervisningen i esperanto.

Jag har resonerat med åtskilliga språklärare om esperanto, men jag tror icke, att herr Eriksson får tag i någon sådan, som går med på, att på tio dagar kan man utbilda språklärare. Ja jag dristar mig göra gällande att på tio dagar kan icke ens den styvaste undervisare i esperanto göra dem så kunniga,

Ang.
anordnande av
kurser
i esperanto.
(Forts.)

Ang.
anordnande av
kurser
i esperanto.
(Forts.)

att de kunna ens meddela sig med varandra på språket i fråga. De lära sig vad ett bord, vad en stol m. m. sådant heter, men någon konversation blir det därför icke.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Mosesson**: Herr talman! Som kammarens ärade ledamöter erinra sig, har första tillfälliga utskottet redan för några veckor sedan haft herr Hages motion under behandling och avstyrkt densamma. Den gick ut på, att genom statsmakternas åtgöranden skulle man göra något för att befordra esperanto till världsspråk. I motiveringen till detta utlåtande antyder utskottet, att rätta vägen borde vara att hjälpa till att esperanto först finge större spridning, så att det följaktligen i högre grad än hittills bleve ett meddelelsemedel mellan människorna i olika länder.

Nu är det väl ostridigt, att om denna nu föreliggande motion, som statsutskottet tillstyrkt, vinner riksdagens bifall, är ett steg taget i det ovan angivna syftet. Jag kan icke förstå annat än att vad det här gäller är endast att hjälpa dem, som äro intresserade för saken och redan hava offrat mycket för densamma. Ty herr Jönsson i Revinge är nog icke okunnig om, att det är ett stort antal personer, som verkligen lagt i dagen ett berömvärt intresse i syfte att främja kunskapen om esperanto. Då hemställer jag också, huruvida det icke är rätt och billigt att tillmötesgå ett sådant intresse genom att bifalla vad utskottet hemställt om.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Persson i Fritorp, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 66, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteeringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande att använda viss del av överskottet å olika till säkerhetsanstalter för sjöfarten anvisade anslagsposter till anskaffande av en motorjakt till Erholmens gasstation inom västra lotsdistriktet; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 68, i anledning av väckt motion om befrielse för Överluleå kommun från återbetalning av vissa för kronan tillhöriga fastigheter erlagda skattebelopp. Därvid yttrade:

*Om befrielse
för Överluleå
kommun från
återbetalning
av vissa
skattebelopp.*

Herr Selberg: Herr talman! Jag skall icke tillåta mig, vad som säkerligen skulle anses förmätet, att söka åstadkomma någon ändring i vad statsutskottet här enhälligt föreslagit, men jag kan ändå icke underlåta att säga några ord i frågan. Saken ligger så till, att vid 1928 års riksdag väcktes en motion i vardera kammaren, vari påyrkades befrielse för Bodens stad från återbetalningsskyldighet av vissa för kronans fastigheter i Boden erlagda kommunala utskylder. Ärendet hänsköts då till statsutskottet för beredning. Statsutskottet, som fann vissa billighetsskäl tala för att Bodens stad befriades från den i motionerna avsedda återbetalningsskyldigheten, hemställde sålunda, »att riksdagen måtte, i anledning av herrar Asplunds m. fl. och Hages m. fl. ovanberörda motioner (I: 104 och II: 168) bemyndiga Kungl. Maj:t att, därest Kungl. Maj:t efter förutgången prövning skulle finna skäl föreligga för befrielse för Bodens stad från återbetalning till kronan av de för statens vissa fastigheter i Boden erlagda, genom Kungl. Maj:ts utslag till återbetalning förfallna skatter för åren 1922 och 1923, utgörande tillsammans 19,147 kronor 42 öre jämte ränta, medgiva sådan befrielse.»

Det förslag, som statsutskottet sålunda kom med, blev utan debatt bifallet i båda kamrarna, varjämte kamrarna sedermera godkände en skrivelse, nr 371, till Kungl. Maj:t.

I det nu föreliggande utskottsutlåtandet säges bland annat, att yrkandena i nyssnämnda motioner av 1928 och i nu föreliggande motion äro analoga. Man har, synes det, icke funnit något, som talar mot, att vissa billighetsskäl förefinnas även för denna motion. Men man har ändå kommit till ett annat resultat. Det var väl icke heller möjligt att finna billighetsskäl mindre i år, när det gäller en kommun med ett skattetryck av cirka 18 kronor per bevilningskrona, än vad fallet var i fjol, då man fann billighetsskäl föreligga för befrielse från återbetalningsskyldighet för en kommun med cirka 14 kronors skattetryck per bevilningskrona. När statsutskottet kommit till en annan hemställan än 1928 i ett analogt fall, får man väl, förmodar jag, icke fatta detta så, att man inom statsutskottet icke skulle hava lika stort förtroende för vår nuvarande regering som fjolårets statsutskott hade för den dåvarande regeringen. Det är nog i stället så, att statsutskottet funnit frågan något mera vittgående än vad utskottet förut trodde. Jag hoppas emellertid, att detta icke skall behöva innebära, att de billighetsskäl, som utskottet ansåg föreligga 1928, icke längre skola beaktas, när ärendet en gång kommer att behandlas i mera utrett skick än nu är fallet.

Utskottets förslag torde kunna tagas mera som så att säga en bordläggning eller ett uppskjutande av frågans slutliga behandling. Det är dock ett särskilt förhållande, som gör, att man måste ställa sig en smula betänksam mot ett uppskov nu. Vederbörande kassaförvaltning vid vederbörande regemente kan när som helst låta driva in de enligt de laga kraftvunna utslagen felaktigt utbetalda skattebeloppen, och de kommuner, som drabbas därav, komma givetvis i ett visst ekonomiskt trångmål. I en landskommun, som redan har ett sammanlagt skattetryck av 18 kronor per bevilningskrona, inverkar det givetvis icke så litet, om det ytterligare skall läggas på 50 öre för återbetalning av dessa felaktigt influtna skattebelopp. Därest detta skall ske under ett år, när icke heller i staten är upptagen någon utdebitering till denna utbetalning, är det givetvis så mycket sämre och svårare för den kommun, som råkar ut för detta.

Jag skulle emellertid vilja hemställa om ett uttalande från vederbörande inom

*Om befrielse
för Övertulda
kommun från
återbetalning
av vissa
skattebelopp.
(Forts.)*

statsutskottet, huruvida man eventuellt tänker sig möjligheten av, att kommunerna kunna få ett uppskov med återbetalningen av dessa skattebelopp, till dess att frågan hinner fullständigt utredas och komma fram inför riksdagens prövning.

Jag har, herr talman, intet yrkande. Jag har bara velat göra detta uttalande.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Jag vill i anledning av vad den siste ärade talaren yttrade säga, att när vi inom utskottet icke ansågo oss kunna föreslå samma slutkläm i år som i fjol, berodde det på, som talaren också antydde, att frågan visat sig hava en större räckvidd än man från början trodde, att den skulle få. Därför hava vi ansett det lämpligt, att saken i sin helhet får föreläggas riksdagen och att riksdagen i ett sammanhang får pröva föreliggande spörsmål.

Vad sedan angår frågan om indrivning av vad kommunerna känts skyldiga att återbetala, hava vi trott, att om kommunerna göra framställning till Kungl. Maj:t, har Kungl. Maj:t möjlighet att besluta, att ingen indrivning skall ske, så länge utredningen pågår, och intill dess slutligt beslut blir fattat i frågan. Jag är övertygad, att Kungl. Maj:t kommer att bifalla en dylik framställning från respektive orter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Statsutskottets utlåtande, nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fonden för räntefria studielån föredrogs nu; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 10.

*Ang. skade-
ersättningar åt
vissa fisk-
exportfirmor.*

Vidare förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 70, i anledning av väckt motion om anslag till skadeersättningar åt vissa fiskexportfirmor på grund av inträffat dröjsmål vid transport å statens järnvägar.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 144, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade herr Lithander föreslagit, att riksdagen måtte bevilja ett anslag av sammanlagt 96,583 kronor 53 öre, att såsom ersättning för de skador och förluster, som under angivna förhållanden åsamkats de i en motionen bifogad tablå upptagna fiskexportfirmor, utbetalas till samma fiskexportfirmor med det belopp till envar firma, som funnes angivet i tablåns sista kolumn.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte av riksdagen bifallas.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Lithander: Herr talman! Utskottet har här med en synnerligen kortfattad motivering avvisat en hemställan om tillgodoseende av ett, för så vitt jag kan förstå, rättvist krav på gottgörelse åt människor, som i vissa fall kommit på obestånd och under alla förhållanden åsamkats avsevärda förluster genom något, som kan betecknas som uraktlåtenhet från statens järnvägars sida. Utskottet säger, att det av utredningen framgår, att såväl de båda underrätterna som högsta domstolen ogillat kravet på ersättning. Ja, det är just därför, att domstolarna icke godkänt det och icke sett den rent formella vägen att göra det, som man nödgas gå till riksdagen, vilken man förutsätter se på denna sak mera ur reell synpunkt, se mera på vad det verk-

ligen gäller än vad en domstol kan göra, vilken har att pröva det precis exakt enligt lagens bokstav. Jag ber emellertid att få fästa uppmärksamheten på, att det finnes ett kapitel, nr 21, i rättegångsbalken, där det heter, att den tappande parten skall gälda den vinnandes rättegångskostnader och att kvittning mellan parterna av rättegångskostnaderna må endast ske, därest saken varit så mörk och tvivelaktig, att man till rättegång skälig orsak haft. Då torde man ju av det kunna utläsa, att högsta domstolen funnit saken vara mörk och tvivelaktig, d. v. s. det har icke varit så klart här, att dessa, som hava sökt att få ersättning, icke varit berättigade därtill.

Ang. skade-
ersättningar åt
vissa fisk-
exportfirmor.
(Forts.)

Vid sådant förhållande är som sagt den enda väg, som står öppen, att gå till riksdagen. Det är i motionen angivet, hur sakförhållandet här varit. Efter brydsamma tider med exportförbud och sjunkande utländsk valuta vid de tillfällen, då de kunde göra försäljningar, kom det till, att det blev fångster, som svenska firmor avtalat om försäljningar av till Tyskland. När dessa fångster skulle utsändas, vände sig vederbörande till statens järnvägars tjänstemän i Göteborg med förfrågan, om det kunde tagas som ilgods till Tyskland. De få då den uppgiften, att härför möta inga hinder. De lasta så in vagn efter vagn. När det sedan kommer till Trälleborg, uppstår ishinder, vilket ju icke är så ovanligt. Men i stället för att då dirigera dessa vagnar över Danmark, som erbjuder sig att transportera dem vidare, låter statens järnvägar denna transport vara kvar, fastän det gäller en lättfördärvlig vara, som på bara några dagar försämrar, så att den blir värdelös. Statens järnvägar uraktlåta att begagna de tillfällen, som finnas, att befordra varan till den plats, dit de åtagit sig att skicka den. De underrätta ej heller avsändaren förrän efter förloppet av en tid, som får anses rätt lång i betraktande av att det är en lättfördärvlig vara. I alla händelser dröjde det till in i mars, innan de skickade i väg det. Först den 3 mars underrättade järnvägsstyrelsen om det inträffade ishindret. Det var den 25 februari, som statens järnvägar efter upprepade förfrågningar åtagit sig att distribuera det.

Nu åberopar järnvägsstyrelsen en paragraf i ett fördrag rörande transporter till utlandet, nämligen den, som medger en leveransfrist av 16 dygn. Då räknar den in i detta den tid av 10 dygn, som den *tyska* järnvägen eventuellt behöver att dra på. Det är icke rimligt, att när uraktlåtenheten ligger på vår sida, begagna sig av en kristidsklausul, uppkommen efter revolutionen där ute, för att därmed motivera en rättighet att själv bli fria från denna ersättningsskyldighet. Jag vill verkligen göra gällande, att jag i varje fall icke har i mitt minne något liknande fall, där man på sådant vis velat pressa fram en tolkning med användande av någonting dylikt. Det är i alla händelser icke något, som man inom vanlig affärsverksamhet begagnar sig av, försä vitt man vill hava några kunder i framtiden.

Bland de personer, som här hava blivit lidande, är en, som fått gå i konkurs. Hans skulder voro 10,000 kronor, d. v. s. precis den förlust, som han gjorde på att statens järnvägar icke befordrade hans vara, icke begagnade den möjlighet, som fanns att få den fram, och icke ens underrättade honom.

Jag frågar verkligen, om icke rättvisan här bjuder, att staten, när den står såsom förmedlare ut men icke fullgör det, som är ett tydligt och klart åtagande, bör lämna ersättning till dem, som blivit förfördelade och förlorat på denna anordning.

Jag vill ju säga, att jag förstår, när statens järnvägar av omtanke och omvårdnad om både sin och statens prestige, icke gärna vill gå med på att begagna en trafikled, som eljest konkurrerar med dem. Men om detta avböjande sker därför, att de vilja hålla på sitt, böra i varje fall icke de köpmän, som vänt sig till statens järnvägar, bli lidande på det. I så fall bör det bli statsverket, som får vidkännas kostnaderna.

Ang. skade-
ersättningar åt
vissa fisk-
exportfirmor.
(Forts.)

Jag är ledsen, herr talman, att behöva taga upp tiden vid denna sena timme. Men jag har icke kunnat uraktlåta att föra fram de synpunkter, som jag i detta fall haft. Jag anser, att rättskänslan bjuder att här gå det kravet till mötes. Det står i utskottets betänkande, att det är av principiella skäl, som man haft betänkligheter mot att gå motionen till mötes. Men de bästa principerna äro i alla fall att göra varje människa rätt. Av den anledningen ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen. Ty i och med det gör staten rätt åt dessa personer, som hava förlorat avsevärda belopp. Understundom har det varit ödeläggande för deras ekonomi, att de icke redan tidigare fått ersättning.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag skall be att gentemot herr Lithander få påpeka ett par saker, nämligen för det första beträffande den person, som måst gå i konkurs, att herr Lithander alldeles uraktlåtit att bevisa, att det var på grund av denna silltransport, som konkursen ägt rum — det nämnde han inte ett ord om. För det andra skall jag be att få slå fast, att såväl underrätterna som högsta domstolen ansett, att kravet icke kunde bifallas, och för att klargöra den saken är det nog för kammarens ledamöter att läsa vad som står i utskottsutlåtandet nederst på sidan 3, tryckt med petitstil, och överst på sidan 4. Jag skall endast be att få citera ett litet brottstycke av vad högsta domstolen säger: »Då bolaget ej heller eljest ådaga-lagt någon omständighet, på grund varav järnvägsstyrelsen skulle kunna åläg-gas ersättningsskyldighet i omstämda hänseendet, prövar Kungl. Maj:t vid-kommande huvudsaken lagligt fastställa hovrättens domslut.»

Jag undrar, om det kan anses vara så mörkt och tvivelaktigt, när bägge underrätterna och högsta domstolen kommit till samma slut i huvudsaken. Dessutom skulle jag vilja säga, att det är en för dagen högst ovanlig ömsint-het, som herr Lithander visat. Jag vill endast erinra om det inlägg han gjorde härom dagen vid remissen av en annan fråga. Jag tror, herr talman, att med vad utskottet anfört och med vad jag nu erinrat om, det är alldeles tillräckliga skäl anförda för ett bifall till utskottets förslag.

Herr **Lithander**: Herr talman! Den siste ärade talaren gjorde en jämfö-relse med mitt yttrande härom dagen i en fråga, där jag ansåg, att staten inte hade någon skyldighet att träda in, och jag vidhåller fortfarande, att där har inte staten gått i god eller iklätt sig någon som helst ansvarighet eller borgens-förbindelse. I detta nu föreliggande fall ha statens tjänstemän tydligt och klart uppmanat dem att komma med sina sändningar och förklarat, att inga hinder mötte, men uraktlåtit, att, när issvårigheterna uppstodo, begagna de ut-vägar, som funnos. Här har staten, för såvitt man överhuvud taget kan räk-na med de svar, som vederbörande avsändare fått från statens representanter, åtagit sig en sak, som den icke fullföljt och som innebär en förlust för ifråga-varande köpmän på inemot 100,000 kronor. Statens järnvägar har själv gjort upp en beräkning, som är bifogad motionen, där man, som det står, kommer till en återstod, som av styrelsen under given förutsättning godkännes, på 96,583 kronor.

Jag förmodar, att den förutsättningen är för det fall, att kravet var tydligt och klart. Vad den siste ärade talaren nämnde om, att kravet inte kan anses mörkt och tvivelaktigt, så vill jag ännu en gång erinra om, att det är endast under den förutsättningen, nämligen att saken betecknas såsom mörk och tvivelaktig, som Högsta domstolen kvittar rättegångskostnaderna. Följaktligen har i högsta domstolen tvivel rätt, huruvida dessa personer hade rätt eller inte, och efter vanligt köpmannabegrepp och vanlig rättsuppfattning kan jag inte se annat än att deras fordran var fullt klar och tydlig, och därför borde såväl

andra kammaren som riksdagen skilja sig från denna affär genom att detta be-
lopp utbetalades.

*Ang. skade-
ersättningar åt
vissa fisk-
exportfirmor.
(Forts.)*

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag vill endast fästa uppmärksamheten på, att herr Lithander begär övermänsklig förmåga hos järnvägsstyrelsen. Det är i detta fall fråga om naturhinder, och högsta domstolen har i likhet med underrätterna inte ansett, att järnvägsstyrelsen kunde bemästra sådana saker.

Vad beträffar min jämförelse med herr Lithanders yttrande vid remissen av ett annat ärende, kan jag nöja mig med att endast framhålla, att flere av allmänna ombuden förklarar, att allt var all right.

Herr **Lithander**: Herr talman! Jag ifrågasätter inte, att järnvägsstyrelsen skall bemästra olika naturhinder, ty den är ju inte övernaturlig, men vad man begär är, att om naturhinder uppstå, vilket naturligtvis kan inträffa, skall man begagna de möjligheter, som finnas och som erbjuda sig. Man hade från Danmark erbjudit, första dagen tror jag det var 40 vagnar och sedan 15 vagnar per dag. Det är detta erbjudande, som järnvägsstyrelsen uraktlåtit att begagna sig av, och den har uraktlåtit att ens omnämna detta. Det har skett på ett sätt, som jag inte kan förstå, såsom jag förut sade, att någon enskild järnväg skulle kunna göra utan att bli av med sina kunder, såvitt det funnes andra transportmedel.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag vill bara, med anledning av den föregående ärade talarens sista anförande, upplysa om, att vi ha verkligen en representant för en enskild järnväg i fjärde avdelningen av statsutskottet. Han förklarade, att herr Lithanders motion var en av de mest omöjliga, som överhuvud taget gärna kan ifrågakomma. Men när jag nu på det här sättet blir pressad, måste jag läsa upp litet till av vad högsta domstolen säger i sin dom, och den säger, som herrarna behagade finna, nederst på sid. 3 i utlåtandet, på följande sätt: »Med hänsyn till förhållandena, sådana de gestaltat sig under dagarna före den 2 mars, få emellertid järnvägsmyndigheterna anses dittills icke hava saknat fog för sitt antagande, att avbrottet icke skulle bliva av varaktigare beskaffenhet, utan att färjförbindelsen skulle kunna i erforderlig utsträckning upptagas inom sådan tid, att fara för godsets försämring icke behövde föreligga.»

Vad säger herr Lithander om detta uttalande?

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Lithander**: Herr talman! Jag säger endast, att om järnvägsstyrelsen funnit, att man icke kunde komma fram på den vanliga vägen, men det funnits en annan väg öppen, skulle man ha begagnat denna väg.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av väckt motion angående statsanslag för premiering av välskötta mindre skogsbruk; och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 11 § i förordningen den 26 januari 1894 (nr 17) angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Ang. vissa
åtgärder för
bekämpande
av
potatiskräfta.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för bekämpande av potatiskräfta.

I en till riksdagen den 15 mars 1929 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 224, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att Kungl. Maj:t finge, i huvudsaklig överensstämmelse med de i bilaga till nämnda statsrådsprotokoll intagna bestämmelser, utfärda kungörelse med vissa bestämmelser angående bekämpande av potatiskräfta.

Utskottet hemställde, att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Johansson* i Uppmälby och *Svensson* i Grönvik förklarat sig anse, att utskottets hemställan, vilken de biträdde, bort grundas på annan i reservationen angiven motivering.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Jag har beträffande utskottets hemställan inget annat yrkande än om bifall till densamma, men jag har icke kunnat förena mig med utskottet, då det gäller motiveringen, och jag har därför tillsammans med herr *Svensson* i Grönvik avgivit en reservation.

Utskottet påpekar, vad Kungl. Maj:t i propositionen omtalar, nämligen att från centralanstalten inkommit en skrivelse, som är daterad den 11 januari 1923, där man föreslår inrättandet av en särskild institution för växtskydd vid centralanstalten. Denna fråga har ännu icke kunnat upptagas till Kungl. Maj:ts prövning, naturligtvis på den grund, att den bör tagas i samband med huvudtiteln och med anslagen till centralanstalten. Jag har därför ansett, att det inte är lämpligt, att man nu i detta sammanhang behandlar frågan och gör några uttalanden utan låter Kungl. Maj:t pröva ärendet, som ju sedan i sinom tid kommer att föreläggas riksdagen. Här har man velat få in detta därför, att man en gång, då frågan kommer upp, vill ha riksdagen bunden för inrättandet av detta institut. Riksdagen brukar ju i allmänhet vara försiktig, och jag tycker, att försiktigheten bjuder, att man nu inte gör något uttalande utan överlämnar åt Kungl. Maj:t att pröva frågan. Det kanske blir nödvändigt att vidtaga en del åtgärder, som lantbruksstyrelsen och centralanstaltens styrelse föreslagit, men det är en sak, som åtminstone först bör prövas av Kungl. Maj:t, innan riksdagen gör något uttalande.

Jag skall vid denna sena timme inte uppehålla tiden utan endast be att få yrka bifall till utskottets hemställan med den motivering, som finnes angiven i den av mig och herr *Svensson* i Grönvik avgivna reservationen.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag har också tillåtit mig att begära ordet i denna fråga för att här uttala en mening till försiktighet. Jag tror man har rätt att säga, att vetenskapen inte hunnit så långt, att den kan fordra allt för restriktiva författningar, ty då löper man faran, att man försöker att bota ett ont med något ännu värre. Jag är inte hågad att på något

vis underskatta den fara för vår potatisodling, som ligger i potatiskräftans förekomst, men jag har rätt att uttala, att den upptäckta allmänna förekomsten i vårt land av potatiskräfta förra året nog i sin mån vittnar om våra växtpatologers oförmåga att behärska sitt område och att bemästra sjukdomen. Man har på dessa håll nöjt sig med en papperskarantän av innebörd, att så snart man importerar växter från utlandet, skulle dessa vara försedda med på visst sätt formulerade intyg från någon växtpatolog i respektive länder, att det i orten inte funnes vissa sjukdomar, exempelvis potatiskräfta, och kom intyget samtidigt med varan och i övrigt uppställt enligt formulären var det inget som helst hinder att få införa denna, men intyget var ovillkorligt även om det gällde sådan vara, som rimligen ej kan tänkas föra smitta av potatiskräfta med sig. Men något sådant, som att exempelvis gå ut i Stockholms koloniträdgårdar och på många andra håll, där man i många fall köpt estländsk och annan importerad potatis och använt till sättning, och titta efter, om där finns potatiskräfta, torde alls inte eller åtminstone i mycket ringa utsträckning fallit vederbörande in. Sen visade sig dock att denna sjukdom förekom i mycket stor utsträckning på sådana platser, under det att växtpatologerna nöjt sig att hemma på sitt kontor titta på intygen. Fanns endast detta intyg fick varan komma in, men fanns däremot icke något eller ett ofullständigt sådant intyg, fick varan ligga i flera veckor eller mera i tullen och kanske bli förstörd.

Under sådana förhållanden tror jag det är av vikt att inte gå fram med så restriktiva åtgärder, att man, som jag nyss nämnde, botar ett ont med ett ännu värre. Jag vill dessutom påpeka, att redan den författning, som nu föreligger till godkännande, och vilken jag ej skall yrka på, att den skall avslås, innebär åtgärder så pass skarpa, att det torde nog vara fråga om, huruvida de verkliga betingas av växtpatologiens nuvarande ståndpunkt. Jag säger inte detta såsom ett uttalande mot personer utan såsom ett konstaterande av, huru föga långt vetenskapen på hithörande områden hunnit. Finns det tillräckliga vetenskapliga resultat för att handhava en författning sådan som den, vilken nu lägges i vederbörandes händer? Jag är tveksam och har härmed velat uttala, att om man ytterligare skall gå fram på denna väg, är det av vikt, att man går fram med nödig försiktighet. Det torde väl i varje fall varit riktigtare — om det berott på otillräckliga anslag eller icke, att så icke skett, vill jag ej avgöra — att man gått fram med undersökningar och efterforskningar på ort och ställe i stället för att sitta mera bekvämt på sin byrå och granska intyg. Jag ber emellertid att med det sagda få understryka, vad herr Johansson i Uppmälby sade, nämligen att det torde vara klokt, att inte riksdagen binder sig allt för mycket. Jag gör inte detta på den grund att jag anser, att de allt mer uppträdande växtsjukdomarna inte förtjäna att studeras och så långt möjligt bekämpas, utan jag gör det därför, att jag tror, att vi på den vägen ännu inte kommit så långt, att vi på grundval av vetenskapens nuvarande ståndpunkt böra vidtaga allt för restriktiva åtgärder. Vi ha ännu åtskillig väg att gå fram ifråga om studier på detta område innan vi komma därhän, att vi kunna vidtaga allt för starka lagstiftningsåtgärder.

Herr talman! Jag ber att få biträda yrkandet om bifall till reservationen.

Herr Sköld: Herr talman! Jag skall inte ingå på något bemötande av den kritik, som herr Magnusson i Skövde riktade mot det hittillsvarande växtskyddet. Jag skulle endast vilja säga, att det givetvis inte gärna kan vara någon kritik mot de myndigheter, som haft denna sak om hand. Kritiken borde i så fall närmast riktas mot statsmakterna, som inte vidtagit åtgärder av annat slag än som hittills skett. Dessutom skulle jag vilja påpeka, att det är väl knappast sannolikt, att man tänker tillgripa restriktivare författningar än

*Ang. vissa
åtgärder för
bekämpande
av
potatiskräfta.
(Forts.)*

*Ang. vissa
åtgärder för
bekämpande
av
potatiskräfta.*
(Forts.)

den, som här är föreslagen. De ytterligare åtgärder, som äro satta ifråga, äro ju inte av författnings natur utan av organisatorisk art.

Vad sedan herr Johanssons i Uppmälby anförande beträffar, skulle jag vilja påpeka, att den omständigheten, att utskottet har tillåtit sig ett visst positivt uttalande här, hänger samman med det förhållandet, att man i utskottet nog hade den meningen, att det föreliggande kungliga förslaget är behäftat med vissa brister. Bristerna ligga egentligen däri, att centralanstalten får sig med detta förslag förelagda vissa administrativa befogenheter, som anstaltens organisation för närvarande inte är lämpad att taga hand om. Därför måste vi inom utskottet betrakta det föreliggande förslaget såsom ett provisorium. Man kan icke uppskjuta det; man får taga det som bjudes. Men samtidigt vill man understryka, att detta icke är det slutgiltiga. Utskottet har alltså velat säga, att organisationen för växtskyddet i landet bör ske på ett annat sätt, än som föreslagits i den kungliga propositionen och som nu förelägges riksdagen. Om herr Johansson i Uppmälby skulle vilja inlägga i utskottets utlåtande den meningen, att detta utlåtande utgör ett klart förord för det förslag, som för närvarande är underställt Kungl. Maj:ts prövning, så torde detta vara ett misstag. Det har nog inom utskottet funnits delade meningar på den punkten, och för egen del har jag tillåtit mig hysa den uppfattningen, att det icke kan vara lämpligt att vid organiseringen av växtskyddet tillägga centralanstalten några långt gående administrativa befogenheter. Utan jag håller för troligt, att organiserandet av växtskyddet bör ske genom en viss arbetsfördelning mellan hushållningssällskapen, länsstyrelserna och centralanstalten, där centralanstaltens uppgift blir av närmast vetenskaplig natur. Det är på grund av denna min mening och på grund av andra skiftande meningar inom utskottet, som utskottets utlåtande skrivits på det sättet, att det icke ger förord för någon bestämd riktning, utan att det enda positiva uttalandet är, att vad som här beslutas bör vara provisoriskt och bör ersättas med något annat och mera effektivt efter den utredning, som bör komma till stånd.

Jag tillåter mig, herr talman, med dessa ord yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan med godkännande av dess motivering, dels ock på bifall till berörda hemställan med godkännande av den motivering, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Johansson i Uppmälby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammarken godkänner jordbruksutskottets hemställan och motivering i utskottets förevarande utlåtande nr 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarken bifallit utskottets berörda hemställan med godkännande av den motivering, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 92 ja och 73 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan med godkännande av dess motivering.

Ang. vissa
åtgärder för
bekämpande
av
potatiskräfts.
(Forts.)

§ 13.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 94 angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar, punkten 17.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Slutligen upptogs till behandling andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion, II: 331, angående åstadkommande av en bättre samverkan i fråga om bortflyttning av fornminnesmärken mellan riksantikvarien och resp. lokala fornminnes- m. fl. föreningar.

I fråga om
bortflyttning
av fornmin-
nesmärken.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för förberedande handläggning hänvisad motion, nr 331, hade herr *Svedman m. fl.* föreslagit, att andra kammaren för sin del ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, syftande till en bättre samverkan mellan riksantikvarien och de lokala fornminnes-, hembygds- och museiföreningarna i fråga om bortflyttning av fornminnesmärken från respektive föreningars verksamhetsområden, samt därefter i instruktionen för vederbörande införa bestämmelser, som garanterade en sådan samverkan.

Utskottet hemställde, att andra kammaren måtte för sin del besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning, syftande till en sådan modernisering av stadgarna för fornminnesvården, att en efter en senare tids förhållanden betingad bättre samverkan mellan riksantikvarien och de lokala fornminnes-, hembygds- och museiföreningarna ifråga om bortflyttning av fornminnesmärken från respektive föreningars verksamhetsområden garanterades, samt därefter vidtaga de åtgärder, som i anslutning till sagda utredning kunde visa sig vara av behovet påkallade.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Mosesson, Ljung, Weijne* och *Persson* i Tidaholm, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Mosesson: Herr talman! Vid behandlingen av herr Svedmans m. fl. motion inom första tillfälliga utskottet tror jag mig våga säga, att utskottet verkligen arbetade. Men vid omröstningen var det lotten, som bestämde vad som skulle bli utskottets utlåtande, och det är fyra av utskottets medlemmar, som hava antecknat sig som reservanter. Jag ber att med några ord få belysa, vad som är gemensamt för reservanterna och utskottet och vad som skiljer dem åt.

*I fråga om
bortflyttning
av fornmin-
nesmärken.*
(Forts.)

Då vill jag först säga, att enighet råder mellan de två grupperna inom utskottet därom, att våra fornminnen skola vårdas, och att vi skola göra vad som är möjligt för att den gamla tiden, då så mycket av våra fornminnen förstördes, skall vara en gången tid, och att vi skola se till att rätta vad som fordom brast. Vidare äro vi eniga därom, att som regel böra våra fornminnen bevaras i sin ursprungliga historiska miljö. Och i detta sammanhang må vi gärna erkänna, att den omtanke om hembygden, som förvisso ligger till grund för vad motionärerna här hemställt om, har vår uppskattning. Vidare äro vi eniga därom, att den nuvarande innehavaren av riksantikvarieämbetet på ett förtjänstfullt sätt har handhaft det grannliga och svåra värv, som blivit honom anförtrott, och att han väl har befrämjat de lokala och provinsiella intressen, som han är satt att jämväl tillgodose.

Men, herr talman, när jag har sagt detta, har jag också kommit till ett vägskafl, där vi hava nödgats skilja oss från våra kamrater. Och det är vid bedömandet av ett visst konkret fall, som nu närmast har föranlett denna motions frambärande, nämligen det fall, som förliden höst lät så mycket tala om sig, affären med den s. k. Viklaumadonnan. Detta fall är icke av den beskaffenhet, att det bör föranleda, jag använder uttrycket en reprimand, ifrån riksdagens sida, även om vi i detta speciella fall skulle vara överens därom att ett annat förfaringssätt hade varit bättre, varom jag, herr talman, icke vill fälla någon dom. Ty även om så hade varit fallet att man önskat ett annat handläggande, så anse vi reservanter icke, att någon, om jag får använda uttrycket, *lex in casu* här är påkallad. Fallet Viklau är i intet fall symptomatiskt, såsom jag förmodar, att motionärerna vilja göra gällande, att det kan sägas vara. Ty huru jag eljest skulle tolka de ord, som finnas i motionen, då det bl. a. heter — jag bryter ut ett uttryck ur sitt sammanhang —: »Enligt vår uppfattning brister det nu i dessa stycken», d. v. s. i fråga om samverkan mellan riksantikvarien och de lokala intressena. Motionärerna vilja väl icke göra gällande, att denna bristande samverkan är att söka hos de provinsiella och lokala museistyrelserna eller hembygdsföreningarna utan hos de organ, som nu hava riksdagen och Kungl. Maj:t såsom sina *principaler*.

Nu säger utskottsmajoriteten, sedan den gett sitt erkännande åt att den nuvarande innehavaren av riksantikvarieämbetet i det hela skött sitt ämbete på ett gott sätt, att det kan ändå vara påkallat med en skrivelse med hänsyn till framtiden. Vi hava den meningen, att när det är fråga om att skriva till Kungl. Maj:t på det sätt, som motionärerna här hemställt om, så bör ett sådant beslut grunda sig därpå, att man kan lägga handen på ett verkligt signifikativt exempel eller också, och hellre, på flera sådana. Då så icke är fallet, bör man vänta med att skriva, till dess skäl verkligen föreligga för en framställning.

Sedan jag sagt detta, vill jag, om jag så får uttrycka det, gå utanför motionärernas ram. Det var någon, som i sin ungdoms dagar blev ålagd att, när han skulle lära sig homiletik, skulle han studera en viss bok. I den läroboken stod det: »Ämnet för predikan tar man antingen ur texten eller också annorstädes ifrån.» När han kommit så långt, var han så klok, att han slängde boken i väggen, ty han menade, att ämnet för betraktelsen skulle tagas ur texten. Om det nu är så, att utskottet varit pliktigt se på detta spörsmål med hänsyn till den föreliggande motionen, hade resultatet för reservanternas vidkommande blivit, att vi icke velat göra motionen till text för någon betraktelse om något annat närliggande. Men det kan ju ändå vara anledning fästa uppmärksamheten på att det spörsmål, som här beröres i motionen, har ett vida större och viktigare sammanhang, än som har föranletts av en tillfällig stämning. Och om det varit så, att motionärerna hade rört vid detta större sam-

manhang, nämligen hela frågan om vår fornminnesvård, så är det säkert, att mer än en, som nu har varit betänksam att skänka sitt bifall till den föreliggande motionen, skulle hava givit sin anslutning till en *sådan* motion. Vi ha ju för närvarande en, jag kan säga renässans i vårt land med hänsyn till hembygdsvården. För varje år som går bildas ju en hel del hembygdsföreningar och sockenmuseer, och antalet hembygds- och sockenmuseer är visst för närvarande uppe i omkring 250. Detta är ju något, som i och för sig är mycket glädjande. Men klart är, att denna omständighet borde föranleda statsmakterna till uppmärksamhet på det spörsmål, som det här gäller: ty här är det givet, att många friktionsanledningar uppstå. Icke friktionsanledningar, såsom motionärerna påpekat, mellan å ena sidan riksantikvarien och, om jag får använda uttrycket, sockenintressena, utan lika mycket och kanske ännu mer mellan dessa lokala föreningar och provinsföreningarna. Och detta stora område är icke på något sätt reglerat. Jag förstår icke heller, huru genom ett bifall till motionen detta område skulle bliva så att säga kartlagt och lagstadgat.

Om herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet hade varit här, skulle jag velat rikta en vördsam hemställan till honom, som ju har ett stort betänkande liggande i departementet, fornminnesvårdssakkunnigas förslag, att han ville ägna uppmärksamhet åt denna fråga. Vad dessa sakkunniga av 1921 föreslagit lär väl blott till en del vara godtagbart, och, såvitt jag blivitt riktigt underrättad, har detta betänkande icke heller blivitt utsänt på remiss. För den skull borde Kungl. Maj:t verkligen kunna taga upp denna större fråga och ägna den uppmärksamhet.

Herr talman! Såsom denna motion är skriven liksom det utlåtande, som med anledning av motionen har avgivits av utskottet, och med den snäva ram, som motionen har, då den ju endast avser en samverkan mellan riksantikvarien och de lokala föreningarna, vilken samverkan i det hela varit mycket god, nödgas jag för min del hemställa om avslag på den förevarande motionen och bifall till reservationen.

Herr Svedman: Herr talman! Jag behöver icke inför denna församling framhålla vilken utveckling fornminnesvården och den arkeologiska forskningen här i landet undergått under senaste mansålder. Genom frejdade män, vilkas vetenskapliga rykte nått långt över vårt lands gränser — jag nämner sådana namn som Hans Hildebrand, Oscar Montelius och Sigurd Curman — har intresset för fornminnesvården i och genom att vetenskapens ljus kastats över de gamla stenarnas inskrifter och gravarnas innehåll vuxit sig starkt och blir för varje dag allt mera stegradt överallt i bygderna, givetvis mest i de bygderna, där man har mest att hämta för den arkeologiska forskningen och för våra fornminnens belysning och vård. Detta ändrade förhållande, detta nyskapade intresse har återigen haft till följd att föreningar och sammanslutningar bildats, vilka vårda hembygdens kultur och fornminnen samt till dem och deras vård uppfört byggnader och inrättat museer, vilka numera stå under en vederhäftig och kunnig ledning. Den centralisation, som tillföre gjorts sig så starkt gällande, då man sammanförde till ett par, tre större museer i landet de gamla fornminnesmärkena, varvid statens historiska museum intog främsta rummet, har numera icke samma befogenhet som förr. Man kan givetvis mot denna centralisering anmärka, att fara är å färde om man hopar allt för mycket värdefulla föremål inom en och samma byggnad. Man kan tänka på och tala om eldfara, och det har icke saknats varningar i det fallet. Jag vill erinra om, att under en av Galärvarvets eldsvådor för en del år sedan brann Hemse gamla stavkyrka upp. Man kan tala om den fara från luften, som hotar mer än tillföre, även om de flesta måhända rycka på axeln

*I fråga om
bortflyttning
av fornmin-
nesmärken.
(Forts.)*

I fråga om
bortflyttning
av fornmin-
nesmärken.
(Forts.)

mot en dylik fara, men för min del anser jag den vara möjlig och kunna bli verklighet.

Men det är icke alls dessa synpunkter som ligga till grund för de ganska stillsamma önskemål, som i föreliggande motion av några motionärer i kammaren framförts. Dessa önskemål hava behjärtats av andra kammarens första tillfälliga utskott, och utskottet har gått motionärernas framställning till mötes. Vid utlåtandet är emellertid fogad en reservation, som yrkar avslag på framställningen, och utskottets ärade ordförande har nyss kommenterat reservationen. Reservanterna bygga i huvudsaklig del på ett utlåtande, som införskaffats från Svenska museimannaföreningen, och dela efter vad jag kan förstå i det väsentliga dess uppfattning. Svenska museimannaföreningen tillsatte, sedan dess utlåtande i ärendet infordrats, en kommitté bestående av tre personer för att avfatta och till utskottet inkomma med yttrande över motionen. Denna kommitté bestod av två professorer vid nordiska museet och föreståndaren för Göteborgs museum. Således fanns icke utrymme inom denna kommitté för just det speciella bygdeintresse, som motionärerna vilja peka på och ge luft åt. Reservanterna instämma med svenska museimannaföreningen och anse att »blott den goda viljan och vidsyntheten här kunde åstadkomma det samförstånd, som inom ett intresseområde sådant som det här ifrågavarande vore den enda förutsättningen för att skapa en fullt framkomlig väg. Då dessa egenskaper i hög grad äro tillfinnandes hos historiska museets nuvarande ledning, finner utskottet ingen anledning föreligga att nu vidtaga några åtgärder, varigenom den hittills i det stora hela gynnsamma utvecklingen kunde äventyras.»

Men, herr talman, man får väl icke döma och bedöma en lag och en författning efter det sätt, varpå den *för tillfället* tillämpas, utan efter det sätt, på vilket den *kan* tillämpas. I reservationens försvar för den nuvarande ordningen ligger enligt min tanke ett tungt vägande skäl för skapandet av en annan ordning än den nuvarande, ty reservationens argumentering visar, att det för närvarande helt och hållet beror på riksantikvariens personliga läggning, huru landsortens fornminnesintressen behandlas. Jag är den förste att erkänna, att den nuvarande riksantikvariens visat stor förståelse och starka sympatier i sin ämbetsgärning för dessa landsortsintressen, men det finnes i motionen ett namngivet fall, som dock faller under hans egid och på hans ansvar, och även om detta fall icke är ett tillräckligt och fullgiltigt skäl för motionens tillkomst, har det varit det närmast pådrivande för att denna framställning blivit gjord. Jag avser fallet med den s. k. Viklaumadonnan, och nu, herr talman, skall jag be att i sammandrag få ge dess aktuella historia i den mån den sammanhänger med motionen.

Den 5 september i fjol meddelades i en tidningsartikel, att Viklaumadonnan, som bekant en gammal enastående träskulptur, blivit för 5,000 kr. försåld av Viklau församling till vitterhetsakademien. Denna upplysning slog ned som en bomb på Gotland, ty man visste ingenting om att madonnans vistelse där varit på allvar hotad. Konstverkets värde upptäcktes för c:a 8—9 år sedan av professor Roosval, som fastslog att skulpturen härrörde från en fransk mästare från 1100-talet och var ungefär i sitt slag enastående i världen. Det var alltså ett 800 år gammalt konstverk, som, så länge traditionen går tillbaka och någon vet, varit placerad i den lilla landskyrkan på Gotland. Då underrättelsen om madonnans försäljning nådde allmänheten var landstinget samlat, och en för fornminnesvärden intresserad ledamot av detsamma väckte förslag om att landstinget skulle göra en vädjan till ordföranden i den gotländska fornminnesföreningen, föreningen Gotlands fornvänner, att han, som icke är någon annan än länets hövding, måtte genom hänvändelse till riksantikvariens begära, att köpet skulle gå tillbaka och madonnan återföras till Gotland. Landshöv-

dingen fullgjorde detta uppdrag och fick i sinom tid svar från riksantikvarien, som han emellertid ansåg hava framlagt sådana skäl för köpet — som för övrigt var oangripligt ur juridisk synpunkt — att han lät därvid bero. Riksantikvariens skäl var huvudsakligen, att han befarade, att madonnan skulle komma att i längden taga skada i kyrkan, och att den ur förvarings-synpunkt hade ett bättre förvaringsrum i historiska museet, förutom givetvis det att den där var bättre tillgänglig för intresserade åskådare och forskare, vetenskapsmän och andra.

Man lät sig därmed nöja, men givetvis hade detta köp en stark psykologisk verkan på befolkningen på Gotland. Man hade tagit ifrån den dess stolta klenod!

Några år tidigare, 1925, var i Gotlands fornsal, det är det gotländska provinsmuseet, i samband med Visby domkyrkas 700-årsjubileum och fornsalens 50-åriga tillvaro anordnad en kyrklig utställning, och då var detta konstverk deponerat under utställningen där. I samband därmed hade riksantikvarien medgivit, att madonnan väl kunde förvaras i Gotlands fornsal ur de synpunkter, som han ansåg borde läggas på en säker plats som förvaringsställe för konstverk av denna beskaffenhet. Efter utställningen framställde dåvarande ordföranden i föreningen Gotlands fornvänner ett förslag till kyrkoherden i Viklau, att madonnan måtte få stå kvar och tills vidare deponeras i fornsalen — mot vars lämplighet som förvaringslokal som sagt intet fanns att invända ur riksantikvariens synpunkt — mot att församlingen fick ett tusen kronor och att nödig renovering av madonnan skulle ske på föreningens bekostnad. Församlingen gick emellertid icke in på detta förslag, utan madonnan återfördes till sin plats i kyrkan.

Nu är att märka, att detta förslag från ordföranden icke var något officiellt förslag från föreningen. Föreningens styrelse har aldrig beslutat ingå i förhandlingar om köp av madonnan, och det finns — därom har jag övertygat mig — icke en rad i föreningens protokoll om att dylika förhandlingar skulle ha förts. När meddelande kom om försäljningen, visste man väl, att madonnan förts till Stockholm för renovering på hösten 1927 — det är klart, att en gammal dam, som är åttahundra år, behöver litet uppputsning och tillsyn. Men när man frågade sig hur detta köp gått till, meddelades det, att på extra kyrkostämma med Viklau församling den 31 maj 1928 hade ett av riksantikvariens ombud avgivet anbud å femtusen kronor blivit antaget och godkänt efter votering med tio röster mot fyra. Alltså deltog i denna omröstning endast fjorton röstberättigade medlemmar! Visserligen är församlingen liten, men dessa fjorton utgjorde dock icke mer än tolv procent av de på kyrkostämma röstberättigade församlingsborna. Av dessa fjorton personer hade som sagt tio röstat för försäljning — man var angelägen om att få femtusen kronor till en värmeledning i kyrkan — och fyra hade motsatt sig köpet. Nu kanske någon tycker det vara underligt, att en församling kan avhända sig ett inventarium av detta slag, men gällande författning är av det innehåll, att strängt taget vitterhetsakademien kan på detta sätt av en församling köpa rubb och stubb i församlingens kyrka utan något Kungl. Maj:ts medgivande.

Det inträffade var givetvis ägnat att nedslå och nedstämna de för fornminnesvården intresserade på Gotland — och det är snart sagt hela befolkningen, som hyser sådant intresse. Man hade naturligtvis tänkt sig, att om det på allvar var fråga om att föra konstverket från Gotland, man blivit ställd inför den möjligheten att kunna reflektera på att själv inköpa detsamma. Men som jag förut påpekat hade det aldrig meddelats, att meningen var att för alltid bortföra detta konstverk, och när det nu icke kunde — av skäl som jag här anfört — lämpligen stå kvar i kyrkan, borde givetvis fornsalen varit

*I fråga om
bortflyttning
av fornmin-
nesmärken.
(Forts.)*

*I fråga om
bortflyttning
av fornmin-
nesmärken.*
(Forts.)

lämplig förvaringsplats. Gotlands fornsal är ju ett ganska förnämligt provinsmuseum. Den har en samling kyrkliga träskulpturer från medeltiden, som torde vara enastående i norra Europa, och man tycker, att bland dem den rätta miljön varit för detta konstverk. Dessutom vill jag säga, att Gotlands fornsal inte precis är ett museum, som ligger i någon avkrok. Numera besökes Gotland av över tjugu tusen turister av olika nationaliteter varje år, och jag skulle tro, att de flesta av dessa göra kortare eller längre besök i fornsalen, så att hade madonnan placerats där, hade den stått tillgänglig även för internationella forskare.

Nu säga reservanterna, att de icke kunna finna »att några särskilda åtgärder böra vidtagas med anledning av det i motionen berörda, till synes enstaka fallet». Ack ja, hade detta varit ett enstaka fall, hade motionen aldrig kommit till. Jag skall bara nämna ett par fall från Gotland, som belysa, hur man kan tillämpa gällande förordning. Bägge dessa fall ha dock inträffat före den nuvarande riksantikvariens ämbets tid, han står alltså helt utanför dem.

I slutet av 1800-talet restaurerades Valls kyrka. Därvid fann man en gravsten av den siste gotländske bondehövdingen, Petter Harding. Han förekommer i historien vid den fred mellan landsbygdens gutar och Visby köpmän, som Magnus Ladulås åstadkom år 1288, och han är som sagt den siste kände bondehövdingen från gotländsk medeltid. Sedan omkring 1300-talet hade det funnits en sten på hans krav i kyrkan. Då kyrkan restaurerades i slutet av 1800-talet, bortflyttades denna gravsten. Enligt ett inventarium skall stenen i sex olika bitar ha blivit deponerad i statens historiska museum, och förmodligen ligga nu bitarna där i någon källare. — Några år senare påträffades en utomordentligt vacker bildsten vid Hammars gård i Lärbro. Stenen emballerades för att flyttas över till statens historiska museum, men den låg fem veckor på lastkajen i Slite utan att komma längre, därför att befolkningen och intresserade började gny mot bortförandet av denna bildsten. I Bunge socken fanns nämligen ett friluftsmuseum, Bunge museum, som herrarna förmodligen hört talas om och som många kanske ha besökt, och där ansåg man att stenen borde ha sin givna plats. Till följd av den folkopinion, som uppstod gentemot bortförandet av denna sten, medgav dåvarande riksantikvariens, att stenen fick placeras i Bunge museum. — Inom parentes vill jag nämna, att detta Bunge museum är skapat av en enda man, som av brinnande intresse och hänförelse utan ett enda öres anslag från stat eller landsting åstadkommit detta. Museet är det tredje i ordningen i Sverige. Skansen är nummer 1 och Jamtli vid Östersund lär vara nummer 2. Bunge museum är ett väldigt uttryck för det fornminnesintresse, som finns på Gotland och hos dess folk.

I Svenska museimannaföreningens utlåtande finns en erinran om, att fornminnessakkunniga av 1921 föreslagit, att riksantikvarieämbetet borde skiljas från chefskapet för statens historiska museum. Detta erinrar jämväl utskottet om, och jag får säga, att litet mera beslutsamhet från utskottets sida genom att kraftigare trycka på den punkten hade varit önskvärd. Bara den erinran museimannaföreningen gör om önskvärdheten av att skilja riksantikvarieämbetet från chefskapet för statens historiska museum är ett medgivande, även om det icke är avsiktligt, till det syfte, som i motionen framförts, ty det är dock oegentligt, att samme man skall vara chef för det hela och på samma gång för en av delarna, även om denna del är den väsentligaste.

Herr talman! Jag vill innan jag slutar, göra en erinran, som för mig har betytt ganska mycket. Utskottets majoritet består av fem personer, och dessa representera lika många svenska landskap. Reservationen är undertecknad av fyra, av vilka tre bo i städer och en, skulle jag tro, i ett stadsliknande samhälle. Det är icke i städerna man finner forngravarna och fornminnesmär-

kena — ja, det finns ju förstås ett och annat verkligt lysande undantag — utan i regel på landsbygden, och det är klart, att landsbygdens befolkning och dess representanter stå närmare den önskan, som motionärerna ha givit uttryck åt; de så att säga känna hembygdskulturens och bygdetraditionens pulslag kraftigare än städernas invånare. Den omständigheten kan ju för många förmenas vara betydelselös, men för mig betydde den, att jag förstod, att motionärerna hade den samklang i utskottet, som motionärerna hade väntat att få just ifrån den svenska landsbygdens befolkning.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Svedman förenade sig herr *Leffler*.

Herr **Lundquist** i Rotebro: Herr talman! Jag skall icke uppehålla mig vid mellanhavandet mellan statens historiska museum och de olika lokala fornminnesföreningarna eller provinsmuseerna. Jag skall i stället tillåta mig att något peka på riksantikvariens och historiska museets ställning till våra församlingskyrkor och de olika värdefulla antikvitetsföremål, som därinom finnas eller funnits. Enligt vad jag har kunnat utläsa av de handlingar, som utskottet har lagt på kammarens bord, synes alla vara fullständigt ense därom, såväl herrar motionärer som utskottets samtliga ledamöter och olika föreningar och hörda myndigheter att även om, och icke minst då det gäller föremål på det kyrkliga området, dessa böra helst bibehållas i sin gamla miljö. Jag delar fullständigt denna uppfattning och vill endast uttala ett beklagande av att tidigare en helt annan uppfattning gjort sig gällande icke bara inom den centrala ledningen här i Stockholm utan också ute i landet. En ur alla synpunkter glädjande omsvängning i den allmänna meningen ute i landet har uppenbarligen ägt rum under senare år, och vitterhetsakademien lämnar ju även i sitt utlåtande till utskottet ett påtagligt bevis härpå i de uppgifter, som återfinnas i yttrandet, över nyförvärv och gåvor till statens historiska museum under olika tidsperioder. Av dessa uppgifter framgår, att under den senaste femårsperioden nyförvärven icke varit utav allt för stor omfattning, men att däremot tidigare förhållandet varit helt annorlunda.

Jag skall icke här ingå på någon närmare undersökning av, var orsakerna kunna ligga, och vem som kan bära skulden till, att i slutet av 1800-talet så många av våra landskyrkors dyrbara föremål vandrade vägen från landskyrkan och in till statens historiska museum. Jag är för min del tämligen övertygad om, att åtminstone till mycket stor del församlingarna själva bära skulden till detta förhållande, därför att intresset på den tiden för dessa antikviteter säkerligen var ganska minimalt. Nu åter är ju detta intresse desto mer livligt och allmänt, och jag skulle för min del tro, att icke bara en utan åtskilliga församlingar nu åter gärna skulle se i sin landskyrka ett eller annat av de föremål, som tidigare där varit en prydnad, och som nu i stället ligger lagrat inom historiska museets murar.

Det förefaller mig under sådana förhållanden, och då nu ifrån alla håll uttalas anslutning till den uppfattningen, att dessa gamla föremål helst böra bevaras i sin gamla miljö, som om historiska museet skulle kunna gå så pass långt i tillmötesgående gentemot församlingarna, att, när en församling önskar återfå något utav de föremål, som tidigare har hört hemma i dess kyrka, men som nu tillhör historiska museet — ifrån den tid, då historiska museet också hade till sin uppgift att fungera som upptagningsanstalt för de många kyrkliga föremål, för vilka på den tiden icke fanns något lokalt intresse såsom vitterhetsakademien ju själv framhållit — det förefaller mig.

Andra kammarens protokoll 1929. Nr 30.

*I fråga om
bortflyttning
av forrinn-
nesmärken.*

(Forts.)

säger jag, att historiska museet numera skulle kunna låta något av dessa föremål gå tillbaka eller åtminstone deponeras i den gamla landskyrkan; allt givetvis under förutsättning, att det finns tillräcklig garanti, för att vederbörlig tillsyn och vård där ägnas detta föremål, och givetvis också under förutsättning, att den representativa bild av vår kyrkliga konst under seklerna, som historiska museet ju bör lämna, icke därigenom skulle komma att bli allt för ofullständig.

Nu skall jag som ett exempel be att få nämna, att Sollentuna församling, som ju inte ligger så långt borta som Gotland, och där jag hör hemma, år 1868 beslöt på en kyrkostämma, antagligen lika »talrikt» besökt som den stämma, som den ärade gotlandsrepresentanten talade om, att helt enkelt överlämna sin gamla altartavla till — som det i protokollet heter — »antikvitetsamlingarna» i Stockholm. Detta värdefulla medeltida altarskåp finnes alltså för närvarande i historiska museets källare, svåråtkomligt för alla och praktiskt taget försvinnande bland mängden av dylika inventarier. Inom församlingen har emellertid under de senaste åren framträtt en mycket livlig önskan att återförvärva detta skåp, och det har till och med anslagits särskilda medel för konservering och renovering, i den mån så skulle behövas, om vi blott kunde få det tillbaka. Församlingen gjorde också 1922 hänvändelse i detta syfte till vitterhetsakademien men erhöll 1923 till svar det beskedet, att akademien saknade befogenhet att tillmötesgå denna församlingens önskan. Akademien skyndade sig emellertid även att tillägga, att därest församlingen skulle finna anledning att göra någon underdånig framställning till konungen, och denna framställning skulle remitteras till akademien för yttrande, akademien skulle på det bestämdaste yrka avslag på denna framställning. Det förefaller mig, som om detta ställningstagande — det är visserligen sex år sedan — från akademiens sida bra litet stämmer överens med de allmänna uttalanden, som nu ha gjorts i akademiens yttrande till första tillfälliga utskottet.

Jag tror emellertid, att det vore synnerligen lyckligt ur många synpunkter, i fall det vore möjligt, att åtminstone i någon mån tillmötesgå församlingarnas önskemål i det avseende, som jag här tillåtit mig beröra, och liksom den förste ärade talaren gärna skulle till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet vilja rikta en vädjan, skulle jag för min del också i detta sammanhang vilja göra det, nämligen att — vare sig det nu blir utskottets majoritet eller minoritet, som segrar i denna fråga här i kammaren och i riksdagen — herr statsrådet i varje fall ville ägna en välvillig uppmärksamhet åt detta spörsmål, och att givetvis, därest den av utskottet förordade utredningen kommer till stånd, densamma då också måtte få omfatta det spörsmål, som jag här berört.

Detta av mig anförda exempel kan ju åtminstone i någon mån visa, att det här icke gäller ett enstaka fall, såsom den förste ärade talaren ville göra gällande, och det visar kanske också, att det icke är ett enbart gotlandsintresse, som det här rör sig om, utan att det nog förekommer fall litet varstans i vårt land av liknande art. Då emellertid, så vitt jag kan finna, en utredning utav samtliga dessa spörsmål icke kan vara till någon som helst skada utan enbart till fördel, vill det synas mig, som om utskottets förslag borde av kammaren godtagas, och jag tillåter mig, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Pehrsson* i Göteborg instämde häruti.

Herr **Hedlund** i Häste: Herr talman! Jag vill icke ingå på något närmare bedömande av de skäl, som ligga till grund för motionen och för utskottets

utlåtande. Jag vill endast som representant för ett område, där fornminnesvården är särskilt livlig och där befolkningen har det allra största intresse för densamma, uttala ett oförbehållsamt erkännande åt det målmedvetna och energiska arbete, som kännetecknar den nuvarande riksantikvariens verksamhet framför allt för de lokala landsortsmuseerna. Vi ha uppe i Jämtlands län erhållit ett ovärderligt stöd av riksantikvarierna och vi stå i den största tacksamhetsskuld till honom härför. Jag har endast velat erinra om detta och uttala vårt varma erkännande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Hedlund* i Östersund och *Olofsson* i Digernäs.

Herr Weijne: Herr talman! Herr Svedman och utskottet ha otvivelaktigt en mycket stor trumf på sin sida. De ha känslorna, som tala för bifall till motionen. Herr Svedman framhöll ju mycket skickligt, att utskottets majoritet representerar landsbygden och olika landskap, under det att vi stackars reservanter äro stadsbor, som icke ha samma sinne för det förflutna. Nu är jag emellertid ganska rädd för att t. ex. herr Ljung anmäler, att han, som brukar vara kyrkomötesombud, också har fullständigt lika stort intresse för de kyrkliga minnesmärkena som t. ex. någon medlem av utskottets majoritet.

Herr Svedman har vidare madonnan på sin sida, och litet var tyckte vi nog, att det var litet orätt mot Gotland, att ön skulle berövas madonnan. Jag kan ju avslöja, att jag exerceerat beväring på Gotland. Om mina känslor för Gotlands infanteriregemente inte precis äro så hjärtliga, så lärde jag i alla fall uppskatta gotlänningarna, och gällde det bara madonnan, skulle jag inte tveka att uppträda på herr Svedmans sida. Men enligt min uppfattning är det icke lämpligt se på frågan med känslobetoning utan lät oss koppla av känslorna och bedöma saken bara med det rena förståndet. Vad är det herr Svedman begär? Han säger, att det bör vara samverkan, när det gäller bortflyttande av minnesmärken. Jag fäster kammarens uppmärksamhet på vad styrelsen för samfundet för hembygdsvård yttrat: »Då styrelsen hade sig väl bekant att ingen myndighet med intimare förståelse av hembygdsvårdens krav funnes i vårt land än just riksantikvarierna och då styrelsen med bestämdhet ansåge sig känna, att den nuvarande innehavaren av detta maktpåliggande ämbete med utmärkt omsikt och varmt intresse sökt värna om hembygdsrörelsens utveckling på dess olika områden, funne sig styrelsen» etc. Om jag går till utskottsmajoriteten, så har utskottsmajoriteten också erkänt, att det råder en viss samverkan. Det heter »att historiska museets nuvarande ledning visat sig väl beakta detta behov av samverkan» o. s. v. Herr Svedman tillhör ett parti, vars ledare ofta bruka använda det bekanta ordet: det skall vara få lagar men goda lagar. Jag instämmer i det. Det är ett förståndigt ord. Man skall icke ha mer pappersväsen än vad som är nödvändigt. Här har det från alla håll vittnats, att det förekommer samverkan. Det finns inget behov av att åstadkomma någon skriftlig förbindelse i det avseendet. Men jag vill fästa uppmärksamheten vid att den samverkan, som här förekommer, kan ske under friare och enligt mitt förmenande bättre former, om man inte meddelar särskilda föreskrifter. Införandet av pappersbestämmelser angående en sådan samverkan skulle ovillkorligen leda till att den bleve av mera byråkratisk natur.

Då herr Svedman försökte anföra exempel på att det icke funnes tillräcklig samverkan, så tog han först ett fall från slutet av 1800-talet, alltså ungefär 30 år tillbaka i tiden och sedan ett fall som han själv sade hade inträffat några år senare; jag vågar alltså antaga, att det var för ungefär 25 år sedan. Då man från alla håll vitsordat, att det för närvarande äger rum en god samverkan, och att det hos den nuvarande riksantikvarierna finns intresse för

*I fråga om
bortflyttning
av fornmin-
nesmärken.
(Forts.)*

*I fråga om
bortflyttning
av fornmin-
nesmärken.
(Forts.)*

hembygdsvården, och då det vidare icke finns anledning antaga, att det i framtiden skulle uppstå en förändring — hembygdsrörelsen är ju en rörelse, som vinner allt starkare omfattning — då finns det inte skäl att bifalla denna motion. Och om man vill göra någonting, så innebär ett bifall till motionen alltför litet, ty vad vinner man väl med en samverkan, om riksantikvarien i alla fall håller på sin mening? Då måste man ha någon myndighet, som står över, och som kan skipa rättvisa mellan lokalföreningarna och riksantikvarien. Ifall man inrättade en sådan myndighet, kunde det vara någon mening med att vidtaga åtgärder på området, om det nu överhuvud taget funnes behov därav. Jag ber kammaren att försöka se detta icke bara som en känslsak utan även från förståndets synpunkt. Jag tror att, om så sker, skola åtskilliga av kammarens ledamöter icke taga så stor hänsyn till att vi reservanter äro stadsrepresentanter under det att de medlemmar av utskottet, som bilda dess majoritet, representera landsbygden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Mogård: Herr talman! Då diskussionen räckt så länge, kanske det kan tillåtas en medlem av utskottsmajoriteten att säga några ord till försvar för utskottets utlåtande.

Jag vill då mot den siste talaren hävda, att utskottsmajoriteten ingalunda anser sig bygga sin motivering på känsluskäl. Jag skall giva även några förståndsskäl som grund för utskottets ståndpunktstagande.

Utskottet har ingalunda sväljt motionen helt, utan motionen har blivit noga sållad. Bland annat har utskottet icke tagit ställning till Viklaufallet eller fällt någon dom, huruvida riksledningen för fornminnesvården förfarit riktigt eller oriktigt. Det anser utskottet icke egentligen höra under utskottets domvärjo. Vidare har utskottet titt och tätt uttalat, att utskottet hyser den allra största respekt för den nuvarande riksledningen av vår fornminnesvård. Jag skulle tro att de flesta medlemmar av utskottets majoritet hysa den allra största beundran för riksledningens ledande man och hans verk. Det kan man mycket väl karakterisera som en verklig kulturbragd. Men en människa är ju icke odödlig. En riksantikvarie kan dö eller taga tjänstledighet. Det kan mycket snart komma någon annan i stället, och den nykomne är kanske inte så aktsam och förträfflig som den andre var. Det kan inträffa saker och ting, som göra, att de lokala opinionerna känna sig verkligt sårade, och det är just inför en sådan möjlighet, som utskottet funnit, att den nu gällande instruktionen för riksorganen för vår fornminnesvård behöver en modernisering. Vi böra komma ihåg, att detta reglemente är från 1890.

Sedan dess har det växt upp en rad av bygde- och länmuseer. Det har uppstått en ny generation ute i bygderna, som är djupt och livligt intresserad av att verkligen tillvarata våra gamla vackra och dyrbara fornminnen. Då är det ju uppenbart, att det inte längre föreligger samma fog, som förut förefunnits, för att anhopa alla dessa lokala fornföremål av stort värde till Stockholm. Man har numera att räkna med en viss trygghet, när det gäller den lokala vården. Utskottets majoritet har därför funnit, att det är skäl att taga hänsyn till detta, även när det gäller stadgar, instruktioner och reglementen för fornminnesvården. Det behöver bara tillfogas ett par små ord därom, som göra att riksledningen verkligen bör känna sig förpliktad att träda i nära samarbete med de provinsiella och övriga lokala organen och opinionerna. Den, som läser exempelvis instruktionen för vården av de under vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens inseende ställda samlingarna, finner, hurusom chefen för dessa är skyldig att höra sina amanuenser, innan han företar ett inköp. Bör han icke då också ha skyldighet att höra dem, som sköta om fornvården ute i bygderna? Det finner utskottet alldeles självklart.

Herr Mosesson, som är en av reservanterna, uttalade såsom ett önskemål, att det skulle företagas en utredning i fråga om hela kulturminnesvärden. Denna utredning skulle alltså sträcka sig över ett mycket vidsträckt område. Så förståndig eller så realistisk är utskottets majoritet, att den tycker det räcker med att man uppdrager åt de redan existerande organen att överväga, huruvida det icke skulle vara lämpligt att sticka in några ord i det reglemente, som finnes, och därmed förbinda riksledningen för vårt fornminnesväsende att träda i samarbete med de lokala myndigheterna på denna punkt.

Dessa anmärkningar har utskottet velat komma med och ingenting annat — inga känslor eller dylikt. — Jag vet ju mycket väl, att det drivits en ganska kraftig personlig agitation här, men jag tror, att kammaren också mycket väl förstår, att vad utskottsmajoriteten vill, innebär en mycket enkel och beskedlig fordran på modernisering i stadgan för fornminnesvärden, som ju snart är 40 år gammal och alltså torde tarva att en smula renoveras.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Mogård förenade sig herr *Hansson* i Trollhättan.

Herr Mosesson: Herr talman! Mina ord skola icke bli många, ehuru jag eljest givetvis skulle kunna ha åtskilligt att säga. Herr Svedman talade om ett par gravstenar, som förts ifrån Gotland och hit. Herr Svedman! En gång inträffade det, att, sedan man lastat en hel järnvägsvagn full med gamla fornminnen från gotländska kyrkor för att föra ut dem från Gotland, den dåvarande riksantikvarien telegrafiskt meddelade utförselförbud! Jag tror att gotlänningarna i själva verket ha större anledning att vara tacksamma mot riksantikvarien, än att beklaga sig. Vill herr Svedman och de övriga, som äro intresserade för dessa saker, höra, vad de, som närmast syssla med dem och väl böra vara sakkunniga ha att säga, då må de ock beakta, att det inte förhöll sig såsom han ville göra gällande, att det var tre herrar som totat ihop det betänkande, som Sveriges museimannaförening avgivit. Vid sammanträde i Stockholm den 18 februari voro omkring 60 museimän samlade. Det blev en lång debatt, som slutade med att de tre av herr Svedman åsyftade herrarna fingo i uppdrag att sammanfatta vad som yttrats under debatten. Sveriges museimän kunna således icke anses stå på utskottets sida utan de stå på reservanternas sida.

Man har här klandrat, att fornsakerna föras till Stockholm och där förvaras i källare. Med anledning härav skall jag be att få framhålla, att riksantikvarien år efter år fåfängt gjort framställning om beviljande av medel för åstadkommande av bättre utrymmen för tillvaratagna fornsaker. Man kan sålunda inte klandra riksantikvarien, ty han har icke fått de lokaler, som han behövt för att uppsätta, vårda och visa de föremål, som han har tagit under sin omvårdnad. Det har sagts mig, att riksantikvarien, om han blott får nödiga lokaler, skulle vara beredd att vid en inventering låta mycket av vad som köpts eller skänkts till historiska museet, och som icke är omistligt för museet, återbördas till den historiska miljö, där sakerna en gång funnits.

Jag skall icke uppehålla kammarens tid längre. Jag ber fortfarande att få hemställa om bifall till reservationen. Till herr Svedman vill jag säga, att när den där bomben slog ned på Gotland och åstadkom så mycken förödelse där, så var det väl lyckligt, att madonnan icke fanns där!

Herr förste vice talmannen Hamilton: Herr talman! Reservanterna anföra som skäl för bifall till reservationen, att en god samverkan råder mellan riksantikvarien och landsorts- och hembygdsföreningar. Men oaktat denna samverkan finns det likväl konstverk från Gotland på nationalmuseum i Stockholm,

*I fråga om
hörtflyttning
av fornmin-
nesmärken.
(Forts.)*

*I fråga om
bortflyttning
av fornmin-
nesmärken.
(Forts.)*

och Sollentuna altarskåp, som församlingen redan för ett par år sedan önskade få tillbaka, ligger enligt förefintliga upplysningar på en vind i nationalmuseum. Finns en samverkan, så är det, såvitt jag kan förstå, icke en god samverkan. Enligt min uppfattning har landsbygden rättighet att få behålla sina konstverk. När turister resa till Gotland, är det väl på Gotland de vilja se Gotlands fornminnen! De resa inte till nationalmuseum för att se dem där. De böra finnas i sin rätta miljö, på Gotland. Det är på museum i Visby, som Gotlands konstverk ha hemortsrätt, och Sollentuna kyrka har rätt att få behålla sitt altarskåp. Man går icke upp på vindarna till museet för att beskåda altarskåpet där, utan, när man kommer till Sollentuna, vill man se de fornminnesföremål, som höra dit. Det förefaller, som om den lilla påtryckning, som utskottet nu vill utöva på vederbörande för att konstverk skola få bli kvar där de ha hemortsrätt och bland de fornminnen där de böra finnas, vore berättigad.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Weijne, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 i riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 15.

Angåvos två motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 229, angående beredande av stöd åt insättare i vissa sparbanker, m. m., nämligen:

nr 455 av herrar *Olsson* i Mellerud och *Olovson* i Västerås; samt
nr 456 av herr *Andersson* i Igelboda och fru *Nordgren*.

Dessa motioner bordlades.

§ 16.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa staten tillhöriga markområden; och

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal av vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.:

från bevillningsutskottet:

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild skatt å bensin och motorsprit m. m.;

nr 115, i anledning av väckt motion om tullfrihet i vissa fall för torkade blomdelar, kvistar och blad;

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Tyska riket slutet tilläggsavtal till handels- och sjöfartstraktaten den 14 maj 1926;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fögade tulltaxa, i vad angår vissa kemiska preparat;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av den internationella konventionen den 8 november 1927 om upphävande av förbud och inskränkningar i avseende å införsel och utförsel m. m.; och

nr 119, i anledning av väckta motioner om åvägabringande av effektivare kontroll över skattskyldigas inkomstuppgifter m. m.;

från statsutskottet:

nr 108, i anledning av väckta motioner om viss jämkning i bestämmelserna rörande övergång från sjuårig folkskola till realskola m. m.;

nr 109, i anledning av väckt motion angående avlyftande från Norrbottens läns landsting av kostnaderna för undervisningen vid Tornedalens folkhögskola i Övertorneå;

nr 110, i anledning av väckt motion om anslag till restaurering av Ore församlings kyrka;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till inredning och utrustning av de för den fysiska institutionen avsedda lokalerna i tekniska högskolans byggnad vid Valhallavägen m. m.;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1929/1930 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner; och

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 52, gjorda framställningar angående dyrtidstillägg åt de för religiös och social verksamhet bland svenskar i vissa utländska hamnstäder anställda präster; samt

från riksdagens kansli, nr 92, angående viss ändring i förordningen angående explosiva varor.

§ 17.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande, nr 73, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till folkskoleseminarierna jämte i ämnet väckta motioner, dels ock vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till småskoleseminarierna jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkande, nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående tullrestitution;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 24, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 25, i anledning av vissa framställningar angående pensioner och understöd, att utgå av affärsdrivande verks medel;

nr 26, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner eller understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensioner från allmänna indragningsstaten åt vissa tjänstemän vid kontrollen över sockerbeskattningen m. m., i vad avser pensioner från allmänna indragningsstaten;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i den vid lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk fogade åldersförteckning;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriska pensioneringsbestämmelser i avseende å vissa beställningshavare vid marinen;

nr 30, i anledning av väckt motion om utredning angående ersättning i anledning av olycksfall under flygtjänstgöring;

nr 31, i anledning av väckt motion i fråga om åstadkommande av pensionsbestämmelser för banarbetare och omlastare vid statens järnvägar m. fl.;

nr 32, i anledning av väckt motion om ersättning åt Knut Sigurd Bexelius för olycksfall under arbete vid ett av arbetslöshetskommissionen anordnat arbetsföretag;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående Svenska skeppshypotekskassan m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner, allt i vad rör pensions- och indragningsstaterna; och

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts under vissa punkter av elfte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer och åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

andra lagutskottets

memorial, nr 33, angående arvode åt revisionssekreteraren S. Ekberg, vilken inom andra lagutskottet biträdd vid behandlingen av vissa frågor; och

utlåtande, nr 34, i anledning av väckta motioner om åvägabringande av utredning och förslag angående vissa ändringar i vattenlagen; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion angående förbättring av skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

§ 19.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr Carlsson i Solberga	under 4 dagar fr. o. m. den 25 april
» Eriksson i Toftered	» 5 » » » 28 »
» Olsson i Ramsta	» 5 » » » 25 »
» Johansson i Brånalt	» 8 » » » 25 »
» Björklund	» 3 » » » 25 »
» Olsson i Torsby	» 3 » » » 25 »
» Magnusson i Kalmar	» 3 » » » 25 »
» Pehrsson i Göteborg	» 5 » » » 29 »

herr <i>Höglund</i> i Göteborg	under 4 dagar fr. o. m. den 29 april
» <i>Hällgren</i>	» 7 » » » 25 »
» <i>Vahlstedt</i>	» 8 » » » 27 »
» <i>Törnkvist</i> i Karlskrona	» 3 » » » 29 »
» <i>Sköld</i>	» 4 » » » 28 »
» <i>Norling</i>	» 6 » » » 25 »
» <i>Andersson</i> i Dunker	» 3 » » » 29 »
» <i>Andersson</i> i Löbbö	» 5 » » » 27 »
» <i>Lilliecreutz</i>	» 5 » » » 27 »
» <i>Osberg</i>	» 4 » » » 25 » och
» <i>Grapenson</i>	» 8 » » » 26 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.55 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 26 april.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 19 och den 20 innevarande april.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsman K. Kilbom på grund av lungsjukdom är oförmögen deltaga i riksdagens arbete under återstående delen av innevarande riksdagsperiod, intygat.

Stockholm den 24 april 1929.

Alf Gullbring,
överläkare.

§ 3.

Föredrogs herr *Spångbergs* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till hans excellens herr statsministern få framställa spörsmål angående försäljningspolitiken vid bolags avyttring av arrendegårdar; och blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 4.

Föredrogos var för sig och remitterades till bankoutskottet de på kammarens bord liggande motionerna, nämligen:

nr 450 av herr *Bengtsson* i Kullen;

nr 451 av herr *Johansson* i Edsbyn;

nr 452 av herr *Nilsson* i Hörby m. fl.;
nr 453 av herr *Lundquist* i Rotebro;
nr 454 av herr *Anderson* i Linköping m. fl.;
nr 455 av herrar *Olsson* i Mellerud och *Olovson* i Västerås; samt
nr 456 av herr *Andersson* i Igelboda och fru *Nordgren*.

§ 5.

Vidare föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtande nr 73, bevillningsutskottets betänkande nr 21 och bankoutskottets utlåtanden nr 24—35.

§ 6.

Vid härpå skedd föredragning av andra lagutskottets memorial, nr 33, angående arvode åt revisionssekreteraren S. Ekberg, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av vissa frågor, biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 7.

Föredrogos, men blevo ånyo bordlagda andra lagutskottets utlåtande nr 34 och andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 7.

§ 8.

Ordet lämnades härpå till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte besluta, att främst bland två gånger bordlagda ärenden vid morgondagens plenum skola uppföras bankoutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående Svenska skeppshypotekskassan m. m., jämte i ämnet väckta motioner, därefter bankoutskottets utlåtande nr 24, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna, därefter bankoutskottets utlåtanden n:ris 25—32, därefter bankoutskottets utlåtanden n:ris 34 och 35 samt slutligen övriga ärenden i den ordning de nu äro upptagna på föredragningslistan.

Denna hemställan bifölles.

§ 9.

Herr *Mogård* avlämnade en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 229, angående beredande av understöd åt insättare i vissa sparbanker, m. m.
Nämnda motion, som erhöll ordningsnumret 457, bordlades.

§ 10.

Interpellation. Herr talmannen gav härefter på begäran ordet till herr **Flyg**, som anförde: Natten mellan lördagen den 13 och söndagen den 14 april inträffade i Degerfors en händelse, som blivit föremål för stark uppmärksamhet över hela lan-

det. På platsen pågår lantarbetarstrejk och bruksledningen har engagerat en samling yrkesstrejkbrytare. På lördagskvällen hade dessa anordnat en festlighet, vid vilken bl. a. förekom föredrag av ombudsmannen i Nationella ungdomsförbundet, löjtnant C. E. Wilcke, vilken organisation de asociala strejkbrytarelementen tillhöra. Medan festen pågick skulle, enligt anmälan som gjorts i saken, en bomb ha utfrån kastats in i ett till lokalen hörande serveringsrum. I en av Tidningarnas telegrambyrå utsänd redogörelse om sprängämnesinspektörens undersökning säges:

»Bomben utgöres av ett 1½ tums järnrör om 23 cm. längd. Röret var laddat med sammanlagt 100 gr. sprängämnen, därav 60 gr. nitrolit och 40 gr. extra dynamit. Som förladdning var röret i ena ändan igenpluggat med en därför väl avpassad björkkvist. Pjäsen var då den kastades armerad med tändhatt och 10 cm. lång stubintråd, beräknad för en bränntid av 12 sek. Röret fick dock felaktig riktning och hamnade mot en bänk i samlingssalens förrum. varvid stubintråden med tändhatt genom stöten gled ur sitt läge. Tändhatten exploderade och ett plagg som låg på bänken genomsållades av skärvorna från tändhatten.

På tisdagen hade tre sprängningsförsök utförts med identiskt lika laddade rör. Det visade sig därvid att ett dylikt rör splittrats i ett hundratal större och mindre skärvor med stor genomslagningsförmåga. Sprängningsförsöken utfördes i en särskilt uppbyggd kur av 1½ tums bräder. Skärvorna slog igenom dessa bräder och åstadkom fördjupningar i en betongvägg. Kastvidden var 25 m.

Om bomben exploderat bland folket i samlingssalen hade, säger sprängämnesinspektören, resultatet blivit fruktansvärt. Ett stort antal människor hade säkerligen blivit dödade eller skadade. Bomben hade nämligen verkat mycket kraftigare än en handgranat.

Röret var laddat fullständigt fackmässigt, varför laddningen måste ha utförts av någon, som varit van att handskas med sprängämnen. Herr von Feilitzen har icke haft anledning att företaga närmare forskningar varifrån gärningsmannen fått sprängämnena. Den saken håller polisen på att söka få klarhet i.»

Händelsen väckte som sagt stor uppmärksamhet. I de borgerliga tidningarna utnyttjades densamma till ett anfall mot arbetarklassen — särskilt mot de strejkande lantarbetarna samt mot Sveriges kommunistiska parti. Denna press, som alltid omhuldar det professionella strejkbryterislöddret och alltid slätar över de våldshandlingar detta begår — våldshandlingar vilka i minst tvenne fall kostat arbetare livet — den skrämar nu om »ett Amaltheadåd av allra värsta beskaffenhet», om »vissa arbetarkretsars benägenhet för våldssamma övergrepp», om »den bolsjevikanstuckna pöbelhopens ruskiga förbrytelse». Polisen uppmanas att ingripa mot de kämpande arbetarna och särskilt mot platsens kommunister.

Polisens »undersökning» följer också naturligtvis dessa anvisningar. Dags dato ha väl närmare 100-talet arbetare varit under förhör. Först under de senaste dagarna ha de i festen deltagande strejkbrytarna samt andra deltagare tagits under förhör. Liksom i det för några månader sedan under varvsarbetarkonflikten i Karlskrona inträffade »attentatet» har polisen i detta fall arbetat fullständigt ensidigt och gått ut ifrån en klart partisk uppfattning att bombmannen måste vara att söka bland platsens arbetare.

För varje människa, som sökt att objektivt bilda sig en uppfattning, har emellertid historien haft karaktär av klar provokation. Följande fakta, vilka sammanställts av Folkets Dagblads till platsen utsände medarbetare, talar tydligt för att polisen omedelbart bort inrikta sitt arbete på helt annat håll än där den förlagt detsamma.

Interpellation.
(Forts.)

Jag återger härmed det väsentliga ur Folkets Dagblads framställning:

För det första: går man ut ifrån att någon arbetare skulle haft för avsikt att föröva ett attentat mot strejkbrytarna genom att kasta en bomb, måste man också förutsätta att denne gått till väga med försiktighet och beräkning att lyckas i sitt uppsåt. Ty enligt av rapportens uppgift om »bombens» kvalitet att döma, lär en mycket erfaren person ha gjort detsamma, medveten om dess verkan. Nu uppstår frågan: varför valdes just denna lördagskväll, när en mängd människor voro samlade utanför den lokal där festen hölls och risken att bli upptäckt var synnerligen stor? Varför hade denne »attentator» icke valt att söka genomföra sina planer på ett annat sätt exempelvis där strejkbrytarna bor?

För det andra: varför slungades »bomben» in genom ett fönster som hör till ett serveringsrum, där inga människor befinner sig, eller där man inte har någon garanti för att träffa dem som »attentatet» skulle avse? Vistades inga personer i angränsande rum vars fönster vetter åt husets baksida?

För det tredje: enligt meddelande i pressen skulle bomben först ha träffat fönsterspröjsen, och hamnade — i stället för mitt i samlingsalen — på en bänk i förrummet, varvid stubintråden med tändhatten gled ur sitt läge. Tändhatten exploderade, och ett plagg, som låg på bänken, genomsållades av skärvor från tändhatten.

Folkets Dagblads medarbetare, som besökte platsen för »attentatet» hade därtill tillfälle att få del av upplysningar som gör »bombens inkastande» minst sagt egendomligt. Fönsterspröjsen var bruten, en lång spjålk hade uppstått i dess längdriktning. Tvenne fönsterrutor på ytterfönstret voro utslagna. Då fönsterspröjsen ej var så söndersplittrad att bomben kunnat passera igenom den och in i rummet har den sålunda gått in genom en av de söndersplittrade fönsterrutorna, vilka f. ö. voro mycket små rutor — hela fönstret, som ju är av vanlig storlek, har inte mindre än 16 rutor — och hamnat inne i rummet. Nu är det det märkliga att på fönsterspröjsen, som är sönderspjålkad, finnes ej det minsta spår som tyder på att en »bomb» (ett 23 cm. långt 1 1/2 tums järnrör) träffat denna. Ett med kraft slungat järnrör borde väl ha efterlämnat synliga märken på fönsterspröjsen. Flera personer som vid samma tillfälle »undersökte» detta fönster uttalade sin förvåning över att inga märken stod att upptäcka.

Vidare. Efter sedan denna fönsterspröjs spjålkats sönder, röret ändrat riktning och passerat fönsterrutan samt innanfönstret har den också haft att passera gardiner som hängt för fönstren. Denna upplysning gavs Folkets Dagblads meddelare, men vid besöket voro gardinerna nedtagna. På gardinerna fanns inga märken, enligt vår sagesman. Det borde ju eljest ha kunnat tänkas att när »bomben» passerade genom fönstret och kommit i beröring med gardinen, stubintråd och tändhatt kunnat fastna där och explodera under det röret fortsatt sin färd i rummet. En annan fråga är den: var rullgardinen nedrullad eller inte? Förmodligen upprullad, ty eljest borde den ju ha hindrat »bomben». Varför var då just rullgardinen till serveringsrummet upprullad då övriga gardiner till »festväningen» voro neddragna enligt vad de personer meddela, som tillhörde åskådarna utanför lokalen. Och vidare vid fönstret på en hylla som sträcker sig från ena långväggen till den andra, stod framför fönstret en mängd större krukväxter. Om också inte blomkrukorna skulle ha hindrat »bombens» genomfart, så dock blommorna. Även dessa företer inga som helst skador eller märken. Inte heller dessa stoppade den »ur sitt läge» bragta stubintråden med tändhatt. Alltså en rad av synnerligen lyckliga omständigheter möjliggjorde för »bombkastaren» att få »bomben» genom den svåra passagen.

När den slutligen hamnat inne i serveringsrummet, som väl är 8—10 meter långt och 3—4 meter i bredd inträffade den lyckliga omständigheten återigen

att »bomben» hamnade på golvet och stubintråd med tändhatt — i ett vägg-Interpellatör.
fast skåp. Detta skåp befinner sig cirka 4 meter från fönstret. Det är byggt
med ett över- och ett underskåp med dörrar samt en öppen mittdel — ungefär
som de vanliga köksskåpen av buffétyp. I denna skåpets öppna del längts in
i bortre hörnet har tändhatten exploderat, vilket också märken utvisade. »Bomb-
röret» med den farliga laddningen hade däremot till all lycka hamnat på gol-
vet! Allt detta måste naturligtvis betraktas som möjligt men ändå som en
sällsynt möjlighet.

Vi har alltså i korthet relaterat »bombens» väg in i serveringsrummet. Nu
uppstår frågan: hur reagerade festdeltagarna inför denna obehagliga över-
raskning, som ett bombattentat väl ändå var? Sprungo de ut? Slog de alarm?
Sökte de att få fast bombkastaren? På festen befann sig ju brukets grädda,
tjänstemännen och tre, fyra av strejkbrytarna samt löjtnant Willeke. De borde
ju ha kallat in poliserna som posterade, dessa borde väl om ingen annan för-
stått den saken — låtit bomben förbli liggande där den låg. Polisen borde ju
genast ha börjat sina spaningar efter bombkastaren, i rädslan efter attentatet
synes det naturligt att man utrymt lokalen — ty det kunde ju tänkas att fler
»bomber» skulle kastas in samma väg. Detta skedde inte. I stället för att
låta bomben ligga tills polisens undersökning — fingeravtryck lär ju vara vik-
tiga indicier och värdefullt bevismaterial — tog man lugnt upp den från golvet
och tittade på den. Man har ingen vidare stor rädsla för »bomber» tycks det.
Willeke gick ut till den »demonstrerande folkmassan» och talade med en del per-
soner och efter honom kom en annan utbärande bomben till allmänhetens be-
skådande. Ingen av dem var det minsta upprörd av det passerade, enligt vad
personer som var närvarande påstår. Efter »bombattentatet» fortsatte dansen
ytterligare en tid.

Detta är i korta drag de fakta i samband med »bombattentatet» som med
stora skäl talar för att hela »bombattentatet» iscensatts och är en tydlig pro-
vokation. Ännu några detaljer i samband med »attentatet» bestyrker denna
uppfattning.

I samband med sprängämnesinspektörens rapport om »bombens» laddning
meddelas att stubintrådens bränntid var endast 12 sekunder. Vi har inte så
stor kännedom om vare sig sprängämnen eller stubintråd, men personer som
syssla med sprängningsarbeten påstå, att man alltid vid sprängningar måste
räkna med att krutet i stubintråden inte fyller riktigt utan tändningen kan
göra hopp som avsevärt förkorta en beräknad bränntid. En erfaren person, och
det lär ju »bombkonstruktören» vara, borde ju ha tänkt på risken att förse sin
bomb med så kort stubintråd.

Denna framställning som jag härmed återgivit talar tydligt för att vi här
ha att göra med en provokation mot arbetarklassen av grövsta slag. Jag har
förut erinrat om »attentatet» i Karlskrona under varvsarbetarekonflikten. Även
denna historia, kring vilken det blev alldeles tyst i pressen sedan polisen ar-
betat en tid, hade obestriddligt karaktär av provokation. Och det dokument,
som för några dagar sedan föredrogs i första kammaren av herr Ljunglund
och om vars äkthet denne troligen är övertygad, är ytterligare ett bevis bland
många andra att här i landet f. n. äro verksamma krafter, vilka syfta till att
åstadkomma polisingripande mot vårt parti och därmed mot arbetarklassen i
dess helhet. Senast i går kväll finner jag i N. D. A. en insändare signerad
»Svensk», vari författaren utgående från Degerforsbomben kommer till föl-
jande slutsatser:

Ansaret för dylika dåd ligger dels hos den ryssbesoldade press, som be-
driver systematisk hets mot samhällsordningen och som ibland kommer unga
hjärtan att bli överhettade, och dels hos statsmakter och myndigheter, vilka
icke med vederbörlig kraft reagera emot och anordna räfst med vårt lands

Interpellation. inre fiender, vilka öppet och ohöjlt förklarat det nuvarande samhällsskicket krig. Det är helt enkelt oförklarligt, vilken flathet de ansvariga myndigheterna lägga i dagen mot dessa upprorsmakare. Och icke minst i riksdagen är det i sanning förvånansvärt hur lamt och beskedligt kommunisterna behandlas, oaktat de gång efter gång ha den oförsyntheten att uttala öppet hot mot det borgerliga samhället. Man frågar sig ovillkorligen, om det skall behövas flera dylika dåd från kommunisthåll, innan de som makten hava och även ansvaret, på allvar taga itu med en grundlig upprepning inom det klart samhällsfarliga lägret.»

Med erinran om den ställning som N. D. A. redaktionellt intagit i denna affär så har man verkligen anledning att ställa frågan huruvida ej denna nya »attentathistoria» tillkommit för att uppnå ett visst resultat, d. v. s. det resultat ovan citerade »insändare» gör sig till talesman för.

Jag vill till sist erinra om att en i Stockholm utkommande veckotidning i sitt senaste nummer mycket bestämt uttalat sig för att vi här ha att göra med en provokation.

Jag är fullt medveten om att den borgerliga klassen vid klassmotsatsernas skärpande, ej drager sig för att till tjänst för sina intressen tillgripa, vilka kampmetoder som helst. Vår rörelse har under senare år varit föremål för en rad provokationer av olika art. Beträffande bombattentat eller andra former för individuell terror, vet var ock en, som känner vår rörelses program, att vi bestämt avvisa dessa kampformer, såsom icke gagneliga för arbetarklassens intressen. Då vårt parti nu genom Degerforsbomben återigen har skjutits i förgrunden, och då avsikten med hela denna historia tyckes vara att få till stånd polisinsingripande mot vårt parti samt mot Degerfors arbetare, vilka bestämt manifesterat sin ovilja mot strejkbrytarsslöddret, synes det mig vara anledning att på detta sätt få frågan behandlad inför riksdagen. Vad här måste ske, det är en djupgående undersökning, vilken inriktas på det håll varest de skyldiga är att söka, utan hänsyn till person eller de intressen som stå bakom. Detta har hittills *icke* skett.

Jag hemställer därför att till Statsrådet och Chefen för Socialdepartementet få rikta följande frågor:

1. Har från Statsrådets sida några särskilda åtgärder vidtagits för att få bombattentatet i Degerfors klarlagt? Och om så icke är fallet,

2. avser Statsrådet att vidtaga sådana åtgärder, att den hittillsvarande parodien av polisundersökning ersättes av en undersökning, vilken utan hänsyn tränger till botten av denna affär och ställer den eller de skyldiga samt deras eventuella uppdragsgivare, inför offentlig rättegång.

Ifrågasvarande anhållan bordlades.

§ 11.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

nr 1, angående regleringen för budgetåret 1929/1930 av utgifterna under riksstatens första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna; och

nr 8 A, i anledning av dels vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar, dels ock åtskilliga beträffande samma huvudtitel väckta motioner.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Ljung</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 27 april,
» <i>Waldem</i>	» 6 » » 27 »
» <i>Johansson</i> i Krogstorp	» 6 » » 28 »
» <i>Heiding</i>	» 6 » » 28 » och
» <i>Olsson</i> i Blädinge	» 5 » » 29 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.55 e. m.

In fidein
Per Cronvall.